

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІСНИК

**КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

№2 (109), 2017

Серія «Економічні науки»

Наукове фахове видання

Періодичність виходу: 6 разів на рік

Дата заснування: грудень 1999 р.

Київ 2017

Засновником журналу «ВІСНИК Київського національного університету технологій та дизайну» є

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Науковий фаховий журнал є правонаступником видання «Известия высших учебных заведений. Технология легкой промышленности», який видавався з березня 1958 року у Київському технологічному інституті легкої промисловості (СРСР).

№62 (109), 2017 Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ №19330–9130 ПР від 08.08.2012р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 993 від 24.07.2002 р.

Журнал входить до переліку наукових фахових видань.

Наказ МОН України від 13.07.2015 № 747 (додаток 17, рішення щодо подовження) – фаховість із технічних та економічних наук.

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України – 9144

ISSN 2413-0117	Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, Париж, Франція) 22.12.2004р. Журнал реферується та індексується у наступних міжнародних базах даних: Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, WorldCat, РИНЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, OAJI, InfoBase Index, ISI, UIF, CiteFactor, Google Scholar
-----------------------	---

Засновник і видавець:	Київський національний університет технологій та дизайну Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2
------------------------------	--

Головний редактор:	Грищенко І.М. , доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.
---------------------------	--

Заступник головного редактора:	Ганущак-Єфіменко Л.М. , д.е.н., доц. декан факультету підприємництва та права
---------------------------------------	--

Київський національний університет технологій та дизайну є членом Асоціації університетів текстильного профілю (Autex) з 2006 року

Київський національний університет технологій та дизайну – повний індивідуальний член Асоціації Європейських університетів (EUA) з 20 жовтня 2005 року

Видання орієнтоване на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також науково-практичних працівників і фахівців відповідних галузей промисловості.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 250

тел./факс: +38 (044) 280-60-47

e-mail: vistnuk@knutd.com.ua

www.knutd.com.ua

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету технологій та дизайну, протокол № 8 від 22.03.2017 р.

Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за переклад, достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Передруки та переклади статей дозволяються лише за згодою автора (-ів) та редакції.

© Київський національний університет технологій та дизайну, 2017

**The owner of «BULLETIN of the Kyiv National University of Technologies and Design» is
KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TECHNOLOGIES AND DESIGN**

This Scientific Specialized Journal is the successor of the edition «Proceedings of Higher educational establishments. Technology of the light industry», which was published by Kiev Technological Institute of Light Industry from March, 1958 (USSR)

№2 (109), 2017 The state registration of print media is KB № 19330-9130 ИП, originating date 08.08.2012
License for publishing activity is ДК №993, originating date 24.07.2002
**The journal is listed & reregistered in Higher Attestation Commission of Ukraine:
№ 747, originating date 13.07.2015. Fields: technological, economical.**
The journal is in the Catalogue of subscription editions of Ukraine – 91443

ISSN 2413-0117 The journal is registered in ISSN International Centre, Paris, originating date is 22.12.2004
The journal is abstracted and indexed by Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, WorldCat, ПИИЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, OAJI, InfoBase Index, ISI, UIF, CiteFactor, Google Scholar

---

Owner and Publisher: Kyiv National University of Technologies and Design
Ukraine, 01011, Kyiv, 2, Nemyrovych-Danchenka, Str.

Editor-in-Chief: **Ivan M. Gryshchenko** - Dr., professor, academician National Academy of Pedagogical Sciences Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine, Laureate of the State Prize of Ukraine in science and technology.

Deputy Editor: **Lyudmila M. Ganushchak-Efimenko** - Dr., associate professor

---

Kyiv National University of Technologies and Design is the member of the Association of Universities for Textiles (AUTEX) since 2006

Kyiv National University of Technologies and Design is the general member of European University Association (EUA) since 20 October, 2005

Economics & Business Management. Higher Education: progress, problems and prospects.

The journal is aimed at a wide range of researchers, professors, students, and graduate students and to bring the results of scientific research carried out under a variety of intellectual traditions and organizations of procedures to the attention of a specialized readership.

EDITORIAL OFFICE:

01011, Ukraine, Kyiv, 2, Nemyrovych-Danchenka, Str., office 1-250

Tel./fax: +38 (044) 280-60-47

e-mail: vistnuk@knutd.com.ua

www.knutd.com.ua

Recommendations from Science Council of Kyiv National University of Technologies and Design, Protocol №8, of 22.03.2017

Articles are published in the original language. The authors are responsible for the translation, authenticity of facts, quotations, proper names, geographic names, names of enterprises and other information.

The Editorial Office and author's consent needed prior to republishing or translating the articles.

ВІДОМОСТІ ПРО ЧЛЕНІВ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
наукового фахового журналу
«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну,
Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design»
СЕРІЯ «ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ»

Грищенко Іван Михайлович – головний редактор, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.

Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна – заступник головного редактора, доктор економічних наук, доцент., декан факультету підприємництва та права

Члени редакційної колегії

Денисенко Микола Павлович – доктор економічних наук, професор.

Куклін Олег Володимирович - доктор економічних наук, професор.

Крахмальова Ніна Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент.

Матюх Сергій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент.

Георгій Гавтадзе – Повний професор Державного університету Акакія Церетелі, Повний професор Кутаїського університету економіки та права (Грузія).

Ольшанська Олександра Володимирівна– доктор економічних наук, професор.

Чубукова Ольга Юріївна – доктор економічних наук, професор.

Щербак Валерія Геннадіївна – доктор економічних наук, професор.

Музиченко Анатолій Степанович – доктор економічних наук, професор.

Герасимчук Наталія Андріївна – доктор економічних наук, доцент

Denis Ushakov - PhD, професор (Бангкок).

Dietmar Vahs – PhD, професор (Німеччина).

Hendrik S. Doss – PhD, професор (Німеччина).

Grzegorz Ostasz - DSc, PhD Vice-Rector for International Relations Rzeszow University of Technology (Poland).

William H. Meyers – Emeritus Professor of Agricultural & Applied Economics Food and Agricultural Policy Research Institute (USA)

Мазур Наталія Петрівна – відповідальний секретар редакційної колегії.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 250

тел./факс: +38 (044) 280-60-47

e-mail: vistnuk@knutd.com.ua

www.knutd.com.ua

Зміст

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ

- 1 **Варналій З. С., Хмелевська Л. П.**
Особливості та перспективи розвитку економіки знань в Україні 7
- 2 **Донченко С. В., Мойсесенко С. І., Жданова О. А.**
Візуальна презентація інформації про профільні дисципліни як провідний фактор впливу на усвідомлений вибір студента 15
- 3 **Касич А. О.**
Сутність та характеристики поняття «економічна безпека вищого навчального закладу» 22
- 4 **Козик В. В., Мрихіна О. Б.**
Актуалізація ролі трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес» в Україні 29
- 5 **Пенчук О. П., Донченко С. В., Білоцька Л. Б.**
Побудова індивідуальних траєкторій навчання студентів на основі застосування вибіркового елементів навчальних планів 36
- 6 **Тарасенко О. С.**
Чинники економічної безпеки системи вищої освіти України 42
- 7 **Цимбаленко Н. В.**
Розвиток системи вищої освіти як чинник забезпечення економічної безпеки держави 50

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

- 1 **Золковер А. О., Беялов Т. Е.**
Сучасний стан розвитку лізингу в Україні 56
- 2 **Ольшанська О. В., Ралле Н. В.**
Сутність та сучасні принципи використання інформаційної безпеки на підприємстві 62
- 3 **Ткачук В. А.**
Побудова кластерної архітектури нових організаційних структур сприяння розвитку місцевої економіки на муніципальному рівні 70
- 4 **Шіковець К. О., Квіта Г. М.**
Бізнес аналіз розвитку фондового ринку України 81

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

- 1 **Русіна Ю. О., Карклін І. В.**
Управління фінансовою безпекою підприємства 87
- 2 **Тарасенко І. О., Коваленко Д. І., Максимець Н. П.**
Управління фінансовими ресурсами бюджетної установи 94
- 3 **Фаріон Н. О.**
Дослідження діяльності системи органів управління в публічних акціонерних товариствах швейної промисловості 100

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

- 1 **Ганущак-Єфіменко Л. М., Гаджиєва І. Г.к**
Імперативи управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні 113

TABLE OF CONTENTS

MODERNIZATION OF EDUCATION

- 1 **Zachary S. Varnaliy, Lyubov P. Khmelevska**
Features and prospects of knowledge economy in Ukraine 7
- 2 **Svitlana V. Donchenko, Serhii I. Moiseienko, Olha A. Zhdanova**
Visual information presentation of discipline as the leading factor influencing the deliberate student's choice 15
- 3 **Alla O. Kasych**
Economic security of higher education institution: nature and characteristics 22
- 4 **Vasiliy V. Kozik, Olexandra B. Mryhina**
The role of technology transfer in the system «university – government – business» in Ukraine 29
- 5 **Oleksandra P. Penchuk, Svitlana V. Donchenko, Larysa B. Bilotska**
The individual trajectories building of student training on the basis of application of selective elements of educational plans 36
- 6 **Oleksii S. Tarasenko**
Economic security factors in higher education system of Ukraine 42
- 7 **Nataliia V. Tsymbalenko**
Enhancing higher education as a factor of ensuring economic security of the state 50

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF ECONOMY

- 1 **Andrii A. Zolkover, Taliat E. Bielialov**
The current state of development of the leasing in Ukraine 56
- 2 **Oleksandra V. Ol'shanska, Nataliia V. Rallie**
Essence and modern principles of the use of information security for the enterprise 62
- 3 **Vadim A. Tkachuk**
Construction cluster architectonics new organizational structures promoting the municipal economy at municipal level 70
- 4 **Katerina O. Shikovets, Galina H. Kvita**
Business analysis of development of the stock market of Ukraine 81

MODERN TENDENCIES AND MANAGEMENT PROBLEMS

- 1 **Yuliia A. Rusina, Iryna V. Karklin**
Management of enterprise financial security 87
- 2 **Iryna A. Tarasenko, Dmytro I. Kovalenko, Nataliia P. Maksymets**
Financial resources management in budgetary institutions 94
- 3 **Nina O. Farion**
A study on the system of governing bodies in public joint-stock companies of clothing industry 100

INNOVATIVE-INVESTMENT POLICY

- 1 **Liudmyla M. Hanushchak-Yefimenko, Ilhama G.k Hajiyeva**
Imperatives of innovative development business in Ukraine 113

УДК 330.34 (477)

Захарій С. Варналій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Любов П. Хмелевська

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ

У статті розкрито сутність нового типу економіки – економіки знань. Визначено, що економіка знань – це економіка, в котрій більшу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) забезпечено діяльністю з виробництва, обробки, зберігання і розповсюдження інформації і знань. Обґрунтовано, що саме в економіці, яка базується на основі продуктивного використання нових знань – шанс, ресурс і перспектива прискорення інноваційної динаміки України. Розкрито особливості та проблеми процесу формування економіки знань в Україні. Визначено основні шляхи подальшого розвитку економіки знань в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: економіка, знання, освіта, наука, економіка знань, інформація, інформаційне суспільство, економічний розвиток.

Захарий С. Варналий

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка

Любовь П. Хмелевская

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ В УКРАИНЕ

В статье раскрыта сущность нового типа экономики - экономики знаний. Определено, что экономика знаний – это экономика, в которой большую часть валового внутреннего продукта (ВВП) обеспечен деятельностью по производству, обработке, хранению и распространению информации и знаний. Обосновано, что именно в экономике, основанной на основе продуктивного использования новых знаний - шанс, ресурс и перспектива ускорения инновационной динамики Украины. Раскрыты особенности и проблемы процесса формирования экономики знаний в Украине. Определены основные пути дальнейшего развития экономики знаний в Украине на современном этапе.

Ключевые слова: экономика, знания, образование, наука, экономика знаний, информация, информационное общество, экономическое развитие.

Zachary S. Varnaliy

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Lyubov P. Khmelevska

Kyiv National University of Technologies and Design

FEATURES AND PROSPECTS OF KNOWLEDGE ECONOMY IN UKRAINE

The article reveals the essence of a new type of economy - the knowledge economy. Determined that the knowledge economy – an economy in which most of the gross domestic product (GDP) activity ensured the production, processing, storage and dissemination of information and knowledge. It is proved that in an economy that is based on the productive use of new knowledge - the chance of life and the prospect of accelerating innovation dynamics Ukraine. The features and problems of the process of forming knowledge economy in Ukraine. The main ways of further development of the knowledge economy in Ukraine today.

Keywords: economy, knowledge, education, science, knowledge economy, information, information society, economic development.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічні процеси, які відбуваються у світі в XXI столітті, вказують на суттєве зростання ролі освіти в усіх сферах суспільного життя, в тому числі й в системі економіки знань. Без перебільшення можна сказати, що економіка знань є і буде відігравати найважливішу роль у розвитку продуктивних сил. Саме за рахунок економіки знань формується сучасне інформаційне суспільство, а також цілісна система ресурсозабезпечення суспільного виробництва.

Соціально-економічна динаміка та цивілізаційне майбутнє України залежить від розвитку освіти та економіки знань. Тому необхідним є вивчення та узагальнення сутності, властивостей, механізмів формування системи економіки знань, а також її впливу на суспільне виробництво, враховуючи процеси глобалізації.

Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми. Економіка знань є складним і багатогранним феноменом, який привертав і продовжує привертати увагу багатьох як вітчизняних, так і іноземних дослідників. Серед сучасних вітчизняних науковців даній тематиці присвятили свої роботи Л. Антонюк, В. Бебик, А. Бойко, В. Геєць, Д. Дзвінчук, В. Журавський, В. Кошин, В. Кремень, В. Кушерець, О. Луговий, Д. Лук'яненко, О. Ляшенко, С. Максименко, Б. Малицький, А. Маслов, М. Михальченко, В. Огнев'юк, Ю. Полунєєв, Ж. Поплавська, В. Поплавський, А. Попович, В. Семиноженко, А. Сіренко, В. Соловійов, М. Сорока, О. Старовойт, В. Ткаченко, Л. Федулова, А. Чухно та інші.

Невирішені частини дослідження. Проте, не дивлячись на зростаючу увагу як науковців, так і практиків усього світу до феномену економіки знань, дослідження в цьому руслі не можна на сьогодні вважати вичерпаними. Існує ще безліч питань, які потребують ґрунтовних наукових розробок та досліджень. В недостатній мірі досліджено проблеми та перспективи процесу формування економіки знань в Україні.

Мета дослідження - розкриття економічної сутності, основних особливостей, тенденцій та перспектив розвитку економіки знань в Україні.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Переміщення інтелекту та наукових знань у центр основних чинників стійкого економічного зростання стали причиною концентрації уваги сучасних дослідників щодо становлення економіки знань, яка сьогодні розглядається як гарант поступального руху суспільства, побудови конкурентної економіки, задоволення постійно зростаючих потреб людей та зміцнення соціальної згоди [1; 7; 9; 10].

Економіка знань – це нова модель розвитку економічних систем, яка має прийти на зміну економіці винищення та експлуатації природи, економіці, де головною метою функціонування економічних суб'єктів є максимізація прибутку будь-якими засобами, не зважаючи на наслідки.

Прогресивними загальносвітовими тенденціями нині є не лише глобальний характер функціонування економічних систем та посилення їх соціальної спрямованості, а також й перехід до економіки знань. Формування економіки знань – один із найважливіших напрямів економічної політики в усіх розвинених країнах світу. У зв'язку із цим постає завдання переходу до якісно нового, заснованого на знаннях, наукових досягненнях, інноваціях етапу розвитку економіки.

У другій половині XX ст., з початком формування постіндустріальних суспільств, економічні системи визнали необхідність використання в процесі свого розвитку ще одного фактору виробництва – інформації [1, с.69-104]. У цьому контексті слід зазначити діалектичну єдність інформації і знань. Як справедливо зазначає відомий вчений з проблем інформаційної економіки Маслов А.О., «інформація є основою для створення нової інформації, знання і нового знання» [5, с.399].

Вперше термін «економіка знань» використав у 1962 році американсько-австрійський дослідник Фріц Махлуп, який включив до цього поняття: дослідження і розробки, освіту та навчання, високотехнологічне виробництво, інформаційні та комп'ютерні технології [11].

Ф. Махлуп намагався підкреслити роль знань як вирішального фактору економічного зростання і суспільного розвитку [8].

Термін «економіка знань» знайшов широке розповсюдження наприкінці 90-х років ХХ ст. і пов'язаний значною мірою із встановленням нових пріоритетів у політиці й економіці країн Європейського Союзу [9]. Активізація процесів перетворення знання у безпосередньо продуктивну силу розвитку економіки й суспільства зумовила, особливо у другій половині ХХ ст., розширення як досліджень у цій сфері, так і практичних кроків.

За своєю сутністю економіка знань відображає характеристики постіндустріального суспільства, але на більш високому еволюційному ступені розвитку, в ході якого при задоволенні життєво необхідних потреб людини стають усе більше затребуваними диференційовані товари й послуги, вироблені різними дрібними підприємствами, інтенсифікується розвиток людського капіталу й сфери послуг.

Академік Геєць В. М. справедливо зазначає, що в економіці знань визначальним є інтелектуальний потенціал суспільства, на який вона спирається і який є сукупністю повсякденних (буденних) і спеціалізованих (наукових) знань, нагромаджених у свідомості людей та матеріалізованих у технологічних способах виробництва [3, с. 6].

Поняття «економіка знань» має економічне походження й характеризує новітній спосіб виробництва матеріальних і соціальних благ. Цей спосіб перетворює суспільство подібно тому, як підприємство, ставши найважливішим економічним ресурсом, перетворило економічне життя в ХХ ст. [2].

Сьогодні не існує визнаного всіма чіткого визначення економіки знань. Натомість, у терміну «економіка знань» існують і альтернативи. У соціології частіше використовується термін «інформаційне суспільство», що відображає спільноту людей, які живуть в економіці знань. «Економіка інформаційних технологій» – інше визначення сучасної економіки. А в рамках перспективної економіки, як альтернативу, можна зустріти поняття «креативної економіки» [6].

Економіка знань або по іншому економіка, що створена на засадах знань від англійського «Knowledge economy» – економіка, в котрій більшу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) забезпечено діяльністю з виробництва, обробки, зберігання і розповсюдження інформації і знань.

Здатність до генерації, використання та розповсюдження нових знань стає основою національної конкурентоспроможності та базовою передумовою прискореного інтенсивного соціально-економічного зростання, а також є чинником подальшого розвитку ринку економічної інформації. В 2000 р. в Лісабоні країни ЄС проголосили, що у 2010 році Європа стане найбільш конкурентоздатним суспільством у світі – суспільством знань [7].

За сучасних ринкових умов у суспільстві, в якому зосереджено вагомий гуманітарний капітал, достатньо здійснити відповідні інституційні зміни для того, аби цей ресурс розвитку призвів до досить швидких позитивних загальноекономічних змін, задіяв процеси якісного структурного оновлення економіки і суспільства. В таких умовах шлях України до сучасних надбань постіндустріального суспільства міг би стати значно коротшим, ніж для цілої низки інших країн, трансформаційну модель яких ми взяли собі на озброєння. Саме в економіці, яка базується на основі продуктивного використання нових знань – шанс, ресурс і перспектива прискорення модернізаційної та інноваційної динаміки України.

Можна виділити першочергові, середньострокові та стратегічні завдання розвитку економіки знань в Україні (табл. 1).

Основними складовими елементами сучасної економіки знань є:

- доступна, якісна і безперервна освіта населення на основі нових наукових знань;
- економічні стимули та інституційний режим, що заохочують до ефективного використання національних і глобальних знань в усіх секторах економіки;

- ефективна інноваційна система, що об’єднує в єдиний комплекс економіку, наукові, академічні та дослідницькі центри;
- інфраструктура, яка з’єднує елементи інноваційної системи між собою та із зовнішнім середовищем;
- держава як ініціатор та координатор процесів розбудови економіки на основі нових знань [7].

Таблиця 1

Завдання розвитку економіки знань в Україні

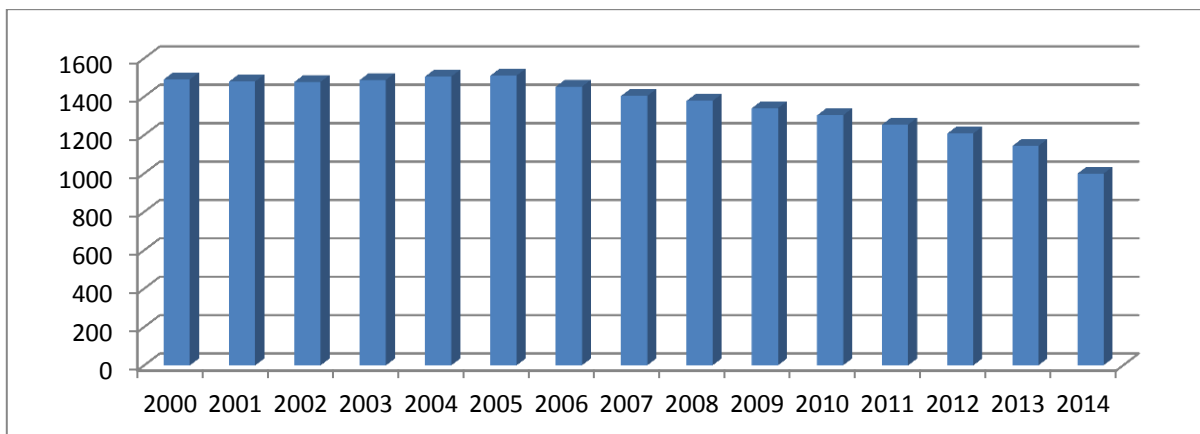
Першочергові завдання	Середньострокові завдання	Стратегічні завдання
- «інвентаризація» найбільш актуальних проблем і протиріч нинішнього етапу у гуманітарно-інноваційній сфері; - повернення уваги до науково-освітнього виміру національних інноваційних реформ та окреслення пріоритетів розбудови економіки знань в Україні; - усунення негативних наслідків попереднього етапу реформаційних перетворень у освітній, науковій, науково-технічній та інноваційній сферах.	- вдосконалення технологічної, інституційної та організаційної бази національних інноваційних реформ; - якомога повне залучення гуманітарних ресурсів інноваційного розвитку України через розбудову економіки, яка ґрунтується на знаннях та освіті, орієнтується на імперативи економічної конкурентоспроможності; - всебічна інтеграція систем освіти, науки, виробництва і управління розвитком, а також програмування їх на самовідтворення, самонаведення та самокоррекцію в процесі подальшого розвитку суспільства.	- консолідація методологічних та інформаційних систем, освітньо-професійних, освітньо-наукових, освітньо-виробничих інфраструктур та комунікацій в рамках єдиного національного інноваційного простору; - посилення міжнародної інтеграції України у гуманітарній сфері та суміщення національної інноваційної системи з технологічною платформою глобального постіндустріального суспільства; - забезпечення вертикальної мобільності України, яка відповідає національним завданням та наявному потенціалу суспільства, в питаннях включення в глобальну систему розподілу праці, визначення динаміки та напрямів розвитку світової економіки, розподілу прибутків та переваг від результатів сучасної НТР.

Джерело: складено на основі [7]

Якщо слідувати доктрині економіки знань, то в Україні існують першочергові, середньострокові та стратегічні завдання розвитку економіки знань в Україні.

Варто зазначити, що формування системи «наука – освіта – технологія – інновація – виробництво» – наріжний камінь розвитку постіндустріальних суспільств та єдиний можливий шлях до підвищення конкурентоспроможності і динаміки прогресу України.

Так, розглянемо динаміку кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки в Україні (рис. 1).

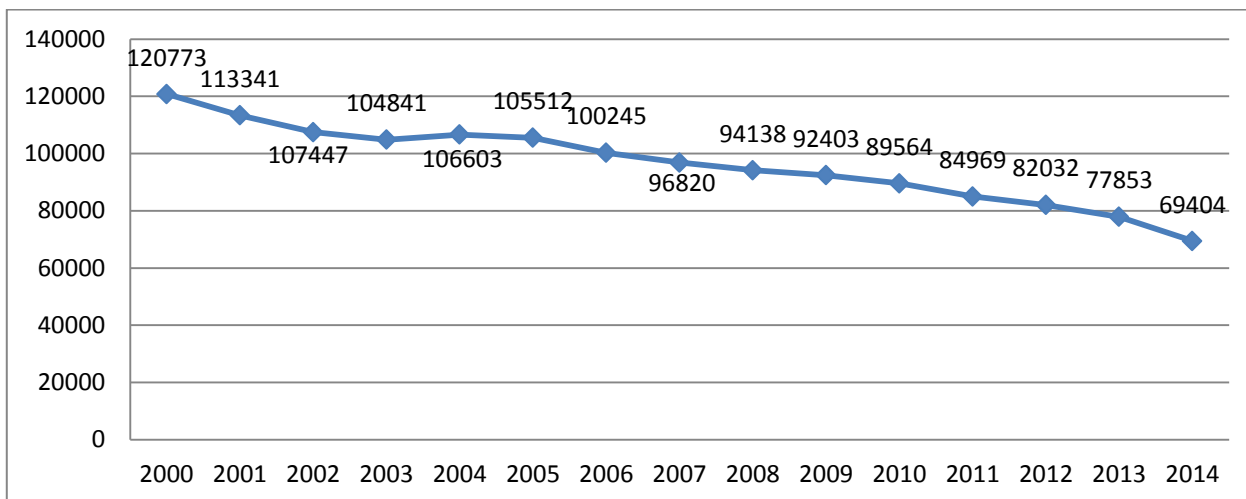

Джерело: складено на основі [4]

Рис. 1. Організації, які виконують наукові дослідження й розробки в Україні

Як бачимо, що починаючи з 2005 року кількість організацій, що займаються дослідженнями та розробками скоротились з 1490 до 999 у 2014 році, тобто аж на 33%.

Поряд зі скороченням наукових організацій в Україні здійснюється тотальне скорочення науковців (рис. 2).

Джерело: складено на основі [4]

Рис. 2. Кількість науковців в Україні, осіб

Зауважимо, що саме через інтеграцію різних елементів науково-технічного, освітнього і виробничого комплексу Україна має розбудувати власну національну інноваційну систему. Через посилення вертикальних інтеграційних зв'язків та горизонтальної взаємодії в межах національного інноваційного простору Україна має сформувати власну техніко-інноваційну інфраструктуру, яка забезпечить випереджальний темп розвитку економіки та сучасні стандарти життя суспільства.

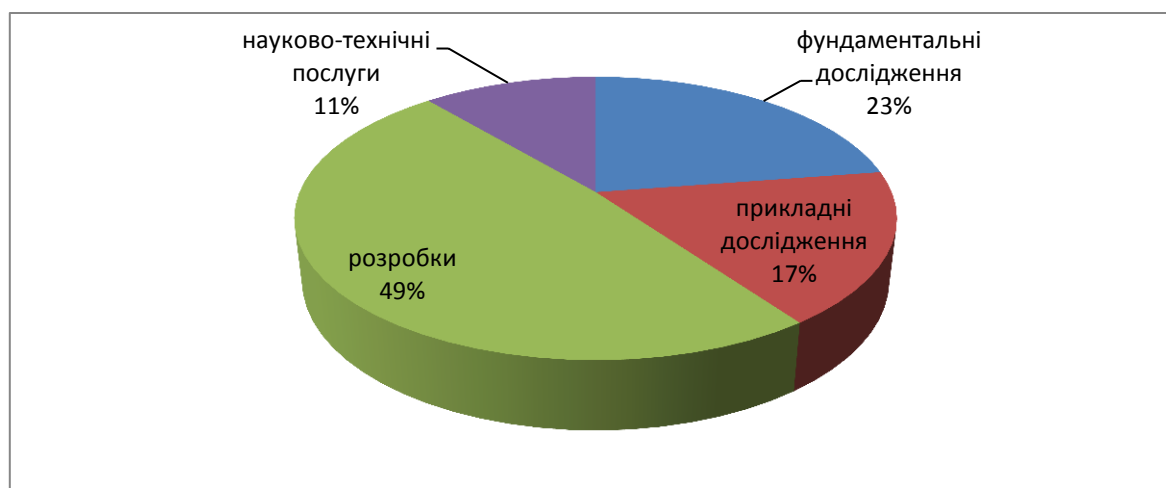
Динамічний інноваційний розвиток та економічне зростання на основі оновленої інфраструктури мають здійснюватися на тлі вдосконалення державного менеджменту в науково-технічній та інноваційній сферах. Інновації в системі управління процесами суспільного розвитку – шлях до підвищення ефективності державної політики в цілому.

Для досягнення суттєвих позитивних зрушень в цьому напрямі необхідно:

- вдосконалити інституційні основи державної науково-технічної та інноваційної політики;
- подолати роз'єднаність та відособленість серед освітніх та наукових закладів;
- централізувати політику держави в інноваційній сфері в межах єдиного компетентного органу виконавчої влади;
- сформувати загальнодержавну систему автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки і зберігання, розповсюдження та надання інформації в сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- забезпечити створення єдиної технологічної та інформаційної інфраструктури для науки та інноваційного підприємництва в Україні;
- створити інституційні основи ринкового стимулювання інноваційного розвитку;
- вдосконалити систему державного фінансування інноваційних процесів, механізми державного замовлення в науково-технічній сфері, а також моніторингу ефективності фінансування та реалізації наукових та інноваційних проектів;
- підвищити ефективність функціонування (вільних) економічних зон, розширити мережу технополісів, технопарків та інших інноваційних структур.

Відзначимо, що відбувається не тільки кількісне скорочення наукових організацій та науковців в Україні, але й і якісне, що пояснюється падінням витрат, що виділяються на розвиток науки та техніки в Україні. Після 2003 року витрати в науку зменшились в питомій вазі до ВВП з 1,24% до 0,7% від ВВП у 2014 р.

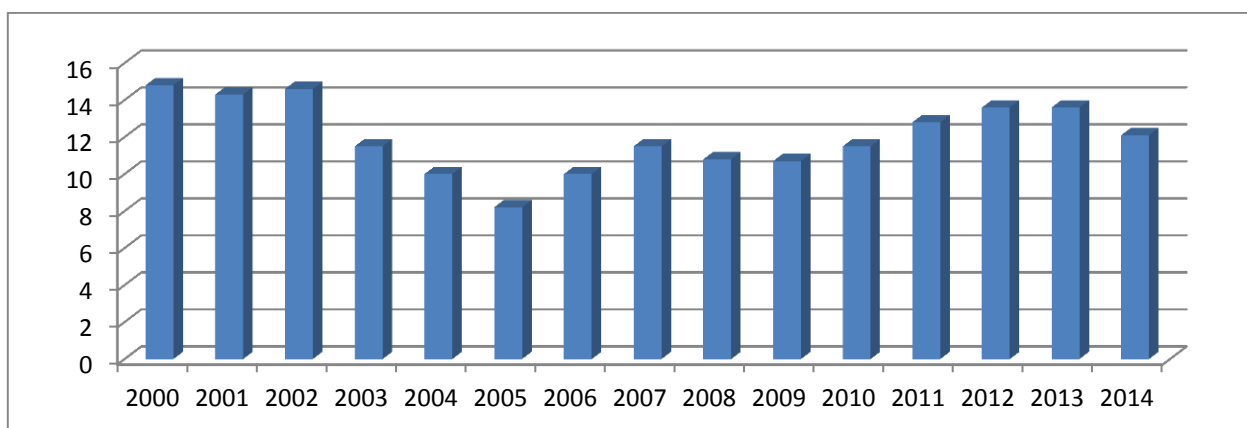
Якщо ж розглядати структуру наукових досліджень (рис. 3), то в Україні більшість витрат ідуть на здійснення розробок (близько 50%), вагомими витратами також є витрати на фундаментальні дослідження (23%).

Джерело: складено на основі [4]

Рис. 3. Структура наукових досліджень в Україні, станом на 2014 р.

Звичайно, що науковий розвиток в Україні залежить не тільки від самої держави, але і від корпоративного сектору. Так, понад 12% (рис. 4) від усіх підприємств здійснюють різноманітного роду наукові розробки, що збільшує їхню конкурентоспроможність, як у галузі так і на міжнародному ринку.

Джерело: складено на основі [4]

Рис. 4. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації в Україні, %

Варто зазначити, що інвестиції в науку здійснюється не тільки самими підприємствами (85%), але й із застосуванням інших джерел фінансування. На нашу думку, державі необхідно впроваджувати науково-дослідницькі проекти та активізувати даний напрямок в країні шляхом використання механізму державно-приватного партнерства. Впорядкування системи фінансування інноваційних процесів є головною передумовою

підвищення результативності державної політики в цій сфері, а також запорукою ефективності розбудови економіки знань в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поняття «економіка знань» відноситься до постіндустріального суспільства, але на більш високому еволюційному ступені розвитку, в ході якого при задоволенні життєво необхідних потреб людини стають усе більше затребуваними диференційовані товари й послуги, вироблені різними дрібними підприємствами, інтенсифікується розвиток людського капіталу й сфери послуг.

Для розвитку економіки знань та її подальшого впливу на соціально-економічний розвиток в Україні необхідно:

- стимулювання більш повного та активного використання у промисловості результатів діяльності наукової сфери, збільшення кількості та інтенсивності використання прогресивних наукових здобутків в секторі обробної промисловості;
- нарощування частки продукції п'ятого – шостого технологічних укладів у структурі виробництва;
- модернізація, оновлення технологічної бази та виробничих фондів вітчизняних підприємств;
- сприяння активному розвитку малих та середніх інноваційних підприємств, посередницьких організацій, а також стимулювання венчурного фінансового капіталу;
- стимулювання розвитку раціоналізаторської та винахідницької діяльності на підприємствах, розробка системи заохочення інноваційної ініціативи на підприємствах, запровадження практики звітності підприємств і галузей економіки за результатами інноваційної діяльності;
- сприяння комерціалізації інтелектуальної власності, вдосконалення методології ринкової оцінки інтелектуальної власності в структурі капіталу комерційних компаній;
- створення механізмів моніторингу інноваційної активності галузей, виробництв, регіонів, підприємств та організацій, оцінки ефективності використання державних коштів учасниками інноваційних процесів;
- запровадження спрощеної системи оформлення контрактів і угод для підприємств, які займаються експортом інноваційної продукції;
- посилення інформаційно-інноваційної складової діяльності іноземних представництв України;
- внесення змін та доповнень до Бюджетного Кодексу України стосовно запровадження в системі видатків держбюджету спеціальних фондів фінансування науково-технічних та інноваційних програм;
- розширення міжгалузевої взаємодії, укладання спільних програм та реалізація спільних проектів із міністерствами та відомствами тощо.

Щоб змінити становище і не відстати від розвинених країн (і багато тих, що розвиваються), де суспільством стануть керувати закони економіки знань, керівництву нашої держави доцільно, перш за все, спрямувати свої зусилля на реформування освіти та науки, вдосконалення її фінансування, а також на консолідацію суспільства та формування середовища для розвитку економіки знань. Модернізація системи освіти та науки як основи розбудови економіки знань має стати національною метою для України XXI століття. Такий курс сприятиме утвердженню національного інтелектуального потенціалу нашої країни на гідному рівні та підвищенню її конкурентоспроможності у міжнародному просторі, це й повинно стати перспективою подальших досліджень.

References

1. Varnalii Z.S. Rynok ekonomichnoi informatsii: problemy formuvannia ta

Література

1. Варналій З.С. Ринок економічної інформації: проблеми формування та

- perspektyvy rozvytku : monohrafiia / Z. S. Varnalii, L. L. Klevchik. – Chernivtsi: Tekhnodruk, 2016. – 280 s.
2. Varnalii Z.S. Rol ekonomiky znan u rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy / Z.S. Varnalii // Nauka y byznes. Ekonomyka znanyi. I mezhdun.nauchn.-prakt.forum. Tezysy dokladov foruma. Dnepropetrovsk, 2015. – S.60-65.
3. Heiets V. Kharakter perekhidnykh protsesiv do ekonomik znan / Valerii Mykhailovych Heiets // Ekonomika Ukrainy. – 2004. – № 4. – S. 6 (4-14).
4. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Maslov A.O. Informatsiina ekonomika: stanovlennia, struktura ta teoretychne osmyslennia : monohrafiia / A.O. Maslov. – K. : Ahrar Media Hrup, 2012. – 432 s.
6. Poplavska Zh., Poplavskyy V. Intelktualnyi kapital ekonomiky znan / Zh. Poplavska, V. Poplavskyy // Visnyk NAN
7. Semynozhenko V. Doktryna ekonomiky znan (Proekt) [Elektronnyi resurs] / V. Semynozhenko. - Rezhym dostupu: <http://www.semynozhenko.net>. – Nazva z ekrana;
8. Starovoit O.V. Ekonomika znan u stratehii innovatsiinoho rozvytku osvity: avtoref. dys. kand. fil. nauk: 09.00.10 / Starovoit O.V. – K.: Nats. pedahoh. un-t im. M.P.Drahomanova, 2010. [Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/> ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.html. – Nazva z ekrana.
9. Fedulova L.I. Ekonomika znan: pidruch. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] / L.I. Fedulova / NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrain. - K., 2009. – 600 s.
10. Chukhno A.A. Naukovo-tekhnologichnyi rozvytok yak ob'iekt doslidzhennia evoliutsiinoi teorii / A.A. Chukhno // Ekonomika Ukrainy. – 2008. – № 1. – S. 7-15.
11. Machlup, F. (1962), The Production and Distribution of Knowledge in the United States, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- перспективи розвитку : монографія / З.С. Варналій, Л.Л. Клевчік. – Чернівці: Технодрук, 2016. – 280 с.
2. Варналій З.С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи / З.С. Варналій // Наука и бизнес. Экономика знаний. I междун. научн.-практ. форум. Тезисы докладов форума. Днепропетровск, 2015. – С.60-65.
3. Геєць В. Характер перехідних процесів до економік знань / Валерій Михайлович Геєць // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 6 (4-14).
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Маслов А.О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія / А.О. Маслов. – К. : Аграр Медіа Груп, 2012. – 432 с.
6. Поплавська Ж., Поплавський В. Інтелектуальний капітал економіки знань / Ж. Поплавська, В. Поплавський // Вісник НАН України. – 2007. № 2. – С.52-62.
7. Семиноженко В. Доктрина економіки знань (Проект) [Електронний ресурс] / В. Семиноженко. - Режим доступу: <http://www.semynozhenko.net>. – Назва з екрана;
8. Старовойт О.В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти: автореф. дис. канд. філ. наук: 09.00.10 / Старовойт О.В. – К.: Нац. педагог. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/> ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.html. – Назва з екрана.
9. Федулова Л.І. Економіка знань: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.І. Федулова / НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН Україн. - К., 2009. – 600 с.
10. Чухно А.А. Науково-технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної теорії / А.А. Чухно // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 7-15.
11. Machlup, F. (1962), The Production and Distribution of Knowledge in the United States, Princeton University Press, Princeton, NJ.

УДК 351.851:378.1

Світлана В. Донченко, Сергій І. Мойсеєнко, Ольга А. Жданова

Київський національний університет технологій та дизайну

**ВИЗУАЛЬНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРОФІЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК
ПРОВІДНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА УСВІДОМЛЕНИЙ ВИБІР СТУДЕНТА**

В статті визначено основні підходи до формування інформаційного забезпечення профільних дисциплін задля підвищення ефективності вибору студентами навчальних дисциплін варіативних складових освітніх програм та усунення факторів підсвідомого впливу на їх усвідомлений вибір; викладено результати анкетного опитування студентів та розроблено дизайн - концепцію макету презентації вибіркового дисциплін з конструювання та технології швейних виробів.

Ключові слова: Закон України «Про вищу освіту», дисципліни вільного вибору, інформаційне забезпечення, дизайн – проект.

Светлана В. Донченко, Сергей И. Мойсеенко, Ольга А. Жданова

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**ВИЗУАЛЬНОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ О ДИСЦИПЛИНЕ КАК
ВЕДУЩИЙ ФАКТОР ВЛИЯНИЯ НА ОСОЗНАННЫЙ ВЫБОР СТУДЕНТА**

В статье определены основные подходы к формированию информационного обеспечения профильных дисциплин с целью повышения эффективности выбора студентами учебных дисциплин вариативных составляющих образовательных программ и устранения факторов подсознательного влияния на их осознанный выбор; изложены результаты анкетного опроса студентов и разработана дизайн - концепция макета презентации выборочных дисциплин по конструированию и технологии швейных изделий.

Ключевые слова: Закон Украины «О высшем образовании», дисциплины свободного выбора, информационное обеспечение, дизайн - проект.

Svitlana V. Donchenko, Serhii I. Moiseienko, Olha A. Zhdanova

Kyiv National University of Technologies and Design

**VISUAL INFORMATION PRESENTATION OF DISCIPLINE AS THE LEADING
FACTOR INFLUENCING THE DELIBERATE STUDENT'S CHOICE**

The paper identified the main approaches to the information management formation for a modular environment to increase the efficiency of students' choice of educational disciplines of educational programs various components and the elimination of subconscious influence factors on their conscious choice; the results of students' questionnaire survey have been summarized; the layout presentation design-concept of selective disciplines has been developed.

Keywords: Law of Ukraine «On Higher Education», selective disciplines, information management, design - concept.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Прийнятий Верховною Радою 2014 році Закон України «Про вищу освіту» запустив механізми модернізації системи вищої освіти України у напрямку ідей та принципів Болонського процесу [1, 2].

Одним з таких концептуальних положень є - академічна мобільність. Яка має збільшити шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищити якість трудових ресурсів національної економіки.

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» в рамках академічної мобільності студенти набули право на власний розсуд обирати значну частину (не менше 25%) навчальних курсів та викладачів.

Умовою реалізації такого права на практиці повинно бути забезпечення рівноправної участі усіх учасників виборчого процесу.

Студент, який виступає в якості виборця, повинен забезпечуватися змістовно – актуальною інформацією про дисципліни та викладачів, яких він має обирати. А викладачі, повинні мати можливість надати таку інформацію. Завданням адміністрації навчальних закладів є забезпечення вільної конкуренції шляхом створення однакових умов для надання інформації про дисципліну та викладача, а також забезпечення умов для свідомого вибору студента.

Як відомо, на свідомість та підсвідомість людини має вплив як семіотична організація текстової інформації так і її візуальна складова [3; 4].

Організація текстової інформації про дисципліну і викладача в процесі вільного вибору дисциплін орієнтується, в основному, на привернення уваги студента до дисципліни, забезпечення розуміння привабливості отриманих в майбутньому знань і цілеспрямований вплив на орієнтацію його пріоритетів.

Візуальна складова інформації, в свою чергу, відноситься до невербальної комунікації та має вплив на емоційно-чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості.

На думку авторів статті, проблема створення умов рівноправної конкуренції між дисциплінами та викладачами під час реалізації студентами права вільного вибору певної (до 25%) частини навчальних курсів полягає у необхідності організації заходів, які мають забезпечити отримання студентами змістовної, семіотично організованої та візуально відтвореної інформації в рівних для усіх учасників обсягах з однотипною структурою та однаковим відсотковим відношенням текстової та візуальної складових.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Питання психології процесу професійного самовизначення особистості висвітлені в працях таких вчених, як Абульханова – Славська К.В. [5], Ільїн В.П. [6], Павлютенков Е.М. [7] та інші.

Проблема впливу засобів візуального подання інформації сьогодні займається широке коло дослідників [8 - 10].

Ці праці становлять теоретичну й емпіричну базу для подальшого вивчення зазначених проблем.

Мета дослідження Визначити основні підходи до формування інформаційного забезпечення з метою підвищення ефективності вибору студентами навчальних дисциплін варіативних складових освітніх програм та усунення факторів підсвідомого впливу на їх усвідомлений вибір.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Незаперечним є той факт, що вибір завжди породжує конкуренцію. Тому вільний вибір дисциплін студентами, як споживачами освітніх послуг, призводить до змагання між викладачами навчальних закладів, які надають ці послуги, та претендують на лідерство шляхом застосування різних засобів та форм агітації.

Відомо, що якість оформлення презентаційних матеріалів та застосування різних форм агітації має вплив на когнітивну, емоційно-чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості та може вплинути на неусвідомлений перерозподіл пріоритетів [4].

Для запобігання такого впливу на усвідомлений вибір студентами навчальних дисциплін варіативних складових освітніх програм, автори статті пропонує розробити та встановити єдині вимоги до оформлення, змісту, структури та інформаційного наповнення презентаційних матеріалів та запровадити єдину форму надання інформації.

Для встановлення споживчих вимог до інформаційного забезпечення процесу вільного вибору дисциплін, які висувуються студентами, як споживачами освітніх послуг, було проведено анкетне опитування.

Опитування проводилося серед студентів освітнього ступеня бакалаврфакультету Індустрії моди КНУТД, які навчаються на 2-3 курсах. У опитуванні приймало участь 50 респондентів. Питання, на які відповідали студенти, стосувалися змісту, формату, пріоритетів, організації інформаційного продукту та ін.

Отримані результати представлено у вигляді діаграм та подано на рис. 1-8.

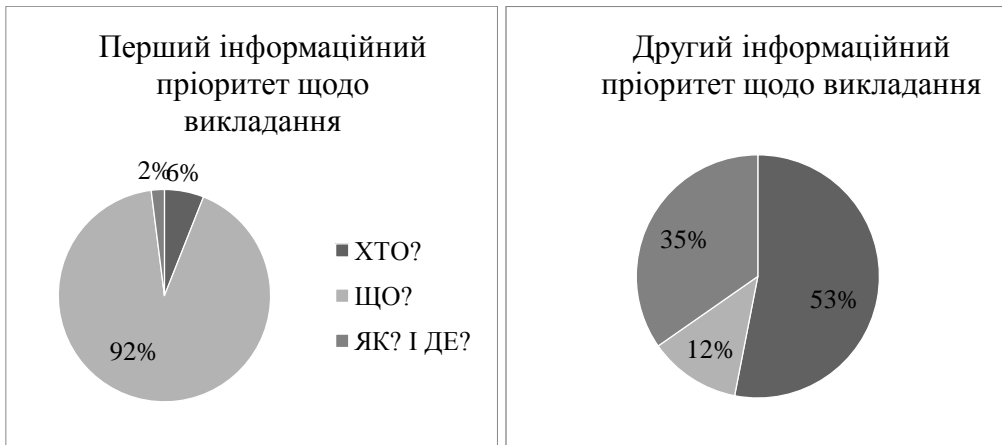

Рис. 1. Розподіл пріоритетів щодо загальної інформації стосовно викладання

Аналізуючи отриману інформації можна зробити наступні висновки, що: в першу чергу, більшість студентів цікавить інформація стосовно змістовного спрямування дисципліни; а, в другу – інформація стосовно викладача.

Далі проаналізуємо - яку інформацію про дисципліни хоче отримувати студент.

Аналіз представлених діаграм дозволяє визначити основні складові інформації про дисципліни, які для студентів є найважливішими. До таких відносяться: інформація стосовно компетентностей, які отримує студент при вивченні дисципліни; приклади практичного застосування отриманих знань та інформація про загальний зміст дисципліни.

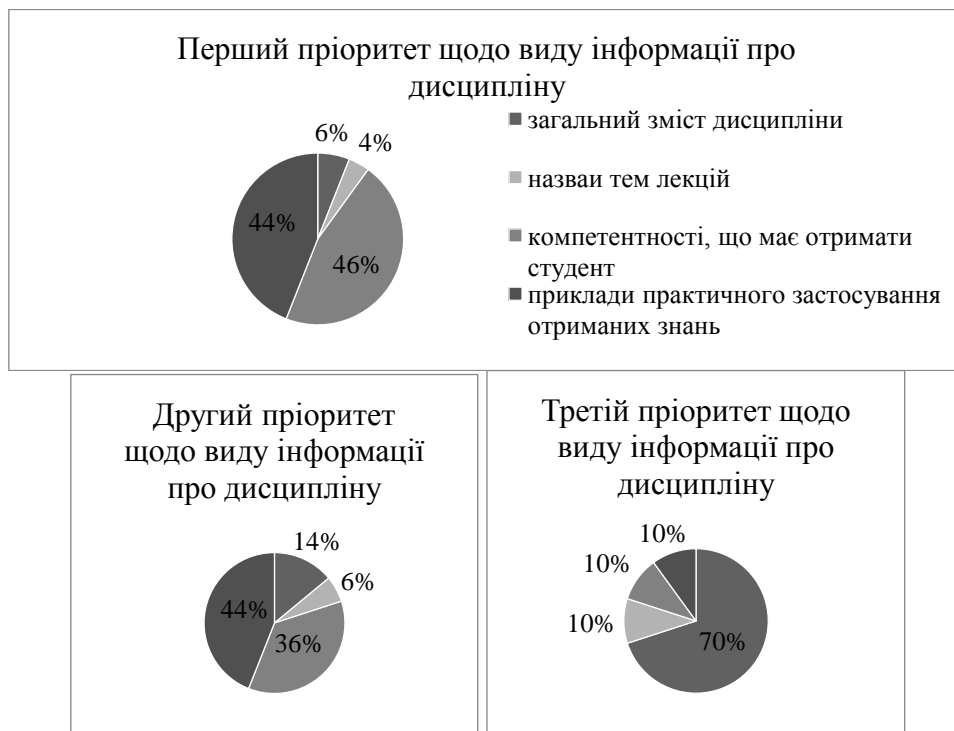
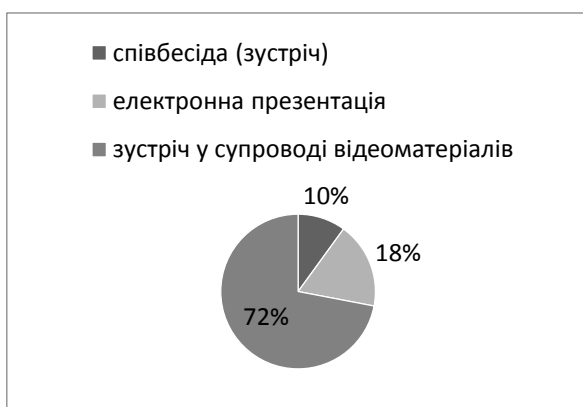

Рис. 2. Розподіл пріоритетів щодо змісту інформації про дисципліни

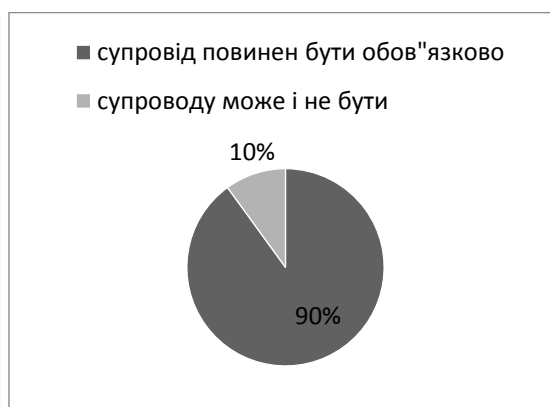
Форма надання інформації та наявність об'єктів візуального сприйняття (картинки, схеми, фото, рисунки тощо), як зазначалося вище, мають суттєвий вплив на сприйняття інформації та ефективність її усвідомлення, що залежить від індивідуальних особливостей людини.

Незаперечним є той факт, що ефективність засвоєння знань залежить від вміння викладача за допомогою різних методів, прийомів та засобів сформувати у студента систему знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни. Тому, як показали результати опитувань (рис. 2), другим пріоритетом є інформація про особу, яка буде викладати дисципліну.

Результати з'ясування цих питань представлено на рис. 3 та 4.

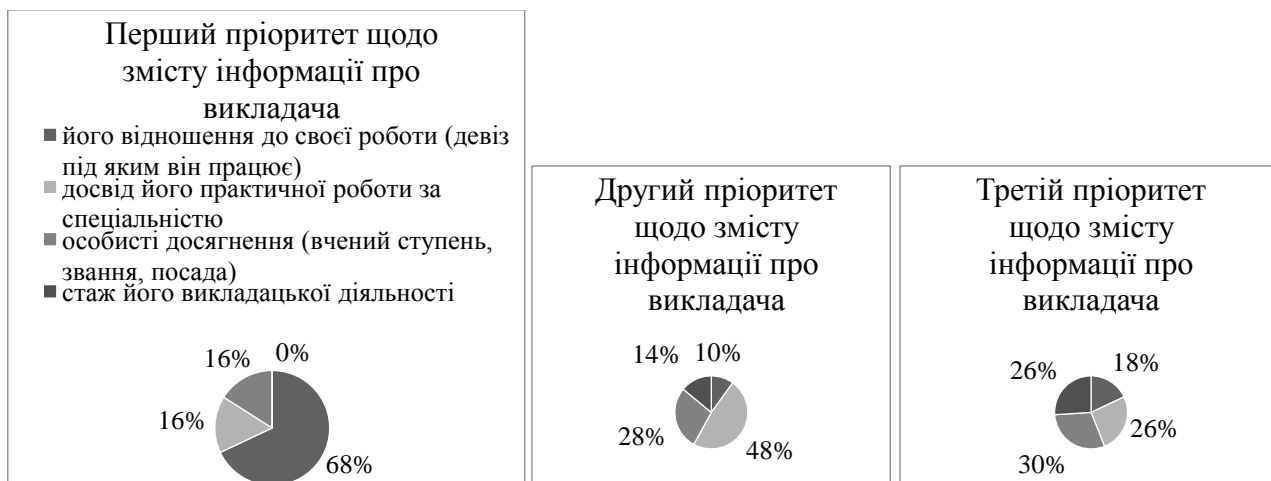

Рис. 3. Розподіл пріоритетів щодо форми надання інформації

Рис. 4. Оцінка впливу об'єктів візуального сприйняття, що супроводжують опис дисципліни на вибір студента

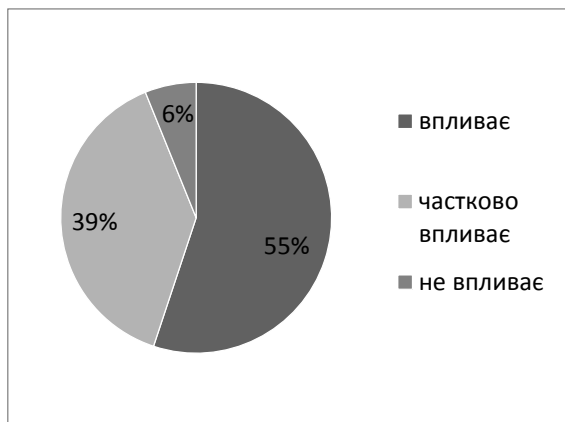
Тому респондентам було запропоновано відповісти на питання, які відносяться до загальних відомостей стосовно викладача. Результати опитування подано на рисунку 5.

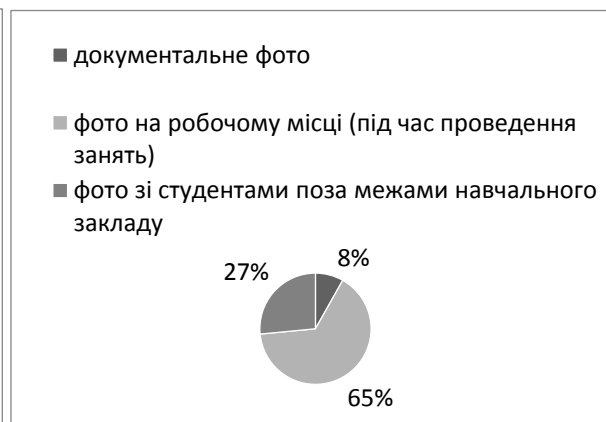
Рис. 5. Розподіл пріоритетів щодо змісту інформації про викладача

Аналіз результатів опитування показав, що актуальною для студентів є наступна інформація про викладача: його відношення до своєї роботи у вигляді девізу під яким він працює; досвід його практичної роботи за спеціальністю та інша інформація стосовно його досягнень та стажу педагогічної роботи.

Наступні питання стосувалися подачі візуальної інформації про викладача. Результати опитування представлено на рисунках 6 та 7.

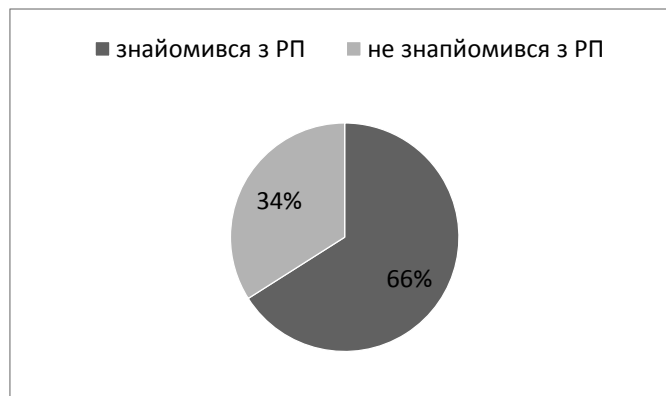

Рис. 6. Оцінка впливу вміння викладача користуватися сучасними технічними засобами на вибір студентами дисципліни, яку він викладає

Рис. 7. Розподіл пріоритетів щодо візуалізації інформації про викладача

Також, в результаті дослідження було з'ясоване питання зацікавленості студентів у інформації, яка регламентує навчальний процес. Результати опитування наведено на рис. 8.

Рис. 8. Розподіл зацікавленості студентів у інформації, що викладено в робочих програмах дисциплін, які вони вивчають

Проведені дослідження дозволили розробити дизайн-концепцію макету презентації вибіркової дисципліни, яка дозволить сформувати єдині принципи та правила для структури, оформлення і змістовного наповнення інформації актуальної для студентів та дозволить студенту оцінити і зробити усвідомлений вибір дисциплін за реальними пріоритетами та усунути вплив на підсвідомість візуальних ефектів та інформації рекламного характеру.

Презентація та основні її компоненти будуються за принципами єдності стильового та структурного рішень; єдності змістового та кількісного наповнення інформації.

При розробці презентації дисциплін вільного вибору студентів, авторами пропонується дотримуватися наступних рекомендацій:

– стильове рішення повинно відповідати загальноприйнятому, що передбачає дотримання колористичної гами слайдів, застосування спец ефектів, використання шрифтових гарнітур та їх розміру відповідно до макету;

- дотримуватися кількості інформаційних слайдів відведених на представлення однієї дисципліни;
- дотримуватися загальноприйнятої структури та змісту інформації відповідно до макету (рисунок 9).

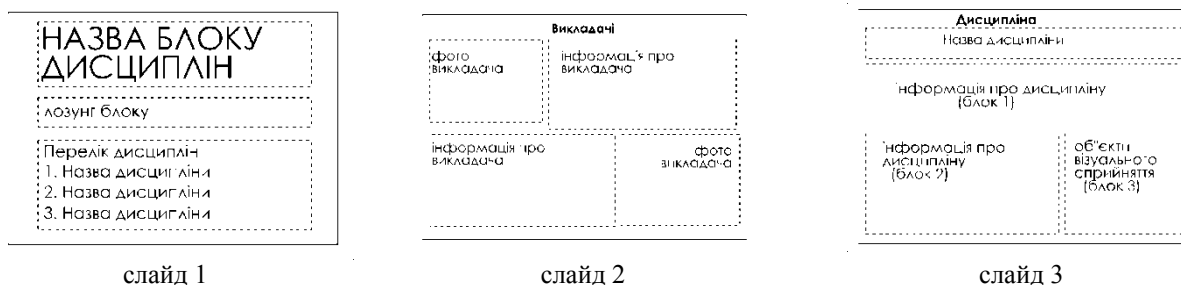

Рис. 9. Структура макету слайдів презентації дисциплін вільного вибору студентів

Інформаційне наповнення структурних блоків (на рис. 11 показано пунктирними лініями) повинно бути актуальним для студентів та відповідати результатам дослідження.

За даною структурою було розроблено макет електронної презентації для одного з запропонованих мейджорів освітньої програми «Конструювання та технології швейних виробів» (рис. 10).

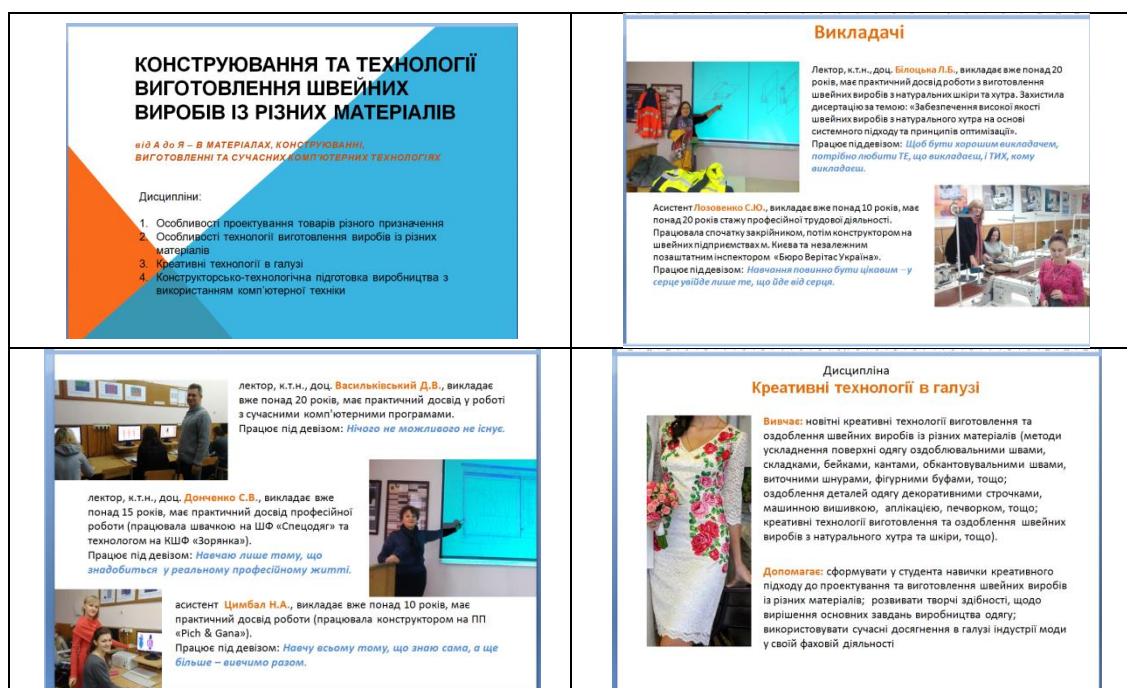

Рис. 10. Фрагмент макету електронної презентації блоку дисциплін «Конструювання та технології виготовлення швейних виробів із різних матеріалів»

Висновки та перспективи подальших досліджень Проведені авторами дослідження дозволили визначити споживчі вимоги студентів до інформаційного забезпечення процесу вільного вибору дисциплін та на їх основі розробити дизайн-концепцію макету презентацій, а також розробити їх структуру та інформаційне наповнення.

References

1. Kozievs'ka O.I. Europeys'ka integratsiya | 1.

Література

Козієвська О.І. Європейська інтеграція

vishchoї osviti Ukraini v konteksti Bolons'kogo protsesu [Tekst]/ O.I.Koziev's'ka: Teoretichnyi ta naukovo-metodichnyi chasopis «Vishcha osvita Ukraini» № 3 (dodatok 2), Kiev:Institut vishchoї osviti NAPN Ukraini, 2013. – S.238-243.

2. Zakon Ukraini «Pro vishchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII / Ofitsiyniy veb-sayt Verkhovnoi Radi Ukraini [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Kolegaeva I. M. Tekst v sisteme nauchnoy i khudozhestvennoy kommunikatsii : dis. d-ra filol. nauk : 10.02.04 / Kolegaeva I. M. – Odessa, 1992. – 293 s.

4. Medvedeva E. V. Reklamnaya kommunikatsiya / E. V. Medvedeva. – M. : Editorial URSS, 2003. – 280 s.

5. Abul'khanova – Slavs'ka K.A. Strategiya zhizni / K.A. Abul'khanova – Slavs'ka. – M.: Mysl', 1991. – 182 s.

6. Il'in V.P. Motivatsiya i motivy / V.P. Il'in. – SPb.: Piter, 2003. – 512 s.

7. Pavlyutenkov E.M. Formirovanie motivov vybora professii / E.M. Pavlyutenkov. – K.: Rad. shkola, 1980. – 130 s.

8. Bart R. Ritorika obraza // Izbrannye raboty : Semiotika. Poetika / R. Bart. – M. : Progress, 1994. – 350 s.

9. Belova A. D. Lingvisticheskie aspekty argumentatsii (na materiale sovr. angl. yazyka) : dis. d-ra filol. Nauk : 10.02.04 / Belova Alla Dmitrievna. – K., 1998. – 443 s.

10. Zirka V. V. Manipulyativnye igry v reklame: lingvisticheskiy aspekt : [monografiya] / V. V. Zirka. – Dnepropetrovsk : DNU, 2004. – 291 s.

вищої освіти України в контексті Болонського процесу [Текст]/ О.І.Козієвська: Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» № 3 (додаток 2), Київ:Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. – С.238-243.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Колегаєва І. М. Текст в системі наукової та художественної комунікації : дис. д-ра філол. наук : 10.02.04 / Колегаєва І. М. – Одеса, 1992. – 293 с.

4. Медведева Е. В. Рекламна комунікація / Е. В. Медведева. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 280 с.

5. Абульханова – Славська К.А. Стратегія життя / К.А. Абульханова – Славська. – М.: Мисль, 1991. – 182 с.

6. Ильин В.П. Мотивация и мотивы / В.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.

7. Павлютенков Е.М. Формирование мотивов выбора профессии / Е.М. Павлютенков. – К.: Рад. школа, 1980. – 130 с.

8. Барт Р. Риторика образа // Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М. : Прогресс, 1994. – 350 с.

9. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации (на материале совр. англ. языка): дис. д-ра филлол. наук : 10.02.04 / Белова Алла Дмитриевна. – К., 1998. – 443 с.

10. Зирка В. В. Манипулятивные игры в рекламе: лингвистический аспект : [монография] / В. В. Зирка. – Днепропетровск : ДНУ, 2004. – 291 с.

УДК 378:372.512

Алла О. Касич

Київський національний університет технологій та дизайну

**СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ»**

У статті досліджено сутнісні характеристики поняття економічної безпеки ВНЗ на основі використання ресурсного, процесного, системного та стратегічного підходів. Представлено також складові елементи досліджуваного понятійного апарату, що дозволило розширити теоретичний базис його тлумачення. На основі систематизації зовнішніх та внутрішніх чинників економічної безпеки ВНЗ наголошено на існуванні суттєвих протиріч в їх впливі.

Ключові слова: економічна безпека, вищий навчальний заклад, сутність, характеристики, чинники.

Алла А. Касич

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**СУЩНОСТЬ И ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТИЯ «ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ»**

В статье исследованы сущностные характеристики понятия экономической безопасности вуза на основе использования ресурсного, процессного, системного и стратегического подходов. Представлены также составляющие элементы исследуемого понятийного аппарата, что позволило расширить теоретический базис его толкования. На основе систематизации внешних и внутренних факторов экономической безопасности вуза отмечено наличие существенных противоречий в их влиянии.

Ключевые слова: экономическая безопасность, высшее учебное заведение, сущность, характеристики, факторы.

Alla O. Kasych

Kyiv National University of Technology and Design

**ECONOMIC SECURITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION: NATURE AND
CHARACTERISTICS**

The article explores the essential characteristics university economic security notion through the use resource-, process-, systems-based and strategic approaches. The constituent elements of the conceptual apparatus have been identified which enabled to expand the scope of its theoretical interpretation. The systematization of external and internal factors of university economic security revealed the significant contradictions in their impact.

Keywords: economic security, higher education institution, nature, characteristics, factors.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Роль ВНЗ у розвитку економіки країни завжди була визначальною через: забезпечення господарства робочою силою з необхідними кваліфікаційними навичками; виховання творчого підходу у сфері науки; здійснення суспільно-значимих наукових досліджень; формування критичного мислення у молодого покоління тощо. Саме тому, економічна безпека ВНЗ є основою формування економічної безпеки країни в цілому.

Однак за останні 5 років в Україні за даними Державної служби статистики відбулося:

- скорочення кількості ВНЗ на 26%, тобто кожний четвертий ВНЗ закритися з тих чи інших причин;
- зменшення кількості студентів у закладах освіти III-IV рівня акредитації на 35%;

– скорочення витрат на фінансування вищої освіти з 3,5% ВВП у 2009 році до 2,3% – у 2016 році.

Все це означає, що питання економічної безпеки розвитку освіти на рівні держави та на рівні окремих ВНЗ набувають особливого значення. Лише перебуваючи в стані економічної безпеки ВНЗ будуть здатні виконувати функцію драйвера соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Саме тому дослідження проблеми забезпечення економічної безпеки має важливе науково-практичне значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку освіти в цілому досліджено в працях багатьох українських вчених, зокрема Андрущенко В.П. [1], Грищенко І.М. [2], Денисенка М.П. та Бреус С.В. [3, 4], Карпова К.В. [5], Коврегін В.В. [7], Рижої Т.В. [9], Кенета Н. [10], інших.

Так, питання ролі освіти в контексті прискорення економіки країни, формування національної інноваційної системи розкрито в роботах [1, 2, 6]; питання якості освіти представлено в статтях [9, 10]. Безпосередньо підходи до оцінювання економічної безпеки досліджено в роботі Мартинюка В.П. [8], механізми забезпечення стану економічної безпеки в статті Коврегін В. В. [7].

Невирішені частини дослідження. Економічна безпека як характеристика діяльності ВНЗ, зазнає суттєвих змін, оскільки пришвидшуються зміни чинників розвитку освітніх закладів, відповідно, повинна відбуватись зміна підходів до розуміння і самого поняття, і до управління процесами забезпечення економічно-безпечного стану ВНЗ та системи освіти в цілому.

Мета дослідження – дослідити економічну сутність поняття «економічна безпека ВНЗ» з позицій змістовних характеристик та систематизації чинників цих процесів.

Виклад результатів та їх обґрунтування. Питання економічної безпеки розвитку ВНЗ постали ще на початку 1990-х років, коли відбувався перехід до ринкових відносин, які впливали, в тому числі, і на діяльність ВНЗ. Впровадження ринкових методів зумовило зміну базисних принципів функціонування ВНЗ, які стосувались не лише переходу на часткове самофінансування, а й вимагало реформування всіх внутрішніх процесів відповідно до запитів ринку у певний моменту часу. Однак і через чверть століття діяльність ВНЗ України характеризуються нестабільністю, а отже питання економічної безпеки потребує чіткого осмислення задля забезпечення системного управління вказаними процесами.

Економічна безпека ВНЗ, на нашу думку, це комплексна кількісно-якісна характеристика діяльності ВНЗ, яка відображає його здатність забезпечувати виконання функцій та отримувати стійкі результати впродовж довгострокового періоду часу. З іншого боку, економічну безпеку слід розглядати як здатність ВНЗ протидіяти всім загрозам, які можуть виникати в процесі їх функціонування.

Для розуміння сутності поняття «економічна безпека ВНЗ» пропонується використати: ресурсний, процесний, системний та стратегічний підходи.

Застосування *ресурсного підходу* дозволяє розглядати економічну безпеку через рівень ресурсного забезпечення діяльності ВНЗ. Ресурси, які є важливими для розвитку ВНЗ та його протидії загрозам – це: фінансові ресурси, які ВНЗ отримує від держави та від надання освітніх послуг на комерційній основі; кадрові ресурси – представлені професорсько-викладацьким складом, рівень кваліфікації якого суттєво визначає якість освітніх послуг; матеріально-технічна база (основні засоби) – представлена основними засобами, які визначають спроможність ВНЗ не лише забезпечити освітній процес, але й процес спортивного, побутового забезпечення розвитку особистості; інформаційні ресурси – сукупність джерел інформації, швидкість та можливості доступу до інформації, які можуть бути використані в діяльності ВНЗ; енергетичні ресурси та ефективність їх використання набуває важливого значення, оскільки витрати на цей вид ресурсів може загрожувати економічній безпеці в цілому. В умовах зростання рівня автономності

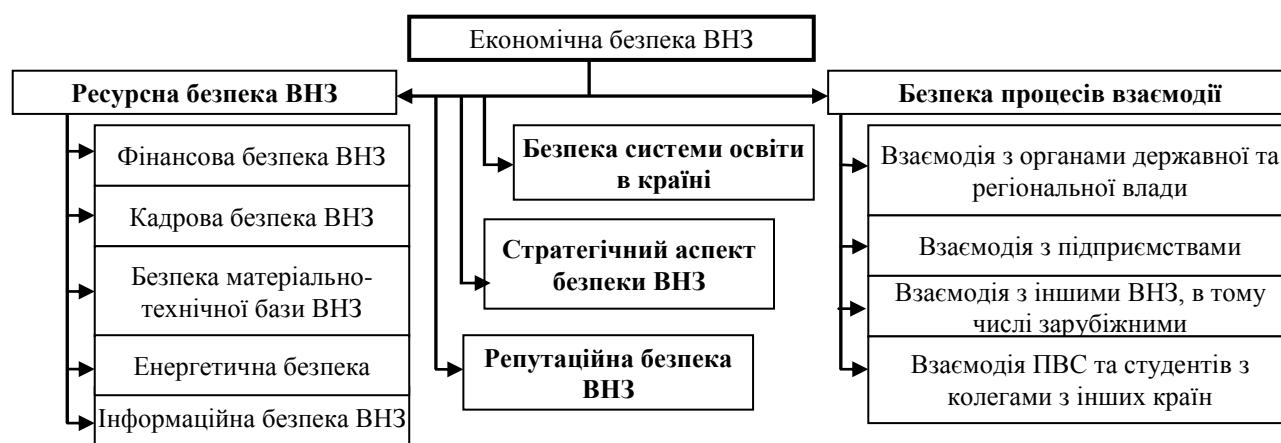
діяльності ВНЗ питання ресурсного забезпечення буде ставати дедалі гострішим, а тому розуміння складу ресурсів дозволить забезпечити комплексне бачення критичних напрямів діяльності ВНЗ. Зменшення рівня фінансування за рахунок держави актуалізує завдання ефективного управління ресурсами. Спроможність ВНЗ належним чином формувати та нарощувати рівень ресурсного забезпечення, перш за все, власними силами та за рахунок залучення зовнішніх джерел фінансування дозволить суттєво підвищити рівень економічної безпеки.

Процесний підхід забезпечує представлення досліджуваного поняття через всю сукупність процесів функціонування та взаємодії ВНЗ із зовнішнім середовищем. Стійкість взаємодії ВНЗ з: органами державної та регіональної влади, які формують нормативно-правове середовище діяльності ВНЗ; підприємствами, які у вигляді роботодавців через приймання випускників здійснюють практичну оцінку кваліфікаційних навиків студентів; іншими ВНЗ через організацію цілісного освітньо-наукового простору, забезпечує відповідність параметрів діяльності ВНЗ вимогам ринку, а отже його економічну безпеку. Процесна ефективність дозволяє не лише забезпечити оптимізацію внутрішніх процесів функціонування, а й налагодити результативну комунікацію із всіма елементами зовнішнього середовища.

Системний підхід визначає необхідність дослідження економічної безпеки окремого ВНЗ через призму розвитку системи освіти в країні в цілому. Тенденції соціально-економічного розвитку країни визначають системні умови функціонування, в тому числі освітнього сектора. Загрози, які стосуються розвитку системи освіти, не можуть не стосуватись діяльності окремих ВНЗ. Впровадження ринкових умов вплинуло на розвиток освітнього сектора значно меншою мірою, порівняно з бізнес-середовищем. Тобто системні умови функціонування освіти в країні в цілому є більш уніфікованими, а, отже, значимими для економічної безпеки окремого ВНЗ. Застосування системного підходу до досліджуваного поняття.

Стратегічний аспект у сучасних умовах надає поняттю «економічна безпека» розуміння важливості впровадження методів довгострокового, стратегічного бачення тенденцій розвитку освіти та умов досягнення безпеки окремого ВНЗ не лише в поточний момент часу, а й у майбутньому. Загострення конкуренції на внутрішньому ринку освітніх послуг, глобалізація, а відтак, необхідність адаптації до вимог зовнішніх ринків, зумовлює необхідність дослідження тенденцій розвитку освіти та науки у світі та формування перспективних конкурентних переваг окремими ВНЗ. Чітка постановка цілей, розроблений набір управлінських заходів, орієнтація на показники розвитку провідних ВНЗ світу – це той стратегічний набір, який повинен впроваджуватись ВНЗ в контексті забезпечення їх економічної безпеки.

Схематично важливі функціональні зони формування поняття «економічна безпека» наведено на рис. 1.

Джерело: розробка автора

Рис. 1. Структурні елементи поняття «економічна безпека ВНЗ»

Окремо слід наголосити на тому, що економічна безпека окремих ВНЗ стане запорукою його репутації, яка в свою чергу, формується за рахунок ефективного управління всіх виокремлених складових. Високий імідж ВНЗ є нематеріальним втіленням результативності його функціонування та певною запорукою економічної безпеки у подальшому.

Таке бачення структурних елементів поняття «економічна безпека» дозволяє підкреслити його багатогранність та *основні сутнісні характеристики*, зокрема:

- комплексність – економічну безпеку слід розглядати як результат впливу дії багатьох чинників внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності ВНЗ;
- інтегрованість – економічна безпека не є простою комбінацією умов, а досягається виключно шляхом забезпечення ефективної взаємодії всіх складових та чинників розвитку ВНЗ;
- динамічність – власне стан економічної безпеки та дія різних чинників зазнаються постійних змін;
- результативність – стан економічної безпеки є узагальненим індикатором спрямованості розвитку ВНЗ та відповідності його діяльності вимогам часу.

Враховуючи той факт, що на формування економічної безпеки ВНЗ впливають зовнішні та внутрішні чинники, дане поняття слід розглядати в площині:

- зовнішньої економічної безпеки, тобто спроможності забезпечувати стійкість розвитку за рахунок ефективної взаємодії з чинниками зовнішнього середовища, хоча цей стан є неможливим без забезпечення внутрішньої безпеки;
- внутрішньої економічної безпеки ВНЗ – систему мобілізації внутрішніх ресурсів шляхом забезпечення ефективного управління потенціалом та, в цілому, ефективного функціонування всіх елементів та підсистем ВНЗ.

Таким чином, економічну безпеку як стан відповідності, синхронізації та узгодженості розвитку внутрішнього середовища ВНЗ динаміці змін у зовнішньому середовищі. Враховуючи той факт, що джерела загроз економічної безпеки можуть як виникати у зовнішньому, так і формуватись у внутрішньому середовищі. Відповідно розуміння чинників економічної безпеки дозволяє забезпечити глибоке пізнання сутності поняття в цілому (табл. 1).

Перелік чинників може і повинен бути доповнений, оскільки в таблиці представлено ті, які, на нашу думку, найбільшою мірою впливають на економічну безпеку ВНЗ у сучасних умовах.

Суттєві загрози економічній безпеці і не лише окремих ВНЗ, а й системи освіти, в цілому, формуються за рахунок дії політичних, демографічних, глобальних та інших чинників. Так, на економічну безпеку окремих ВНЗ серед політичних чинників найбільшою мірою впливають військові дії на сході України, які зумовили втрату частини ВНЗ на території Донецької та Луганської областей. Частина ВНЗ формально були переміщені на території інших областей, однак їх економічна безпека має найвищий рівень загроз, оскільки вони втратили значну частину матеріально-технічних, кадрових, інформаційних ресурсів. Нестабільність макроекономічної ситуації призводить до зменшення загальних витрат на розвиток освіти, що призводить до погіршення умов функціонування багатьох ВНЗ, зменшення винагороди на викладацьку працю, відтоку перспективної молоді у інші сфери. Відсутність чітких орієнтирів політичного, соціально-економічного розвитку країни на довгострокову перспективу призводить до втрати суспільної значимості освіти в цілому, відтоку абітурієнтів за кордон, а, отже призводить до зниження рівня економічної безпеки багатьох ВНЗ.

Таблиця 1

Ключові чинники економічної безпеки діяльності ВНЗ

Природа чинників	Внутрішні	Зовнішні
Політичні чинники	Права та рівень самостійності ВНЗ	Сформованість системи державного устрою та політичної системи країни
		Чіткість орієнтирів політико-економічного розвитку країни
		Цілісність території країни
Нормативна база та регламентуючі положення	Зміст стратегії розвитку університету	Зміст державної політики щодо розвитку освіти
	Система менеджменту ВНЗ	Рівень самостійності ВНЗ у визначення змісту освітніх послуг
Економічні чинники	Структура витрат університету	Макроекономічна ситуація в країні
	Вартість навчання в університеті	Рівень державного фінансування освіти
	Залучення коштів спонсорів	Взаємодія ВНЗ з підприємницьким середовищем
Демографічні чинники	Вікова структура професорсько-викладацького складу ВНЗ	Тенденції народжуваності у регіоні, країні
	Чисельність студентів	Соціальні пріоритети розвитку суспільства
Глобальні чинники	Спроможність впроваджувати інформаційні технології у навчальний процес	Тенденції розвитку освіти у провідних ВНЗ світу
	Уніфікація змісту підготовки до вимог міжнародного ринку освітніх послуг (навчальних планів)	Глобальна мобільність викладачів та студентів
Соціокультурні чинники	Рівень кваліфікації викладачів	Суспільна роль освіти у розвитку країни
	Рівень підготовки студентів	Рівень підготовки абітурієнтів

Джерело: розробка автора

Фактично в Україні відбулося формування суттєвих протиріч між внутрішніми та зовнішніми чинниками економічної безпеки, ігнорування яких призводить до загострення системних проблем діяльності ВНЗ. Так, функціонування ВНЗ як суб'єкта ринкових відносин визначає необхідність забезпечення відповідності освітніх послуг запитам споживачів: абітурієнтів, роботодавців. Держава впродовж тривалого проміжку часу зберігала за собою право контролю за змістом підготовки фахівців за всіма спеціальностями, що призводило до втрати зв'язку із вимогами ринку (роботодавців). В даний момент часу ВНЗ передані права на визначення змісту підготовки фахівців шляхом самостійного формування навчальних планів, однак в Україні не запрацювала практика їх співпраці з асоціаціями підприємств-роботодавців стосовно цих питань. Інше протиріччя стосується того, що держава декларує подальше суттєве зменшення величини державних витрат на розвиток освіти, однак ринкова конкурентоспроможність діючих ВНЗ суттєво відрізняється, а тому фінансова складова їх економічної безпеки буде суттєво відрізнятись.

Саме тому, визначення переліку чинників економічної безпеки, розуміння протиріч, які виникають в процесі їх взаємодії, дозволяє покращити розуміння сутності поняття «економічна безпека ВНЗ».

Висновки та перспективи подальших досліджень: Проведені дослідження дозволили представити поняття економічної безпеки ВНЗ як інтегративного результату взаємодії зовнішніх та внутрішніх чинників через призму ресурсного, процесного, системного та стратегічного підходів. Складність забезпечення стану економічної безпеки ВНЗ зумовлює необхідність проведення дослідження його чинників, систематизацію яких у статті проведено у розрізі поділу на політичні, регламентуючі, економічні, демографічні, глобальні та соціокультурні.

Подальших досліджень потребують питання розробки методичних положень оцінювання рівня економічної безпеки ВНЗ, що дозволить розробити рекомендації щодо підвищення його рівня.

References

1. Andrushchenko V. P. Teoretyko-metodolohichni zasady modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini na rubezhi stolit (za materialamy dopovidi, vyholoshenoї na zasidanni zahalnykh zboriv APN Ukrainy 23 lystopada 2000 r.) // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2001. – №2. – С. 5 – 13.
2. Hryshchenko I. M. Faktory pidvyshchennia efektyvnosti osvitnoi diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy /I.M. Hryshchenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2016. – №3(177). – S. 134-141.
3. Denysenko M. P. Ekonomichna bezpeka vyshchykh navchalnykh zakladiv z urakhuvanniam tendentsii rynku pratsi / M. P. Denysenko, S. V. Breus // Rynok pratsi ta zainiatist naselennia. Vyrobnicho-praktychnyi naukovyi zhurnal. – 2016. – №2 (47). – S. 17-22.
4. Denysenko M. P. Ekonomichna bezpeka vyshchykh navchalnykh zakladiv: osnovni tendentsii na rynku pratsi / M.P. Denysenko, S.V. Breus // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2016. – № 14. – S. 10–14.
5. Karpova K. V. Funktsionalni skladovi ekonomichnoi bezpeky vyshchoho navchalnogo zakladu: kryterii ta indykatory / K.V. Karpova // Yevropeiski perspektyvy. – 2013. – № 11. – S. 109-113.
6. Kasych A. O. Dosvid formuvannia natsionalnykh innovatsiinykh system v krainakh, shcho rozvyvaiutsia / A.O. Kasych // Aktualni problemy ekonomiky. – 2013. – № 5 (143). – S. 46–49.
7. Kovrehin V. V. Mekhanizmy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky vyshchykh navchalnykh zakladiv / Kovrehin V.V. // Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia. – 2015. – Vyp. 4 (51). – S. 20-27.
8. Martyniuk V. P. Ekonomichna bezpeka vyshchykh navchalnykh zakladiv v Ukraini: peredumovy otsiniuvannia / Ekonomika Menedzhment Pidpriemnytstvo. – 2013. – № 25 (II). – S. 193-198.
9. Ryzha T. V. Zabezpechennia yakosti

Література

1. Андрущенко В. П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000 р.) // Вища освіта України. – 2001. – №2. – С. 5 – 13.
2. Грищенко І. М. Фактори підвищення ефективності освітньої діяльності вищих навчальних закладів України /І.М. Грищенко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №3(177). – С. 134-141.
3. Денисенко М. П. Економічна безпека вищих навчальних закладів з урахуванням тенденцій ринку праці / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Ринок праці та зайнятість населення. Виробничо-практичний науковий журнал. – 2016. – №2 (47). – С. 17-22.
4. Денисенко М. П. Економічна безпека вищих навчальних закладів: основні тенденції на ринку праці / М.П. Денисенко, С.В. Бреус // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 14. – С. 10–14.
5. Карпова К. В. Функціональні складові економічної безпеки вищого навчального закладу: критерії та індикатори / К.В. Карпова // Європейські перспективи. – 2013. – № 11. – С. 109-113.
6. Касич А. О. Досвід формування національних інноваційних систем в країнах, що розвиваються / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 5 (143). – С. 46–49.
7. Коврегін В. В. Механізми забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів / Коврегін В.В. // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 4 (51). – С. 20-27.
8. Мартинюк В. П. Економічна безпека вищих навчальних закладів в Україні: передумови оцінювання / Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2013. – № 25 (II). – С. 193-198.
9. Рижа Т. В. Забезпечення якості вищої

vyshchoi osvity v Ukraini: napriamy vdoskonalennia derzhavnoho rehuliuвання / Ryzha T.V., Nyzhnyk T.T. // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – 2015. – №4, T.2. – S. 187-191.

10. Kenneth N. Ross. Cross-national studies of quality of education: planning their design and managing their impact. International Institute for Educational Planning [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.unesco.org/iiep>

освіти в Україні: напрями вдосконалення державного регулювання / Рижа Т.В., Нижник Т.Т. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – №4, Т.2. – С. 187-191.

10. Kenneth N. Ross. Cross-national studies of quality of education: planning their design and managing their impact. International Institute for Educational Planning [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.unesco.org/iiep>

УДК 316.776:17

Василь В. Козик, Олександра Б. Мрихіна

Національний університет «Львівська політехніка»

**АКТУАЛІЗАЦІЯ РОЛІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ «УНІВЕРСИТЕТ –
ВЛАДА – БІЗНЕС» В УКРАЇНІ**

У статті на основі дослідження розвитку моделей функціонування університетів в Україні та провадження трансферу технологій, вивчення світового досвіду трансферу технологій, розроблених в університетах, аналізування факторів впливу на сучасний стан вітчизняного трансферу технологій обґрунтовано сутність та особливості еволюціонування ролі трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес». Запропоновано формалізований підхід до розуміння природи трансферу технологій та актуалізації його розвитку у системі «університет – влада – бізнес», що дає змогу підвищити ефективність формування стратегій трансферу університетських технологій.

Ключові слова: трансфер технологій, модель університету, концепція, технологічний розвиток.

Василий В. Козик, Александра Б. Мрыхина

Национальный университет «Львовская политехника»

**АКТУАЛИЗАЦИЯ РОЛИ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ
«УНИВЕРСИТЕТ – ВЛАСТЬ – БИЗНЕС» В УКРАИНЕ**

В статье на основе исследования развития моделей функционирования университетов в Украине и реализации трансфера технологий, изучения мирового опыта трансфера технологий, разработанных в университетах, анализа факторов влияния на современное состояние отечественного трансфера технологий обоснованы сущность и особенности эволюционирования роли трансфера технологий в системе «университет – власть – бизнес». Предложен формализованный подход к пониманию природы трансфера технологий и актуализации его развития в системе «университет – власть – бизнес», что позволяет повысить эффективность формирования стратегий трансфера университетских технологий.

Ключевые слова: трансфер технологий, модель университета, концепция, технологическое развитие.

Vasily V. Kozik, Olexandra B. Mryhina

National University «Lviv Polytechnic»

**UPDATING THE ROLE OF TECHNOLOGY TRANSFER IN THE SYSTEM
«UNIVERSITY – GOVERNMENT – BUSINESS» IN UKRAINE**

The article substantiates the essence and peculiarities of the evolution of the role of technology transfer in the system «university - government – business» based on the studies of development of the functioning models of universities in Ukraine and implementing technology transfer, studies of world experience of transfer of technology developed in universities, analyzing of factors having the influence on the current state of the domestic technology transfer. A formal approach to understanding the nature of technology transfer and updating its development in the system «university - government – business» that allows increasing the efficacy of formation of strategies of university technology transfer is put forward.

Keywords: technology transfer, university model, concept, technological development.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Трансфер інноваційних технологій нині є одним з найдієвіших шляхів виведення України на рівень технологічно високорозвинених країн. Значний потенціал для

успішного продукування і трансферу технологій мають університети, у яких, окрім науковців, зосереджено багато молодих людей, студентів із підприємницькими задатками і цікавими ідеями. Саме для них університет може стати першим майданчиком для апробування своїх талантів і наукових здобутків. Ефективне використання людського фактора, техніко-технологічних можливостей університетів, наукового брэнда тощо сприятиме успішному трансферу технологій з університету до підприємства. Водночас, необхідно враховувати, що одним із головних чинників, які нині визначають освітню та наукову значущість університетів, є ринок, а питання поєднання академічних НДДКР із потребами виробників та суспільства залишається відкритим.

Пошук ефективного, з погляду задіяних ресурсів, варіанту трансферу технологій з університету в бізнес є одним з найскладніших аспектів у системі діяльності та пов'язаному із цим стратегічним розвитком університету. Для цього, передусім, необхідно розуміти динамізм самого явища трансферу університетських технологій. Зосередження уваги на дослідженні ролі трансферу університетських технологій є способом наближення до розуміння суті його природи. Зважаючи на те, що у різні історичні періоди цінність і значимість трансферу технологій з університетів у бізнес була різною для всіх його учасників. Тому, представлення трансферу університетських технологій у формалізованому вигляді даватиме змогу прогнозувати ефективність тих чи інших управлінських рішень у системі стратегічного розвитку університету. З такої точки зору важливим є дослідження моделей функціонування університетів, як підґрунтя провадження трансферу технологій, та вивчення змін у підходах до трансферу технологій на підставі застосування тієї чи іншої моделі.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблематика трансферу технологій, розроблених в університетах, останнім часом все більше привертає увагу вчених і підприємців. Пошуку шляхів стимулювання розроблення університетських технологій та їх трансферу в бізнес присвячено роботи [2-4, 6, 9]. Розглядаючи університети як базу з розроблення технологій, доцільно звернути увагу на праці [1, 5, 11, 13, 14], в яких досліджено моделі функціонування університетів. Вивченням системи «університет – влада – бізнес» займалися вчені [10, 12, 15-17].

Невирішені частини дослідження. Разом з тим, концептуально трансфер технологій, розроблених в університетах, досліджений недостатньо. Існуючі підходи описують явище трансферу університетських технологій фрагментарно, що не дає змоги цілісно зрозуміти його природу, а в подальшому сформуванню і застосовувати концепцію, яка би відповідала запитам ефективного функціонування системи «університет – влада – бізнес». Така ситуація обумовлює потребу дослідити явище трансферу технологій з академічного середовища з позицій його еволюції. Своєю чергою, це спонукає до вивчення рівня впливу застосовуваних моделей функціонування університетів у різні роки в Україні на нинішню вітчизняну модель.

Мета дослідження – обґрунтувати еволюційну актуалізацію ролі трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес» в Україні.

Для досягнення означеної мети поставлено і розв'язано такі завдання: 1) здійснено ретроспективний аналіз зміни моделей функціонування університетів в Україні (з урахуванням зміни окремих факторів впливу); 2) охарактеризовано сучасну вітчизняну модель функціонування університету з позиції розвитку трансферу технологій, спрогнозовано перспективи розвитку трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес» за цією моделлю; 3) запропоновано авторський підхід до еволюційної актуалізації ролі трансферу технологій на підставі розвитку моделей функціонування університетів, що уточнює розуміння природи та підвищує ефективність формування стратегій його реалізації.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Для ретроспективного дослідження зміни моделей функціонування університетів в Україні взято столітній період.

Саме такий часовий проміжок дозволяє достатньою мірою обґрунтувати еволюцію моделей функціонування університетів та їх вплив на сучасну українську модель.

Специфічні риси моделей функціонування вітчизняних університетів визначені на підставі дослідження літературних джерел [1, 11, 14] і наведені в табл. 1. За основу взято застосовувані у різні часи в Україні моделі – англійська, французька, німецька, американська. Інші, зокрема відома у світі японська модель, не набули поширення на теренах України.

Таблиця 1

**Особливості моделей функціонування університетів в Україні
 від початку XIX ст. – дотепер***

Модель функціонування університету, період	Особливості	Зміна факторів впливу на зміст моделі вищої освіти
Англійська (ньюменівська): до середини 50-х років XX ст.	Головні завдання університету – навчання і стимулювання особистісного розвитку, виховання культури та інших загальнолюдських цінностей і чеснот, що призводило до певної відокремленості від науково-дослідної роботи. Університету належала головна роль в академічній спільноті країни.	 <p>Отримання вищої освіти характерне для елітних верств населення</p>
Французька (наполеонівська): середина 50-х років XX ст. – кінець XX ст.	Основним призначенням університетів була підготовка фахівців державного значення, що, відповідно, зумовлювало потужний державний вплив на університети (державна організувала та регулювала усі питання щодо напрямів освіти і науки).	
Німецька (гумбольтівська): кінець XX ст. – 2010 р.	Ідея моделі – здобуття знань. Основне – навчитися мислити, тощо. Здобувати знання, професію (професійність), вважали похідною, а первісною – якість закладеного знання. Велике значення надавали НДДКР та свободі організування наукового й освітнього процесів.	
Американська: 2010 р. – дотепер.	Американська модель має на меті служити суспільству, підтримуючи рівновагу між запитами ринку та можливостями науково-академічної спільноти.	

* Авторська розробка

Варто зауважити, що жодна з моделей функціонування університетів на практиці не реалізується у чистому вигляді. У них переважно переплітаються ознаки двох або трьох моделей.

Українській моделі у різні періоди існування університетів були притаманні характеристики, які певною мірою відображали вимоги тогочасного політико-економічного устрою. Зокрема, до середини XX століття в українській університетській моделі були особливості англійської та дещо менше французької моделі. Українські університети фактично не мали ні академічної, ані науково-дослідної свободи, а основну увагу зосереджували на вихованні молоді, відповідно до радянської політики. Як відзначив ідеолог англійської моделі Дж. Ньюмен, «університет є місцем викладання універсального знання і його головна мета полягає у поширенні та просуванні цього знання. Наука, мистецтво, професійна майстерність чи здобування нових знань не є безпосередніми цілями університетів» [11]. Відповідно, трансфер технологій у цей період був або відсутній взагалі або обмежений. Практично, і за змістом, і за структурою він не вписувався у зазначені вище університетські моделі.

У другій половині XX ст. французька модель функціонування університетів поступово трансформувалася у німецьку модель. Однак, ще довго зберігався високий рівень

навчальної та наукової залежності університетів від керівного впливу держави. В університетах проводились фінансовані державою фундаментальні наукові дослідження прикладного характеру у вигляді госпдоговірних робіт на замовлення державних підприємств і організацій.

Від початку XXI ст. в Україні домінує німецька модель функціонування університетів, за якої університети ініціюють передові науково-освітні програми та набувають популярності продиктовані ринковими потребами НДДКР. У період застосування цієї моделі поширюються процеси, пов'язані із трансфером технологій. Передбачається, що вільні від формально закріплених цілей наукові дослідження приведуть до результатів, які надаватимуть державі можливість досягати власних цілей [14].

Останніми роками, коли завдяки новітнім інформаційним технологіям змінюються підходи до концепції функціонування університетів (зокрема, з'являються «відкриті» університети, у яких дистанційно здобувають знання тисячі студентів), українська модель знову зазнає певних змін. Можливо, саме тепер вона природно переходить до реалізації особливості, що домінує в американській моделі, – рівноваги між ринковими запитами і можливостями наукової та академічної спільноти університету. З одного боку, можна вважати, що у вітчизняній моделі функціонування університетів превалює американський підхід, з іншого – український ринок ще не розвинений до американського рівня, за якого вітчизняні університети могли б оперативніше реагувати на ринкові запити. Проте, нинішня українська модель свідчить, що вітчизняні університети все впевненіше стають на шлях академічного підприємництва. Аналіз досліджень глобального розвитку економіки [7, 18] дає змогу прогнозувати, що в українській моделі функціонування університетів найближчими роками домінуватимуть положення американської моделі. Це означає, що зростає актуальність якісної організації трансферу технологій – який стає сполучною ланкою у системі «університет – влада – бізнес».

На потреби організування трансферу технологій впливають й історичні зміни цінності отримання вищої освіти: від часів, коли здобували вищу освіту здебільшого елітні верстви населення, до нинішніх, коли вона стала масовою. Накладаючи дослідницьку складову на зміни у застосуванні тієї чи іншої моделі функціонування університету, можна зробити такі висновки щодо еволюційного розвитку трансферу технологій у системі стратегічного розвитку університету.

По-перше: англійська модель характеризується вищим ступенем автократичності, централізованості щодо управління розвитком університету; НДДКР в університетах обмежені; великого значення надають збереженню традицій закладу, отримання вищої освіти є прерогативою високозабезпечених верств населення. За цією моделлю, основна місія університету – надавати знання, прищеплювати культуру, а отже, *трансфер технологій у системі «університет – влада – бізнес» не популярний.*

По-друге, відповідно до французької моделі, в університетів більше дослідницьких функцій, змінюється концепція їх функціонування. Актуалізуються НДДКР, проте залишається централізоване управління університетами. В університетах концентрується «критична маса» науковців, котрі займаються НДДКР і завдяки чому відбувається зміна в концепції сприйняття університету; вища освіта набуває популярності. *Зростає роль трансферу технологій.*

По-третє: німецька модель характеризується істотною автономією вибору тематик НДДКР, їх організування та трансферу результатів. Освіта набуває масовості. Німецька модель функціонування університетів стає платформою для розвитку трансферу технологій та пов'язаних із ним процесів. *Трансфер технологій активно розвивається.*

По-четверте. Американська модель функціонування університетів є порівняно нова для вітчизняного освітньо-наукового простору та набуває популярності. Із одночасним

поширенням віртуального простору стають доступними різні форми дистанційного навчання. Така модель найбільше відповідає ідеї реалізації академічного підприємництва, що, своєю чергою, потребує налагодження ефективного трансферу технологій. *Трансфер технологій стає неодмінною складовою концепції існування університету.*

Аналіз розвитку моделей функціонування університетів та відповідних їм підходів до сприйняття науки, дозволяє зробити висновок про зменшення часового інтервалу застосування тієї чи іншої моделі та стрімкий ріст потреби у трансфері технологій. На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що трансфер технологій набуває актуальності евольвентно. Для наочнішого зображення динаміки актуальності трансферу технологій її можна описати рівнянням кривої:

- у полярних координатах:

$$r = ae^{b\theta} \quad \text{або} \quad v = \frac{1}{b} \ln\left(\frac{r}{a}\right), \quad (1)$$

- у параметричній формі:

$$x(t) = r \cos t = ae^{bt} \cos t, \quad y(t) = r \sin t = ae^{bt} \sin t = ae^{bt}, \quad (2)$$

де a, b – дійсні числа.

Постійний розвиток університетів зумовлює появу в академічному полі нових галузей знань, у полі бізнесу – нових видів діяльності. Університет не може продукувати нові знання автономно від потреб бізнесу, а бізнес спирається на фундаментальні знання. Взаємодія університетів і бізнесу є одним із напрямків регулювання для органів влади. У комплексі все це, природно, актуалізує трансфер технологій. Як зазначає О.П. Мещанінов, головною задачею університету є підтримка та спрямування на досягнення загальної мети ефективної взаємодії дослідників з усіх гілок знань. Усі елементи університетської системи освіти включені у процес взаємодії, який спрямовано на досягнення мети освіти. [8, 154] Аспекти, які виділяє науковець, свідчать про цінність університетів як інституції, що створює нові знання, які згодом переходять у нові види діяльності (бізнес). Останні, своєю чергою, зумовлюють потребу в нових знаннях, і, відповідно, звертаються до університетів: ланцюг замикається. Проте, ефективне відпрацювання такої взаємодії можливе лише за умови, якщо у ключових «переходах» відбувається трансфер технологій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Обґрунтування еволюційної актуалізації ролі трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес» дає змогу:

- розуміти евольвентну природу трансферу університетських технологій та ґрунтовніше вивчати усі процеси, які в нього входять;
- прогнозувати варіативність і повторюваність окремих ознак трансферу технологій у системі стратегічного розвитку університету (розуміння залежності моделі функціонування університету від множини факторів зовнішнього середовища дає змогу уникнути недоліків трансферу технологій та зосередити увагу на його перевагах);
- обґрунтовувати вплив учасників ринку на здійснення трансферу технологій у системі «університет – влада – бізнес».

На наш погляд, при застосуванні вітчизняними університетами індивідуальних адаптаційних заходів щодо розвитку трансферу технологій, необхідно враховувати вплив глобального інституційного середовища. Засадничим аспектом таких заходів має бути загальнодержавна політика управління науково-технологічним поступом в Україні, розроблення якої передбачає врахування довгострокових пріоритетів стратегії розвитку інтелектуального потенціалу, сприяння комерціалізації інноваційних технологій тощо.

Наступною важливою науково-практичною метою є дослідження поступу трансферу технологій у різних моделях взаємодії «університет – влада – бізнес», а також вивчення експлікацій цих моделей із означеними вище моделями функціонування університетів.

References

1. Bakhrushyn V. Misiia universytetiv u sviti: istoriia ta suchasnist. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://education-ua.org/ua/articles/167-misiya-universitetiv-u-sviti-istoriya-ta-suchasnist>
2. Burkynskiy B., Filyppova S. V. Naukovo-navchalno-vyrobnychi kompleksi v innovatsiinomu rozvytku promyslovosti ta komertsializatsii rezultativ naukovykh doslidzhen // Ekonomist. – 2011. – № 8. – S. 8 – 10.
3. Hontarieva I. V. Efektyvnist orhanizatsii transferu tekhnologii u pidpriemnytskii diialnosti // Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Serii ekonomichna. – Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi komertsiiinoi akademii, 2016. – Vyp. 50. – S. 5 – 8.
4. Zhurakovska M. B. Ekonomichne otsiniuvannia ta rozvytok vzaiemodii v systemi «pidpriemstvo – tsentr transferu tekhnologii»: Avtoref... kand. ekon. nauk: 08.00.04 / Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika». – Lviv, 2013. – 28 s.
5. Karachyna N. P. Evoliutsiinyi pidkhid do vyznachennia modeli ekonomichnoi povedinky // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo aharnoho universytetu. Serii «Ekonomika». – Uman, 2009. – Vyp. 72, ch. 2. – S. 103 – 108.
6. Kozyk V. V., Manzii V. P., Stoianovskiy A. R. Transfer tekhnologii: sutnist ta osoblyvosti zdiisnennia // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2009. – № 16. – S. 23 – 25.
7. Lozovyi V. S. Priorytety ukrainkoi osvithoi polityky v umovakh mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi kooperatsii. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/1411/>
8. Meshchaninov O. P. Suchasni modeli rozvytku universytetskoii osvity v Ukraini: teoriia i metodyka: Dys... dokt. ped. nauk: 13.00.04 / Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy. – K., 2005. – 665 s.
9. Mrykhina O. B. Pidkhody do vdoskonalennia normatyvno-pravovoho zabezpechennia transferu tekhnologii v Ukraini

Література

1. Бахрушин В. Місія університетів у світі: історія та сучасність. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/167-misiya-universitetiv-u-sviti-istoriya-ta-suchasnist>
2. Буркинський Б., Філіппова С. В. Науково-навчально-виробничі комплекси в інноваційному розвитку промисловості та комерціалізації результатів наукових досліджень // Економіст. – 2011. – № 8. – С. 8 – 10.
3. Гондарєва І. В. Ефективність організації трансферу технологій у підприємницькій діяльності // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2016. – Вип. 50. – С. 5 – 8.
4. Жураковська М. Б. Економічне оцінювання та розвиток взаємодії в системі «підприємство – центр трансферу технологій»: Автореф. канд. екон. наук: 08.00.04 / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2013. – 28 с.
5. Карачина Н. П. Еволюційний підхід до визначення моделі економічної поведінки // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. Серія «Економіка». – Умань, 2009. – Вип. 72, ч. 2. – С. 103 – 108.
6. Козик В. В., Манзій В. П., Стояновський А. Р. Трансфер технологій: сутність та особливості здійснення // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 16. – С. 23 – 25.
7. Лозовий В. С. Пріоритети української освітньої політики в умовах міжнародної науково-технічної кооперації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1411/>
8. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика: Дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2005. – 665 с.
9. Мрихіна О. Б. Підходи до вдосконалення нормативно-правового забезпечення трансферу технологій в Україні

// Skhid. – 2014. – № 2 (128). – С. 26 – 41.

10. Mrykhina O. B., Stoianovskiy A. R., Mirkunova T. I. The methodical and regulatory framework of technology transfer // Problemy ekonomiky. – 2015. – № 1. – С. 126 – 132.

11. Niumen Dzh. H. Ydeia unyversyteta: Monohrafiya. – Mynsk: BHU, 2006. — 208 s.

12. Romanovskiy O. O. Dotsilnist zastosuvannya modeli potriinoi spirali H. Itskovitsa v suchasnomu suspilstvi // Ekonomika ta derzhava. – 2011. – №11. – [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2011/4.pdf

13. Stanovlennia tretogo tsykladu osvity v Ukraini: doslidnytski unyversytety / V. P. Morenets, M. I. Vynnytskyi, A. I. Kostrova ta in.; Za nauk. red. V. P. Morenets. – K.: Unyversytetske vydavnytstvo «Pulsary», 2009. – 123 s.

14. Shnedelbakh H. Unyversytet Humboldta // Lohos. – 2002. – № 5 – 6 (35). – [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/35/04.pdf>

15. Barth, T. D. (2011). The idea of a green new deal in a Quintuple Helix Model of knowledge, know-how and innovation. *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*, 1(2): 1 – 14.

16. Carayannis, E. G., Campbell, D. F. J. (2009). «Mode 3» and «Quadruple Helix»: toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 46 (3/4): 201 – 234.

17. Etzkowitz, H., Goktepe-Hulten, D. (2010). Maybe they can? University technology transfer offices as regional growth engines. *Int. J. Technology Transfer and Commercialisation*, 9: 166 – 181.

18. Global competitiveness report. Shaping the Future of Education, Gender and Work // <https://www.weforum.org/system-initiatives/education-gender-and-work>.

// Схід. – 2014. – № 2 (128). – С. 26 – 41.

10. Мрихіна О. Б., Стояновський А. Р., Міркунова Т. І. The methodical and regulatory framework of technology transfer // Проблеми економіки. – 2015. – № 1. – С. 126 – 132.

11. Ньюмен Дж. Г. Идея университета: Монография. – Минск: БГУ, 2006. — 208 с.

12. Романовський О. О. Доцільність застосування моделі потрійної спіралі Г. Іцковіца в сучасному суспільстві // Економіка та держава. – 2011. – №11. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2011/4.pdf

13. Становлення третього циклу освіти в Україні: дослідницькі університети / В. П. Моренець, М. І. Винницький, А. І. Кострова та ін.; За наук. ред. В. П. Моренець. – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2009. – 123 с.

14. Шнедельбах Г. Университет Гумбольдта // Логос. – 2002. – № 5 – 6 (35). – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/35/04.pdf>

15. Barth, T. D. (2011). The idea of a green new deal in a Quintuple Helix Model of knowledge, know-how and innovation. *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*, 1(2): 1 – 14.

16. Carayannis, E. G., Campbell, D. F. J. (2009). «Mode 3» and «Quadruple Helix»: toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 46 (3/4): 201 – 234.

17. Etzkowitz, H., Goktepe-Hulten, D. (2010). Maybe they can? University technology transfer offices as regional growth engines. *Int. J. Technology Transfer and Commercialisation*, 9: 166 – 181.

18. Global competitiveness report. Shaping the Future of Education, Gender and Work // <https://www.weforum.org/system-initiatives/education-gender-and-work>

УДК 351.851:378.1

Олександра П. Пенчук

Київський Національний університет культури і мистецтв

Світлана В. Донченко, Лариса Б. Білоцька

Київський національний університет технологій та дизайну

**ПОБУДОВА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРАЄКТОРІЙ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА
ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ ВИБІРКОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ**

В статті проаналізовано можливість гармонійної інтеграції елементів освітньо-кваліфікаційних програм спеціалістів вишів у структуру навчальних планів за індивідуальними траєкторіями навчання, запропоновано вибіркові елементи навчальних програм спеціалістів гармонійно адаптувати до мейджорів сучасних освітніх програм бакалаврів та магістрів, обґрунтовано застосування групового комплексного підходу з структурно-логічною складовою до формування переліку вибіркових дисциплін; розроблено чотири мейджори до освітньої програми «Конструювання та технологія швейних виробів» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з застосуванням вибіркових елементів навчальних планів спеціалістів.

Ключові слова: Закон України «Про вищу освіту», індивідуальна траєкторія навчання, вибіркові дисципліни, майнор, мейджор.

Александра П. Пенчук

Киевский национальный университет культуры и искусств

Светлана В. Донченко, Лариса Б. Билоцкая

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**ПОСТРОЕНИЕ ИНДИВІДУАЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА
ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ВЫБОРОЧНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ**

В статье проанализирована возможность гармоничной интеграции элементов образовательно-квалификационных программ специалистов ВУЗов в структуру учебных планов по индивидуальным траекториям обучения, предложено выборочные элементы учебных программ специалистов гармонично адаптировать к мейджорам современных образовательных программ бакалавров и магистров; обосновано применение группового комплексного подхода со структурно-логической составляющей к формированию перечня выборочных дисциплин; разработаны четыре мейджора к образовательной программе «Конструирование и технология швейных изделий» первого (бакалаврского) уровня высшего образования с применением выборочных элементов учебных планов специалистов.

Ключевые слова: Закон Украины «О высшем образовании», индивидуальная траєкторія учебы, выборочные дисциплины, майнор, мейджор.

Oleksandra P. Penchuk

Kyiv National University of Culture and Arts

Svitlana V. Donchenko, Larysa B. Bilotska

Kyiv National University of Technology and Design

**THE INDIVIDUAL TRAJECTORIES BUILDING OF STUDENT TRAINING ON THE
BASIS OF APPLICATION OF SELECTIVE ELEMENTS OF EDUCATIONAL PLANS**

The paper analyzes the possibility of harmonious integration of the elements of educational and qualification programs of university specialists into the structure of curriculum on individual trajectories of training; the selective curriculum elements of specialists are harmoniously adapted to the majors of modern educational programs of bachelors and masters; the application of a group complex approach with a structural and logical component to the formation of a list of selective disciplines has been substantiated; using the selective elements of the specialists curriculum, four

majors have been developed for the educational program «Design and technology of garments» of the first (bachelor's) level of higher education.

Keywords: The Law of Ukraine «On Higher Education», individual trajectory of studies, selective disciplines, minor, major.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями 3 6 вересня 2014 року в Україні набув чинності прийнятий Верховною Радою Закон «Про вищу освіту» № 1556-VII, який мав запровадити низку новацій у вищій освіті країни, однією з яких є – академічна мобільність [1].

Академічна мобільність – це принцип, за яким повинен бути організований навчальний процес у виші, одним з механізмів якого є – право студента на самостійне формування певної частини (25% дисциплін) індивідуального навчального плану.

Так звані вибіркові дисципліни (англ. electives) походять із концепції person-centered teaching (навчання, орієнтоване на особистість), яку в середині ХХ ст. систематизував американський психолог Карл Роджерс. У її основі лежить принцип, за яким учень або студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання [2].

Для існуючої, закладеної ще з радянських часів, системи освіти практика «вибіркових дисциплін» є новою, революційною і не дуже зрозумілою щодо її методично-організаційного забезпечення та її впровадження в учбовий процес в більшості вишів є формальним та організованим «на швидкоруч».

Це підтверджено результатами соціопитувань, проведених аналітичним центром CEDOS. До кола причин такої «імплементатії» Закону «Про вищу освіту» входять – нерозуміння орієнтованого на студента підходу та небажання змінювати вкорінені методи організації навчального процесу; брак конкуренції між викладачами та недостатня обізнаність працівників університетів та студентів [2].

На думку авторів статті, існує ще декілька прихованих причин такого повільного впровадження в організацію навчального процесу механізмів реалізації права студентів на вільний вибір навчальних дисциплін. Це - відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до формування інформаційного забезпечення в системі «студент – дисципліни вільного вибору – викладач», а також ігнорування напрацьованих за попередні роки структурно - та логічно організованих освітньо-професійних програм підготовки спеціалістів, які теж надавали студентам право розширювати свої фахові компетентності за рахунок вибору певної спеціалізації, яка автоматично формувала індивідуальну траєкторію навчання за певним структурованим шаблоном.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Проблему особистісно орієнтованого навчання досліджували відомі психологи сучасності К.О. Абульханова-Славська, О.Г. Асмолов, Г. О. Балл, І.Д. Бех, В. В Давидов, В. О. Моляко, І. С. Якиманська та ін. [3].

Філософсько-педагогічні аспекти особистісно орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці визначили С. У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О. В. Киричук, В. Г. Кремень, О.Я. Савченко та інші [4].

В роботах зазначених науковців було розроблено методологічні засади та вихідні положення, на яких ґрунтується така система навчання; проведено психологічний аналіз категорій «учень», «індивід», «особистість» та «індивідуальність»; визначено найважливіші ознаки такої системи; сформульовано мету, визначено функції, встановлено вимоги до освітнього процесу – що є науково – теоретичною основою для подальшого удосконалення останнього.

Також в багатьох роботах, які присвячено безпосередньо конструктивно – технологічним аспектам організації навчального процесу за принципами особисто

орієнтованого навчання [5; 6; 7], науковцями було проведено аналіз проблем та обмежень, які виникають при організації навчального процесу у сучасному освітньому просторі країни, а також представлено нові методологічні підходи та шляхи оптимізації організації освітнього процесу в цілому та його окремих складових.

Невирішені частини дослідження Аналіз результатів досліджень, описаних науковцями в своїх роботах, дозволив встановити, що ситуаційний погляд на проблему спрямовано з точки зору методистів, дидактиків, педагогів та науковців, які є напряду або опосередковано виконавцями освітніх послуг.

Конкурентноспроможність послуги, яку надає той чи інший заклад вищої освіти напряду залежить від повного задоволення вимог споживача послуги, тобто – студента. Тому одним з головних принципів побудови сучасного освітнього простору є студентоцентризм, характерною рисою якого є перетворення студента з об'єкта освітньої діяльності в активного його учасника.

Мета дослідження Проаналізувати можливість гармонійної інтеграції елементів освітньо-кваліфікаційних програм спеціалістів вишів у структуру навчальних планів за індивідуальними траєкторіями навчання.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування На виконання статті 62 Закону України «Про вищу освіту» ВНЗ країни були розроблені положення, які визначають процедуру реалізації права вільного вибору навчальних дисциплін студентами в обсязі, що становить не менш 25 відсотків від загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених освітньою програмою певного рівня вищої освіти.

При чому, слід зазначити, що вибіркові дисципліни розподіляються на дві групи: дисципліни, які додають або розширюють загальні компетентності та такі, які додають або розширюють фахові компетентності (профільні та непрофільні).

Відповідальність за створення каталогів таких дисциплін, як правило, покладено на факультети або випускаючі кафедри, де в кожному окремому випадку встановлюються своя процедура їх формування.

Але, якщо удосконалення набутих або набування нових загальних компетентностей надає можливість студенту розширити особисту освіченість, кругозір та ерудицію в будь-яких галузях знань, які можуть бути логічно не пов'язані одна з одною, то розширення набутих та набування нових фахових компетентностей не можливе без наявності базових та системного підходу до процесу їх набуття.

Іншими словами, якщо студент не має фахових базових знань в певній галузі народного господарства, то про яке якісне розширення його професійних (профільних або непрофільних) компетентностей може йти мова. Оскільки сам студент не спроможний зробити достатньо свідомий вибір серед привабливих назв дисциплін та переконливої інформації в силу відсутності певного професійного досвіду.

Тому, на думку авторів статті, для розширення набутих або отримання нових фахових компетентностей доцільним є застосування таких видів варіативної складової освітньої програми як мейджорів та майнорів (рис. 1).

Майнор – це умовна назва блоку фахових непрофільних дисциплін (іншими словами - за додатковим профільним спрямуванням), що вивчаються послідовно на 2, 3 та 4 курсах.

Мейджор – це умовна назва блоку профільних навчальних дисциплін підготовки освітнього ступеня бакалавр, які поглиблюють професійну підготовку за певною спеціалізацією. Мета мейджорів полягає у формуванні вузькоспеціалізованих фахових компетентностей, які дають можливість виконувати специфічні професійні завдання [8]. Для кожної освітньої програми повинно бути представлено не менш двох мейджорів задля забезпечення реалізації права вибору.

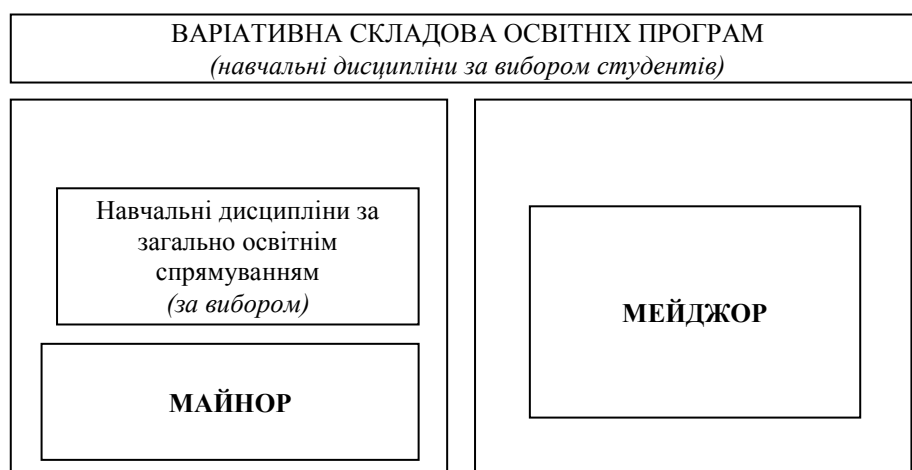

Рис. 1. Класифікація варіативної складової освітніх програм [8]

Мейджор, як певний вид складової освітньої програми, є новим поняттям за термінологічною назвою, але за змістом, структурою та функціональним призначенням є подібним до вибіркової складової, яка формувала спеціалізацію в навчальних програмах підготовки спеціалістів, ще до прийняття Закону «Про вищу освіту» у 2014 році. Вибіркові складові зазначених програм підготовки спеціалістів формувалися на основі структурно-логічних зв'язків між іншими блоками дисциплін та мають на сьогоднішній день якісне методичне, організаційне та технічне забезпечення та, на думку авторів статті, можуть слугувати основою для формування мейджорів.

Такий підхід здатний забезпечити можливість отримання якісного розширення або доповнення фахових профільних компетентностей незалежно від свідомого або несвідомого вибору студента.

Так, наприклад, для освітньої програми бакалаврату «Конструювання та технологія швейних виробів» може бути сформовано чотири мейджори: «Конструювання та технології виготовлення швейних виробів із різних матеріалів»; «Моделювання, конструювання та технології виготовлення швейних виробів зі шкіри та хутра»; «Технологічні процеси масового виробництва одягу»; «Експертиза процесів та товарів швейного виробництва».

Незаперечним є той факт, що вибір завжди породжує конкуренцію. Тому вільний вибір дисциплін студентами, як споживачами освітніх послуг, призводить до змагання між викладачами навчальних закладів, які надають ці послуги, та претендують на лідерство шляхом застосування різних засобів та форм агітації.

Відомо, що якість оформлення презентаційних матеріалів та застосування різних форм агітації має вплив на когнітивну, емоційно - чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості та може вплинути на неусвідомлений перерозподіл пріоритетів [9, 10].

Для запобігання такого впливу на усвідомлений вибір студентами навчальних дисциплін варіативних складових освітніх програм, автори статті пропанують розробити та встановити єдині вимоги до оформлення, змісту, структури та інформаційного наповнення презентаційних матеріалів та запровадити єдину форму надання інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень Проведені авторами дослідження доводять доцільність застосування вибіркового елементів навчальних програм спеціалістів, які відповідали певним спеціалізаціям, у формуванні вибіркового дисциплін для реалізації студентами права самостійного вибору певної частини індивідуального навчального плану. Обґрунтовано застосування групового комплексного підходу з структурно-логічною складовою до формування переліку вибіркового дисциплін.

В подальших дослідженнях планується провести аналіз впливу оформлення презентаційних матеріалів дисциплін вільного вибору та застосування різних форм агітації

на когнітивну, емоційно - чуттєву, мотиваційну складові свідомості особистості та усвідомлений вибір студента; розробити науково - обґрунтовану дизайн - концепцію макету презентації з метою усунення впливів на підсвідомість студента візуальних ефектів та інформації рекламного характеру.

References

1. Rada proholosuvala novyy zakon pro vyshchu osvitu: u vuziv bude bil'she avtonomiyi. [Elektronnyy resurs] / Ukrayins'ka pravda. Zhyttya. 1 lypnya 2014. Rezhym dostupu: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/07/1/173712/>
2. Vybir bez vyboru: monitorynh vybirkovykh kursiv u derzhavnykh vyshakh [Elektronnyy resurs] / Analitychnyy tsentr SEDOS. Rezhym dostupu: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.
3. Pedagogika vyshchoyi shkoly : pidruchnyk / V. P. Andrushchenko, I. D. Bekh, I. S. Voloshchuk [ta in.] ; za red. V. H. Kremenya ; APN Ukrayiny, Instytut vyshchoyi osvity. – K. : Pedagogichna dumka 2009. – 256 с.
4. Bondar, V. I. Dydaktyka: efektyvni tekhnolohiyi navchannya studentiv / V. I. Bondar. – K. : Veresen' 1996. – 129 с.
5. Khutors'kyy A. Indyvidual'na osvitnya trayektoriya [Elektronnyy resurs] / A. Khutors'kyy. – Rezhym dostupu : <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.
6. Pavlenko V. N. Situatsionnye upravleniya kak sposob postroeniya individual'noy traektorii obucheniya / V. N. Pavlenko, V. V. Shevel', S. P. Viziryako // Radioelektronni i komp'yuterni sistemi. – 2009. – № 3. – С. 111–115.
7. Mel'nikova R. V. Formuvannya kompetentnostey maybutnikh fakhivtsiv shlyakhom zaprovadzhennya indyvidual'nykh navchal'nykh trayektoriy studentiv / R. V. Mel'nikova // Systemy obrobky informatsiyi. – 2015. - № 3 (128). – С. 162 – 164.
8. Orhanizatsiya osvitn'oho protsesu. Metodychni pidkhody do formuvannya variatyvnoyi skladovoyi osvitnikh prohran v Kharkivs'komu natsional'nomu ekonomichnomu universyteti imeni Semena Kuznetsya. – Kharkiv. – 2016. – с. 14.

Література

1. Рада проголосувала новий закон про вищу освіту: у вузів буде більше автономії. [Електронний ресурс] / Українська правда. Життя. 1 липня 2014. Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/07/1/173712/>
2. Вибір без вибору: моніторинг вибіркових курсів у державних вишах [Електронний ресурс] / Аналітичний центр CEDOS. Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.
3. Педагогіка вищої школи : підручник / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя ; АПН України, Інститут вищої освіти. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
4. Бондар, В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В. І. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
5. Хуторський А. Індивідуальна освітня траєкторія [Електронний ресурс] / А. Хуторський. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.
6. Павленко В. Н. Ситуаційні управління як способ побудови індивідуальної траєкторії навчання / В. Н. Павленко, В. В. Шевель, С. П. Визиряко // Радіоелектронні і комп'ютерні системи. – 2009. – № 3. – С. 111–115.
7. Мельнікова Р. В. Формування компетентностей майбутніх фахівців шляхом запровадження індивідуальних навчальних траєкторій студентів / Р. В. Мельнікова // Системи обробки інформації. – 2015. - № 3 (128). – С. 162 – 164.
8. Організація освітнього процесу. Методичні підходи до формування варіативної складової освітніх програм в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. – Харків. – 2016. – с. 14.

9. Nykonenko L. V. Rol' media v stanovlenni polityko-pravovoyi svidomosti osobystosti / L. V. Nykonenko. // Teoretychni i prykladni problemy psykhohiyi. Zbirnyk naukovykh prats'. – 2015. – №3. – С. 300–309

10. Romanyuk S. K. Neverbal'ni komponenty v reklamnomu dyskursi / S. K. Romanyuk, T. H. Koval'chuk // Aktual'ni problemy filohiyi ta metodyky vykladannya humanitarnykh dystsyplin. – Rivne : RDHU, 2012. – С.9 – 11.

9. Никоненко Л. В. Роль медіа в становленні політико-правової свідомості особистості / Л. В. Никоненко. // Теоретичні і прикладні проблеми психології. Збірник наукових праць. – 2015. – №3. – С. 300–309

10. Романюк С. К. Невербальні компоненти в рекламному дискурсі / С. К. Романюк, Т. Г. Ковальчук // Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін. – Рівне : РДГУ, 2012. – С.9 – 11.

УДК 378.1:37.014.54

Олексій С. Тарасенко

Київський національний університет технологій та дизайну

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті визначено існуючі проблеми та тенденції розвитку національної системи вищої освіти, яка в умовах інтеграційних процесів стає найбільш вразливою ланкою для викликів глобалізації та внутрішніх загроз. Систематизовано чинники, які найбільш суттєво впливають на перспективи розвитку вищої освіти в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки. Зроблено висновок про необхідність створення на державному рівні механізму протидії загрозам і небезпекам розвитку вищої освіти, реалізація якого сприятиме її безкризовому функціонуванню та досягненню належного рівня економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, система вищої освіти, показники та чинники економічної безпеки.

Алексей С. Тарасенко

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ФАКТОРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье определены существующие проблемы и тенденции развития национальной системы высшего образования, которая в условиях интеграционных процессов оказалась наиболее уязвимым звеном для вызовов глобализации и внутренних угроз. Систематизированы наиболее существенные факторы, определяющие перспективы развития высшего образования в Украине в контексте обеспечения экономической безопасности. Сделан вывод о необходимости создания на государственном уровне механизма противодействия угрозам развитию высшего образования, реализация которого обеспечит его бескризовое функционирование и достижение достаточного уровня экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система высшего образования, показатели и факторы экономической безопасности.

Oleksii S. Tarasenko

Kyiv National University of Technology and Design

ECONOMIC SECURITY FACTORS IN HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

The paper reveals the current problems and development trends of the national system of higher education, which turned most vulnerable to the challenges of globalization and internal threats in the conditions of integration processes. The major factors that most significantly affect the higher education development prospects in Ukraine in the context of economic security have been generalized. A conclusion has been made about the need to create a mechanism against the threats and dangers to higher education development at the state level. Its implementation will contribute to the crisis-free functioning of the national education system and achieving economic security at an adequate level.

Keywords: economic security, higher education system, economic security indicators and factors.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Законами України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2] та Національною доктриною розвитку освіти [3] освіту визначено важливим чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства; стратегічним ресурсом

поліпшення добробуту громадян, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. В зазначених нормативних документах до основних напрямів реалізації політики держави в освітній сфері віднесено: забезпечення пріоритетного розвитку освіти та її доступності для широких верств населення, підвищення її якості відповідно до міжнародних стандартів у сфері освіти, яка є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави в цілому.

В період глобальних технологічних зрушень зростає роль сфери вищої освіти у відтворенні новітніх технологічних укладів та примноженні людського капіталу, без формування і розвитку яких ні країна, ні її окремі регіони не можуть посісти належного місця в існуючій системі міжнародного поділу праці та забезпечити достатній рівень стійкості економічної динаміки, конкурентоспроможності у світових рейтингах та сталого розвитку.

Аналізуючи сучасні тенденції еволюції освітньої системи як складової соціально-економічного розвитку України, необхідно відзначити, що освітній простір не є винятком із сукупності сфер, які потрапляють під вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів. Загострення конкурентної ситуації на ринку освітніх послуг обумовлює підвищення вимог до освітньої та іншої діяльності ВНЗ й визначає актуальність завдання відновлення потенціалу національної системи вищої освіти, підвищення рівня її економічної безпеки.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. В існуючих концепціях національної безпеки до недавнього часу освіта не розглядалася з точки зору її власної безпеки, джерела конкурентних переваг країни, чинника сталого розвитку.

В українській та зарубіжній науковій літературі розроблено: систему уявлень та принципів, що лежать в основі сучасної концепції модернізації вищої освіти (М.Ф. Степко, Я.Я. Болубаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков, Л.П. Буєва, А.П. Владиславлев, А.В. Даринський, В.С. Ледньов, Л.Л. Уткін, С.В. Калабекова), механізми та моделі функціонування системи вищої освіти (Т.Б. Боголіб, Л.О. Плахотнікова, Н.Л. Яременко, В.С. Гершунський, Г.Л. Зінченко, В.Г. Онушкін, О.С. Разумовський), в т.ч. теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи (Грищенко І.М., Нанівська Є.В., Нефедова Т.М., Степко М.Ф., Захарін С.В., Крахмальова Н.А., Островецький В.І., Новікова І.Е., Куліков Т.М., Соляннікова С.П., Тарасенко І.О., Хайнацька Ю.Ю.).

Питання управління конкурентоспроможністю системи вищої освіти взагалі та вищих навчальних закладів зокрема висвітлено в працях Іванова Ю.В., Донецької С.С., Климчука А.О., Бондаренка Д.В., Моїсєєвої І.В. Питання інтеграції України в Європейський простір вищої освіти, можливості та проблеми, які є наслідками глобалізаційних процесів, розкрито в [4]. В [5]: розвинуто категорію економічної безпеки із врахуванням специфіки вищих навчальних закладів (ВНЗ) та обґрунтовано необхідність розробки моделі забезпечення економічної безпеки ВНЗ в рамках реформування науки і освіти на інноваційних засадах, враховуючи не лише світові процеси та виклики глобалізації, але й цілі сталого розвитку країни у найближчій та довгостроковій перспективах; визначено найважливіші параметри системи освіти як фактори забезпечення економічної безпеки країни. В [6, 7] визначено особливості, розроблено концептуальні основи та індикативна система економічної безпеки технічних ВНЗ. Питання адаптації системи вищої освіти України в умовах трансформації суспільства висвітлено в [8]. Досить широко в науковій літературі досліджено питання фінансування вищої освіти, пов'язані зі скороченням обсягів бюджетного фінансування вітчизняних ВНЗ; пошуком альтернативних джерела фінансування вищої освіти [9-11].

Невирішені частини проблеми. Аналіз наукової літератури показав, що вища освіта, як суттєвий чинник забезпечення конкурентоспроможності й економічної безпеки країни, є найбільш вразливою ланкою для викликів глобалізації та внутрішніх загроз. Це обумовлює необхідність дослідження чинників економічної безпеки та розробки відповідної стратегії, результатом реалізації якої буде забезпечення високого рівня конкурентоспроможності

національної системи вищої освіти в сучасних соціально-політичних та економічних умовах, враховуючи глобальні, національні та регіональні аспекти.

Мета дослідження полягає у аналізі та систематизації основних чинників, які на сучасному етапі розвитку визначають передумови забезпечення економічної безпеки національної системи вищої освіти.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Проведені дослідження дозволяють сформулювати гіпотезу про те, що глибокі та широкомасштабні економічні, політичні та соціальні трансформації, які викликані як науково-технічним прогресом, так і системними й структурними перетвореннями, обумовлюють необхідність застосування системного підходу до вирішення завдань забезпечення стійкого функціонування та стратегічного розвитку національної системи вищої освіти як однієї з провідних складових національної безпеки та сталого розвитку України. В сучасних реаліях термін «економічна безпека» застосовується до різних економічних систем і суб'єктів господарювання. Найбільш повно розвинута теорія економічної безпеки на макроекономічному рівні. В науковій літературі також наведено розробки, присвячені аналізу економічної безпеки господарюючих суб'єктів на мезо- та мікрорівнях, започатковуються основи для дослідження цієї категорії на рівні вищих навчальних закладів та системи освіти загалом.

Аналіз статистичних даних показав зміну тенденцій розвитку системи вищої освіти [12]. Як свідчать дані табл. 1, починаючи з 2012 року кількість навчальних закладів III-IV рівня акредитації почала зменшуватися, на що вплинула низка об'єктивних чинників системної дії (ринкових, демографічних, соціально-економічних, політичних, в тому числі подій, пов'язаних з ситуацією в Криму та на Сході України).

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації
(розраховано автором за даними [12])

Темп зростання до року, коеф.	Значення показника / навчальний рік								
	1990/91	2000/01	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15*	2015/16*	2016/17*
Кількість ВНЗ III-IV рівня акредитації, од.									
	149	315	349	341	334	325	277	288	287
попереднього	-	1,01	0,99	0,99	0,97	0,97	0,85	1,04	1,00
базового	-	2,11	2,34	2,32	2,24	2,18	1,86	1,93	1,93
Чисельність студентів, тис. осіб									
	881,3	1402,9	2129,8	1954,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2	1369,4
попереднього	-	1,09	0,95	0,92	0,93	0,94	0,83	0,96	0,99
базового	-	1,59	2,42	2,22	2,07	1,96	1,63	1,56	1,55
Прийнято студентів до ВНЗ, тис. осіб									
	174,5	346,4	392,0	314,5	341,3	348,0	291,6	259,9	253,2
базового	-	1,99	2,25	1,80	1,96	1,99	1,67	1,49	1,45
Випускники ВНЗ, тис. осіб									
	136,9	273,6	543,7	529,8	520,7	485,1	405,4	374,0	318,7
базового	-	2,0	3,97	3,87	3,80	3,54	2,96	2,73	2,33
Коефіцієнт відставання за темпами зростання прийнятих до ВНЗ по відношенню до кількості випускників									
	-	0,99	0,57	0,47	0,51	0,56	0,56	0,55	0,62

Примітка: *Показники наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

В наведеному ряді динаміки найбільша кількість ВНЗ припадала на 2010/2011 н.р. (349 ВНЗ), після чого відбулося скорочення вищих навчальних закладів майже на 18%, кількість яких у 2016/2017 н.р. зменшилася до 287 закладів вищої освіти. Аналогічною є тенденція і за показником контингенту студентів, які навчаються у вищих навчальних

зкладах України: їх кількість зростала і максимального значення досягла у 2007/2008 н.р., коли у ВНЗ III-IV рівня акредитації навчалося 2372,5 тис. осіб (найбільше число за усі роки незалежності України). Після цього року почалося поступове (до 2010/2011 н.р.), а починаючи з 2011/2012 н.р. більш стрімке скорочення кількості студентів вищих навчальних закладів. Аналіз даних за показниками прийому та випуску по ВНЗ III-IV рівня акредитації свідчить про критичне відставання в темпах зростання показників прийому до ВНЗ над показниками випуску фахівців вищими навчальними закладами, яке розпочалося ще у 2006/2007 н.р. зі значення 0,96, а протягом останніх років коливалося в межах 0,47-0,62.

Як слушно зазначає Вахович І.М. «рівень розвитку вищої освіти характеризується величиною витрат, рівнем та якісними показниками використання ресурсів (матеріальних, фінансових і трудових), необхідних для її функціонування. У реформуванні вищої освіти існує безліч різноманітних об'єктивних і суб'єктивних проблем, але проблема фінансового забезпечення є найбільш гострою і важливою на даний час, тому необхідне вироблення концептуальної основи для її вирішення» [13].

Слід зазначити, що показник фінансування освіти у % до ВВП демонструє те, як визначається важливість для держави сфери освіти на фоні загального розподілу ресурсів.

В табл. 2 надано дані про видатки на освіту у 2000-2015 рр.

Таблиця 2

Динаміка видатків на вищу освіту в загальній структурі видатків зведеного бюджету на освіту у 2000-2015 рр., млн. грн. (складено за даними [14])

Показники	2000	2005	2010	2013	2014	2015*
Загальні видатки зведеного бюджету, всього	48148,6	141989,5	377842,8	505843,8	523004,8	433159,8
Коефіцієнт зростання до попереднього року		2,95	2,665	1,34	1,03	0,83
з них на освіту всього	7085,5	26801,8	79826,0	105538,7	100105,6	75907,0
Коефіцієнт зростання до попереднього року		3,78262649	2,97838205	1,32210934	0,94852031	0,75826927
у % до загальних видатків	14,7	18,1	21,1	20,9	19,1	17,5
у % до ВВП	4,2	6,1	7,4	7,3	6,4	5,5
у тому числі на вищу освіту	2285,5	7934,1	24998,4	30003,1	28340,5	21059,8
Коефіцієнт зростання до попереднього року		3,4714942	3,15075434	1,20020081	0,94458573	0,7430991
у % до загальних видатків	4,7	5,7	6,6	5,9	5,4	4,9
у % до ВВП	1,3	1,8	2,3	2,1	1,8	1,5

* На 01.10.2015, без урахування видатків бюджетів Автономної Республіки Крим та м. Севастополь

У більшості розвинених країн світу вища освіта переважно фінансується державою. За обсягами фінансування вищої освіти у % до ВВП Україна посідає одне з перших місць у Європі, на рівні скандинавських країн, які лідирують у витратах на освіту: так, у середньому країни ЄС витрачають 1,3% ВВП з державного бюджету на вищу освіту. В Україні у 2010 році цей показник становив 2,3% ВВП (випередила Україну лише Данія – 2,41% ВВП), у 2011 і 2012 – 2%, у 2013, 2014 та 2015 рр. відповідно – 2,1%, 1,8% і 1,5% [14]. Згідно з даними ОЕСР (Організації економічної співпраці та розвитку) частка приватного фінансування освіти становить не більше ніж 15-20%. У скандинавських країнах приватне фінансування не перевищує 5%. З іншого боку є держави, де приватне фінансування (у першу чергу, плата за навчання студентами та спонсорами) становить більше як 50%: США (62%), Південна Корея (73%), Японія (67%), Австралія (56%), Великобританія (54%) [15]. Оскільки в Україні статистика щодо приватного фінансування вищої освіти не ведеться, то приблизна оцінка приватного фінансування складає 0,7% ВВП.

Важливим індикатором розвитку освітньої системи та забезпечення її конкурентоспроможності є динаміка показника інвестицій в освітню сферу, особливо

зважаючи на те, що Україна обрала модель розвитку економіки, заснованої на знаннях. В табл. 3 наведено дані про динаміку показників інвестицій в освіту за абсолютною величиною та їх часток в загальному обсязі інвестицій.

Як свідчать дані табл. 3 частка капітальних інвестицій в освіту в досліджуваному періоді має тенденцію до зниження – від 1% загального їх обсягу у 2007 році і до 0,4% у 2013-2015 рр., що, враховуючи загальний стан освітньої сфери в Україні, не можна вважати позитивним. При цьому протягом останніх п'яти років зростання обсягу капітальних інвестицій в освіту в абсолютному вимірі спостерігалось лише у 2011 році, після чого значення показника знизилось у 2014 році по відношенню до 2010 року більше ніж у 2 рази. Починаючи з 2015 року почалося поступове збільшення показника обсягу інвестицій в освіту, який, проте, не досяг у 2016 році втраченого рівня. Безумовно така ситуація не могла не позначитися на потенціалі вітчизняних ВНЗ, в тому числі і у науковій сфері.

Таблиця 3

Динаміка інвестицій в освіту в Україні (розраховано автором за даними [12, 16])

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Освоєно інвестицій в освіту, млн. грн. у фактичних цінах	1935,0	2224,0	1503,0	1054,0	...	...	...
Освоєно інвестицій в освіту, млн. грн. у фактичних цінах**	1818,4	2090,7	1463,5	1030,5	820,9	1540,0	1827,4
Коефіцієнти зростання** (ланцюгові)	-	1,1	0,7	0,7	0,8	1,9	1,2
Частка інвестицій в освіту, % до загального обсягу інвестицій	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,4	0,6

** Дані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь (за 2014-2015 роки без урахування частини зони проведення антитерористичної операції)

Враховуючи те, освіта є стратегічно важливою для національної безпеки України сферою, від рівня розвитку якої залежить рівень людського капіталу країни та її майбутнє, роль основного замовника фахівців та інвестора в розвиток освітньої системи повинна відігравати держава. Проте, система державного фінансування освіти в Україні далека від досконалості незважаючи на те, Законом України «Про освіту» передбачено фінансування всієї вищої освіти у розмірі 10% від ВВП. Як зазначається в [15], обґрунтування цієї норми не надано. В той же час, одним з індикаторів успішності реформи вищої освіти в програмі економічних реформ було обрано потрапляння українських вишів до світових рейтингів. Зазначимо, що в одному з найбільш популярних Академічних рейтингів університетів світу, який складає Шанхайський університет Цзяо Тун, лідером за кількістю університетів є США, наступні місця посідають Великобританія та Німеччина (українських ВНЗ у цьому рейтингу немає). В той же час, статистичний аналіз показує існування залежності між присутністю університетів у світових рейтингах і рівнем державного фінансування вищої освіти.

Зважаючи на кризові явища в економіці України, очікувати на кардинальні зміни в системі фінансування вищої освіти у найближчій перспективі не доводиться. Сучасні реалії вимагають створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, основою якої повинна бути солідарна участь держави, бізнесових кіл і громадян. За результатами аналізу стану фінансування вищої освіти та джерел формування фінансових ресурсів [11, 16] до пріоритетних напрямів удосконалення системи фінансування освіти в контексті забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності вищої освіти, як системи, необхідно віднести:

- 1) забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку вищих навчальних закладів, враховуючи стан матеріально-технічної та лабораторної бази, можливості відтворення потенціалу науково-педагогічних кадрів та розвитку науки;
- 2) посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів на освіту;

3) удосконалення методів визначення обсягів фінансування освіти та розробка нормативів фінансування із врахуванням мінімальних соціальних стандартів обов'язкового фінансового забезпечення розвитку освіти;

4) удосконалення механізму фінансування освіти в Україні із врахуванням міжнародного досвіду, перехід на багатоканальне фінансування, прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури;

5) удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ВНЗ, які виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ВНЗ;

6) розвиток системи освітнього кредитування, що сприятиме забезпеченню доступності освітнього кредиту для широких верств населення; стимулюванню платоспроможного попиту на ринку освітніх послуг; збільшенню обсягу фінансових ресурсів у закладах вищої освіти; залученню фінансових ресурсів у сферу довгострокового освітнього кредитування.

Аналіз сучасних тенденцій та закономірностей розвитку освітньої системи в умовах глобальних викликів дозволяє зробити висновок про наявність взаємозв'язку між економічною безпекою та конкурентоспроможністю вищої освіти загалом та окремих вищих навчальних закладів як суб'єктів освітнього процесу, зокрема. Це пояснюється тим, що між рівнем економічної безпеки та конкурентоспроможності ВНЗ існує зв'язок, оскільки високі позиції вітчизняних ВНЗ в міжнародних і національних системах рейтингового оцінювання, що визначають попит як на освітні послуги, так і на випускників, є запорукою безкризового функціонування ВНЗ, а, отже, і належного рівня економічної безпеки системи вищої освіти України.

За результатами проведених досліджень визначено причини загострення ситуації на ринку освітніх послуг, наслідком яких є зниження конкурентоспроможності та рівня економічної безпеки ВНЗ, серед яких: укрупнення ВНЗ за рахунок об'єднання декількох з метою збільшення ринкової частки та підвищення рейтингу внаслідок приєднання другорядного ВНЗ до лідера; несприятлива демографічна ситуація, наслідком якої є зменшення кількості абітурієнтів, та повільне зростання попиту на освітні послуги; диспропорція в тенденціях зміни кількості закладів I-II і III-IV рівнів акредитації та, як наслідок, випускників; зниження купівельної спроможності населення, що призводить до зміни попиту на освітні послуги; зростання витрат на вихід з ринку та зміцнення вхідних бар'єрів; входження України в Європейський освітній і науковий простір та, як результат, конкуренція із зарубіжними ВНЗ.

До економічних проблем, які потрапляють до групи небезпек за впливом на рівень економічної безпеки та визначають перспективи розвитку вищої освіти необхідно віднести [13]: недостатній рівень фінансового забезпечення закладів вищої освіти та, як наслідок, зниження обсягів і якості ресурсів (матеріальних, фінансових і трудових); матеріально-технічна база ВНЗ, яка характеризується високим рівнем зношеності основних засобів, унеможливорює проведення наукових досліджень на сучасному рівні та позначається на кваліфікаційних характеристиках випускників; недостатній рівень інвестування в поліпшення матеріально-технічної бази, інформатизацію освіти та інноваційний розвиток ВНЗ; низький рівень оплати праці працівників вищої кваліфікації у ВНЗ та, як наслідок, зниження рівня якісного складу науково-педагогічних працівників через плінність кадрів; регіональні диспропорції у фінансуванні підготовки студентів в різних регіонах України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визнання вирішальної ролі вищої освіти для перебудови економіки України на інноваційних засадах, переходу до вищих технологічних укладів на основі розвитку науки і техніки, примноження людського капіталу та

сталого розвитку обумовлює необхідність розробки загальної концепції забезпечення економічної безпеки національної економіки на основі максимального використання потенціалу системи вищої освіти з урахуванням вимог сучасності. В основі економічної безпеки національної системи вищої освіти лежить економічна безпека окремих вищих навчальних закладів, яка є результатом реалізації відповідної стратегії на різних рівнях задля стійкого розвитку та конкурентоспроможності як системи вищої освіти в цілому, так і її окремих складових.

Зазначене дозволяє зробити висновок про необхідність створення механізму протидії загрозам і небезпекам розвитку вищої освіти як системи, основними з яких визначено: зниження конкурентоспроможності національних ВНЗ та, як наслідок, відтік абітурієнтів і науково-педагогічних працівників за кордон, втрата потенціалу наукових шкіл, падіння престижу професій науковця та педагога, недофінансування закладів вищої освіти, криза неплатежів внаслідок інфляції, погіршення демографічної ситуації та соціально-економічні потрясіння. Важливою складовою цього механізму є державна політика щодо розвитку та модернізації системи освіти в цілому та вищої освіти зокрема з метою підвищення конкурентоспроможності ВНЗ як на національному, так і міжнародному рівнях.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (ostannia redaktsiia 26.01.2016 roku) [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua>
2. Zakon Ukrainy „Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 roku № 1556-VII [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Modernizatsiia vyshchoi osvity Ukrainy i Bolonskyi protses: Materialy do pershoi lektsii / Ukl. M.F. Stepko, Ya.Ia. Boliubash, K.M. Levkivskiy, Yu.V. Sukharnikov; vidp. red. M.F. Stepko. – K.: Yzd.-vo MONU, 2004. – 24 s.
5. Batova V.N. Ekonomicheskaya bezopasnost' uchrezhdeniya vysshego professional'nogo obrazovaniya v usloviyakh globalizatsii / V.N. Batova // Elektronnyy nauchnyy zhurnal «Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya». – № 1 (Chast' 1). – 2015. [Elektronnyy resurs] / Rezhim dostupa: <http://www.science-education.ru>
6. Shiryayev M.V. Ekonomicheskaya bezopasnost' vysshego obrazovaniya: kontseptual'nye osnovy / M.V. Shiryayev // Fundamental'nye issledovaniya. – 2015. – № 11-6. – S. 1272-1276; URL [Elektronnyy resurs] / Rezhim dostupa: <http://www.fundamental-research.ru>
7. Dmitriev S.M. Ekonomicheskaya

Література

1. Закон України «Про освіту» (остання редакція 26.01.2016 року) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>
2. Закон України „Про вищу освіту» від 01.07.2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Укл. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко. – К.: Изд.-во МОНУ, 2004. – 24 с.
5. Батова В.Н. Экономическая безопасность учреждения высшего профессионального образования в условиях глобализации / В.Н. Батова // Электронный научный журнал «Современные проблемы науки и образования». – № 1 (Часть 1). – 2015. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.science-education.ru>
6. Ширяев М.В. Экономическая безопасность высшего образования: концептуальные основы / М.В. Ширяев // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 11-6. – С. 1272-1276; URL [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.fundamental-research.ru>
7. Дмитриев С.М. Экономическая

bezopasnost' tekhnicheskogo vuza: sistema indikatorov / S.M. Dmitriev, M.V. Shiryayev, S.N. Mityakov // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2014. – № 3. – S. 11–20.

8. Vyshcha osvita Ukrainy v umovakh transformatsii suspilstva: stan, problemy, tendentsii rozvytku, 2007-2011 rr.: nauk.-dopom. bibliohr. pokazhch. Vyp. 2. Ch.2 / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V.O. Sukhomlinskoho, In-t vyshchoi osvity; [uporiad.: Lysytsia N.V., Chornoivan H.P., Stelmakh N.A., Aivazova L.M., Bublik N.M.; nauk. konsultant Korolov B.I.; nauk. red. Rohova P.I.; bibliohr. red. Ponomarenko L.O.]. – Kyiv, 2014. – 416 s.

9. Plakhotnikova L. O. Udoshkonalennia umov finansuvannia vyshchoi osvity yak osnovnoho chynnyka pidgotovky fakhivtsiv / L.O. Plakhotnikova // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2008. – № 1. – С.141-146.

10. Yaremenko L. M. Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini / L.M. Yaremenko // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2007. – № 7. – С.153-157.

11. Shevchenko L.S. Finansuvannia vyshchoi osvity: podolannia zahroz resursnoi zalezhnosti [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://www.rusnauka.com>

12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ofitsiyni sait [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua>

13. Vakhovych I.M. Stan i problemy vyshchoi osvity v Ukraini / I.M. Vakhovych, L.I. Ishchuk, S.O. Pyrih // Aktualni problemy ekonomiky. – 2014. – № 1(151). – S. 63-69.

14. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2015/2016 navchalnogo roku [statystychni biuleten za red. O.O. Karmazina] – K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016. – 171 s.

15. Finansuvannia systemy vyshchoi osvity: svitova praktyka i ukrainske sohodennia [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://liberal.in.ua>.

16. Dzherela finansuvannia vyshchykh navchalnykh zakladiv / O. Yu. Butska [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://www.sworld.com.ua>.

безопасность технического вуза: система индикаторов / С.М. Дмитриев, М.В. Ширяев, С.Н. Митяков // Высшее образование в России. – 2014. – № 3. – С. 11–20.

8. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007-2011 рр.: наук.-дпом. бібліогр. показч. Вип. 2. Ч.2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлінського, Ін-т вищої освіти; [упоряд.: Лисиця Н.В., Чорнойван Г.П., Стельмах Н.А., Айвазова Л.М., Бублик Н.М.; наук. консультант Корольов Б.І.; наук. ред. Рогова П.І.; бібліогр. ред. Пономаренко Л.О.]. – Київ, 2014. – 416 с.

9. Плахотнікова Л. О. Удосконалення умов фінансування вищої освіти як основного чинника підготовки фахівців / Л.О. Плахотнікова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 1. – С.141-146.

10. Яременко Л. М. Напрями вдосконалення механізму фінансування вищої освіти в Україні / Л.М. Яременко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С.153-157.

11. Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: подолання загроз ресурсної залежності [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>

12. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

13. Вахович І.М. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І.М. Вахович, Л.І. Іщук, С.О. Пиріг // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1(151). – С. 63-69.

14. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/2016 навчального року [статистичний бюлетень за ред. О.О. Кармазіна] – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 171 с.

15. Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодні [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://liberal.in.ua>

16. Джерела фінансування вищих навчальних закладів / О. Ю. Буцька [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua>

УДК 351.378

Наталія В. Цимбаленко

Київський національний університет технологій та дизайну

**РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

У статті досліджено вплив людського капіталу на рівень економічної безпеки держави. Систематизовано інтереси у сфері освіти та економічні ефекти за рівнями формування людського капіталу. Проаналізовано загрози економічній безпеці держави і, зокрема, системі освіти в контексті формування і розвитку людського капіталу. Визначено напрями сприяння підвищенню рівня людського капіталу.

Ключові слова: система освіти, людський капітал, економічна безпека держави.

Наталья В. Цимбаленко

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ФАКТОР
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА**

В статье исследовано влияние человеческого капитала на уровень экономической безопасности государства. Систематизированы интересы в сфере образования и экономические эффекты по уровням формирования человеческого капитала. Проанализированы угрозы экономической безопасности государства и, в частности, системе образования в контексте формирования и развития человеческого капитала. Определены направления содействия повышению уровня человеческого капитала.

Ключевые слова: система образования, человеческий капитал, экономическая безопасность государства.

Nataliia V. Tsymbalenko

Kyiv National University of Technology and Design

**ENHANCING HIGHER EDUCATION AS A FACTOR OF ENSURING ECONOMIC
SECURITY OF THE STATE**

The paper investigates the impact of human capital on the level of economic security. The stakeholders' interests in education and economic effects of human capital formation have been mapped. The threats to economic security of the state and to education system in particular have been revealed from the perspective of human capital formation and development. The ways to boost human capital have been suggested.

Keywords: education system, human capital, economic security of the state.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах фінансово-економічної та соціально-політичної кризи перед Україною постає необхідність протидіяти численним загрозам з метою збереження економічної самостійності, територіальної цілісності, соціальних гарантій, чисельності населення та рівня людського капіталу. Це обумовлює актуальність вивчення поняття і сутності економічної безпеки держави і, зокрема, впливу на неї розвитку системи вищої освіти, що є відносно новим об'єктом досліджень науковців.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Найчастіше під «економічною безпекою» соціально-економічної системи розуміють її здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зберігаючи свою цілісність та здатність до розвитку. Сучасні аспекти безпеки досліджували науковці: О.Г. Білорус, В.Ф. Гречанінов, А.М. Денисенко, І.З. Зінько, В.В. Леонов, М.М. Микієвич, Ю.М. Мороз, О.М. Павлюк, А.С. Романюк, А.А. Соколов.

Питанням національної безпеки в контексті нових загроз і викликів присвячено праці О.С. Клітченка, Г.М. Перепелиці, С.В. Трохимчука.

Невирішені частини дослідження. Відзначаючи вагомість внеску зазначених авторів в розвиток економічної думки, слід водночас підкреслити доцільність подальшого дослідження чинників економічної безпеки держави, а саме розвитку системи освіти в контексті формування людського капіталу нації.

Метою статті визначено дослідження впливу на рівень економічної безпеки держави рівня людського капіталу, підвищення якого відбувається в процесі здобуття освіти.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні характеризується тенденцією до відтоку талановитої молоді з метою отримання освіти і подальшого працевлаштування закордоном, що призводить до зниження рівня економічної безпеки як окремих ВНЗ, так і країни в цілому. Ця проблема безпосередньо пов'язана з тим, що вітчизняні ВНЗ поступаються європейським за рівнем конкурентоспроможності. Це є наслідком не лише недостатньо високого рівня якості освіти в Україні, а й складної ситуації на ринку праці.

Зазначене обумовлює необхідність забезпечення економічної безпеки самої системи вищої освіти, яка представляє собою сукупність соціально-економічних взаємовідносин, що забезпечують протидію зовнішнім та внутрішнім загрозам функціонування вищих навчальних закладів і системи вищої освіти в цілому. З огляду на те, що система вищої освіти має інституційну роль в забезпеченні економічної безпеки держави, її розвиток доцільно розглядати як такий, що сприяє досягненню однієї з основних цілей громадянського суспільства – формуванню і збереженню людського капіталу держави.

Теорія людського капіталу розглядає знання, навички і здібності, природні та набуті якості людини як капітал, використання якого призводить до отримання додаткових доходів та соціальних вигід. Відповідно до оцінки, здійсненої Всесвітнім Банком, людський капітал складає близько 64% загального обсягу багатства країни [1].

Крім того, теорія людського капіталу дає можливість підкреслити роль вищої освіти, оскільки передбачає, що діяльність, спрямована на підвищення рівня людського капіталу, сприяє зростанню конкурентоспроможності та доходів на особистісному, мікро- та макроекономічному рівнях, що забезпечує підвищення рівня економічної безпеки особистості, суб'єкта господарювання і держави в цілому. Інвестиції в освіту є в сучасних умовах одним із найбільш ефективних інструментів формування людського капіталу і, таким чином, забезпечення економічної безпеки держави. Інтереси в сфері освіти та економічні ефекти за рівнями формування і розвитку людського капіталу наведено в табл. 1.

Таким чином, можна встановити залежність між розвитком системи освіти, рівнем її фінансування, та розміром ВВП, соціально-економічним розвитком країни, рівнем її конкурентоспроможності на світовому рівні. З огляду на це, забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку держави вимагає підвищення рівня якості освіти, що призводить до зростання доходів від інтелектуальної праці і, як результат, підвищення рівня економічної безпеки на всіх рівнях (табл. 1).

Крім того, досвід економічної діяльності свідчить про високу ефективність та нетривалі періоди окупності інвестицій в розвиток персоналу і створення умов для професійного та особистісного розвитку співробітників. З огляду на це, значна частина економічних суб'єктів розглядає рівень людського капіталу персоналу як ключовий чинник, що визначає ефективність використання решти ресурсів.

Сучасна технологічна революція зорієнтована на високий рівень кваліфікації, оскільки впровадження прогресивних технологій знижує попит на низькокваліфіковану працю, підвищуючи попит на фахівців, що мають високу кваліфікацію. Таким чином, роль людського капіталу в суспільстві підвищується з кожним роком. При цьому диференціація

трудових ресурсів на національному рівні супроводжується їх значною відмінністю за рівнем кваліфікації і в світових масштабах. В результаті попит на висококваліфікованих фахівців задовольняється саме на міжнародному ринку праці, підвищуючи, тим самим, роль людського капіталу при задоволенні інтересів особистості, організації, нації, світового співтовариства в цілому [2, С. 10-11].

Таблиця 1

Інтереси в сфері освіти та економічні ефекти за рівнями формування людського капіталу (розроблено авторами)

Рівні людського капіталу	Інтереси в сфері освіти	Напрями підвищення рівня людського капіталу	Економічний ефект
Особистісний	Особистий розвиток	Здобуття освіти Практичний досвід	Підвищення рівня індивідуальних доходів
	Реалізація конституційного права на освіту	Професійна підготовка	
Мікро-економічний	Економічна безпека та розвиток окремих соціально-економічних систем, в т.ч. ВНЗ	Здобуття спеціальних практичних знань	Зростання ефективності економічної діяльності
		Розвиток професійних здібностей	Підвищення прибутку
		Підвищення кваліфікації	
Макро-економічний	Підвищення рівня інтелектуального потенціалу нації	Формування і підвищення рівня людського капіталу країни на основі здійснення інвестицій і розвитку освіти, науки, культури, охорони здоров'я та ін.	Збільшення ВВП та національного доходу
	Політична і соціальна стабільність		
	Економічна безпека та сталий розвиток системи освіти і держави в цілому		Підвищення рівня добробуту нації
Глобальний	Підвищення світового рівня освіченості	Формування і підвищення рівня людського капіталу на світовому рівні, а також забезпечення академічної і трудової мобільності	Можливість залучення до економічної діяльності фахівців з різних держав світу

В законі України «Про основи національної безпеки України» серед загроз національним інтересам і національній безпеці України в сфері освіти зазначено «зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства» [3]. З огляду на це, одним із головних напрямів забезпечення економічної безпеки держави має бути інвестування в систему вищої освіти з метою підвищення рівня доступності вищої освіти для всіх верств населення та інтелектуального потенціалу на макроекономічному рівні, що, в свою чергу, сприятиме створенню інноваційних ідей з наступною їх реалізацією і комерціалізацією. Розвиток інновацій дозволить активізувати економічну діяльність і покращити макроекономічні показники, зокрема: знизити рівень інфляції, підвищити рівень ВВП тощо. Зазначене сприятиме економічному розвитку держави і підвищенню рівня її економічної безпеки.

Отже, людський капітал – важливий ресурс економічного розвитку та економічної безпеки, а освіта – головний чинник розвитку людського капіталу. Якість освіти в даному контексті слід розглядати як один з найважливіших індикаторів економічної безпеки соціально-економічної системи відповідного рівня; комплексний показник, визначення якого потребує розрахунку системи індикаторів, що характеризують підвищення рівня людського капіталу шляхом отримання освіти.

Слід зазначити, що для формування і підвищення рівня людського капіталу в процесі здобуття освіти необхідними є: інтелектуальний потенціал; доступність освіти;

результативність освіти. Існує ряд загроз економічній безпеці України і, зокрема, системі вищої освіти в контексті розвитку людського капіталу (рис. 1).

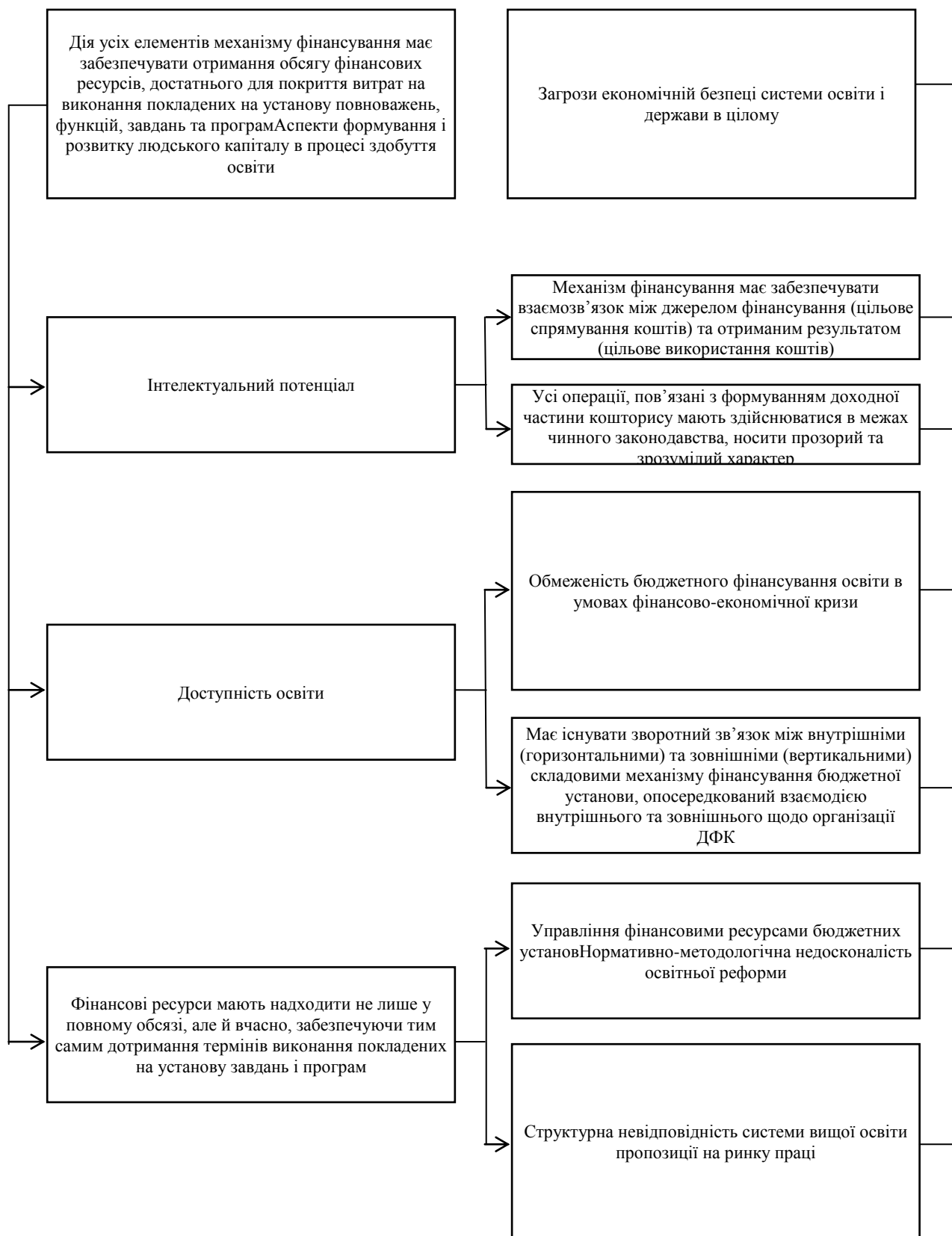

Рис. 1. Загрози економічній безпеці системи освіти і держави в цілому (побудовано авторами)

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загрози економічній безпеці національної системи освіти і економічній безпеці України в цілому (рис. 1) є наслідками фінансово-економічної та соціально-політичної кризи і мають системний характер. Це дозволяє зробити висновок, що заходи, спрямовані на подолання зазначених загроз також повинні бути системними і здійснюватися на всіх рівнях формування та розвитку людського капіталу: особистісному, мікроекономічному, макроекономічному, глобальному.

Так, важливими напрямками сприяння підвищенню рівня людського капіталу визначено:

- на особистісному рівні – адекватна оцінка і ефективне використання інтелектуального потенціалу, освіта впродовж життя;
- на мікроекономічному рівні – підвищення рівнів конкурентоспроможності та економічної безпеки ВНЗ, зокрема на основі підвищення якості освіти, співпраці ВНЗ з роботодавцями, орієнтації на потреби абітурієнтів.
- на макроекономічному рівні – розробка і реалізація стратегії розвитку вищої освіти в Україні для забезпечення доступності вищої освіти для всіх верств населення; фінансування непопулярних освітніх напрямів; забезпечення відповідності системи освіти потребам ринку праці;
- на глобальному і макроекономічному рівнях – надання стипендій і грантів перспективним студентам, аспірантам і науково-педагогічним працівникам.

References

1. World Bank annual report 2015 (russskiy) [Elektronnyy resurs]. Rezhim dostupa: <http://documents.vsemirnyjbank.org/curated/ru/2015/10/25109422/world-bank-ann-ual-report-2015>.
2. Human development report 2015. Work for human development by the United Nations Development Programme [Text]. – 1 UN Plaza, New York, NY 10017, USA. – 274 p.
3. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
4. Sukiasyan, A. G. Kachestvo obrazovaniya kak faktor ekonomicheskoy bezopasnosti strany [Tekst] / A. G. Sukiasyan // Upravlenie investitsiyami i innovatsiyami. – 2016. – № 3. – S. 103 – 108.
5. Leonova Zh.K. Vysshee obrazovanie kak faktor ekonomicheskoy bezopasnosti v usloviyakh razvitiya innovatsionnoy ekonomiki [Tekst] / Zh.K. Leonova // Vestnik rossiyskoy akademii estestvennykh nauk. – 2016. – №4. – S. 22-25.
6. I.M. Stratehichni priorytety ta formy innovatsiinoho rozvytku VNZ Ukrainy v konteksti zabezpechennia konkurentospromozhnosti [Tekst] / I.M.

Література

1. World Bank annual report 2015 (русский) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://documents.vsemirnyjbank.org/curated/ru/2015/10/25109422/world-bank-ann-ual-report-2015>.
2. Human development report 2015. Work for human development by the United Nations Development Programme [Text]. – 1 UN Plaza, New York, NY 10017, USA. – 274 p.
3. Про основи національної безпеки України. Закон України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
4. Сукиасян, А. Г. Качество образования как фактор экономической безопасности страны [Текст] / А. Г. Сукиасян // Управление инвестициями и инновациями. – 2016. – № 3. – С. 103 – 108.
5. Леонова Ж.К. Высшее образование как фактор экономической безопасности в условиях развития инновационной экономики [Текст] / Ж.К. Леонова // Вестник российской академии естественных наук. – 2016. – №4. – С. 22-25.
6. Грищенко І.М. Стратегічні пріоритети та форми інноваційного розвитку ВНЗ України в контексті забезпечення конкурентоспроможності [Текст] /

- Hryshchenko, I.O. Tarasenko, T.M. Nefedova // *Ekonomika ta derzhava*. – Kyiv: TOV «DKS tsentr», 2015. – №2 – S. 16-21.
7. Prykhodko V.P. Faktory zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Tekst] / V.P. Prykhodko // *Ahrosvit*. – 2013. – №14. – S 31-33.
8. Ekonomichna bezpeka derzhavy i naukovo-tekhnologichni aspekty yii realizatsii: Pratsi IV mizhnar. nauk.-prakt. sem., 23–26 zhovt. 2012 r. [Tekst] / vidpov. red. Ye.M. Pysmennyi, V.M. Shapoval. – D.: Natsionalnyi hirnychiy universytet, 2012. – 205 s.
9. Finansovo – ekonomichna bezpeka: stratehichna analityka ta audytorskyi suprovid: monohrafiia [Tekst] / Kharkiv. nats. Un-t misk. Hosp-va im. O.M. Beketova; za zah. red. T.V. Momot. – Kharkiv: KhNUMH im. O.M. Beketova. – 2015. – 340 s.
10. Iaroshenko O.F. Faktory zahroz ekonomichnoi bezpeky v systemi korporatyvnoho upravlinnia [Tekst] / O.F. Yaroshenko // *Kultura narodov Prychernomoria*. – 2011. – №215 – S. 148–150.
- I.M. Грищенко, I.O. Тарасенко, Т.М. Нефедова // *Економіка та держава*. – Київ: ТОВ «ДКС центр», 2015. – №2 – С. 16-21.
7. Приходько В.П. Фактори забезпечення економічної безпеки держави [Текст] / В.П. Приходько // *Агросвіт*. – 2013. – №14. – С 31-33.
8. Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її реалізації: Праці IV міжнар. наук.-практ. сем., 23–26 жовт. 2012 р. [Текст] / відпов. ред. Є.М. Письменний, В.М. Шаповал. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 205 с.
9. Фінансово – економічна безпека: стратегічна аналітика та аудиторський супровід: монографія [Текст] / Харків. нац. Ун-т міськ. Госп-ва ім. О.М. Бекетова; за заг. ред. Т.В. Момот. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. – 2015. – 340 с.
10. Ярошенко О.Ф. Фактори загроз економічної безпеки в системі корпоративного управління [Текст] / О.Ф. Ярошенко // *Культура народів Причорномор'я*. – 2011. – №215 – С. 148–150.

УДК 336.662

Андрій О. Золковер, Талят Е. Белялов
Київський національний університет технологій та дизайну
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сучасний стан основних засобів на підприємствах, установах та організаціях України, а також такий фінансовий інструмент, як лізинг, та його розвиток на ринку фінансових послуг України. Проаналізовано проблеми, що стримують розвиток та ефективне використання лізингу в Україні.

Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, лізингові компанії, ринок лізингу, лізинговий портфель.

Андрей А. Золковер, Талят Э. Белялов
Киевский национальный университет технологий и дизайна
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ЛИЗИНГА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрено современное состояние основных фондов на предприятиях, учреждениях, организациях, а также такой финансовый инструмент, как лизинг, и его развитие на рынке финансовых услуг Украины. Проанализированы проблемы, сдерживающие развитие и эффективное использование лизинга в Украине.

Ключевые слова: лизинг, финансовый лизинг, лизинговые компании, рынок лизинга, лизинговый портфель.

Andrii A. Zolkover, Taliat E. Bielialov
Kiev National University of Technologies and Design
THE CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF THE LEASING IN UKRAINE

The article the current status of fixed assets in enterprises, institutions, organizations, and such financial instrument as leasing and the development of this tool in the financial market in Ukraine. In the article the problems that hinder the development and the effective use of leasing are considered in Ukraine.

Keywords: leasing, financial leasing, leasing company, the leasing market, leasing portfolio.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями
З моменту проголошення в нашій державі ринкових відносин актуальним стає питання раціонального та ефективного використання наявних ресурсів і капіталів в грошовій формі. Особливо гостро це відчувається в умовах економічної нестабільності в державі, світової глобальної економічної кризи та інших негативних чинників [2]. В період переходу на постіндустріальну модель економіки, підприємства мають значну потребу у нових технологіях та оновленні основних фондів й пошук джерел фінансування стає найактуальнішим питанням для корпоративного сектора, а регулювання діяльності інституцій, які забезпечать таке фінансування, має стати пріоритетом держави. В сучасних умовах економічного розвитку механізм лізингу відіграє важливу роль у стимулюванні залучення інвестицій для придбання нових та оновлення існуючих виробничих фондів у всіх країнах світу [1]. Лізинг є фінансовим механізмом, який дозволяє підприємству, що має потребу в обладнанні, придбати необхідну техніку на умовах поступової сплати коштів за рахунок грошових потоків, генерованих використанням цього обладнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку фінансових інструментів в Україні лізинг привертає увагу багатьох іноземних та вітчизняних вчених, про це свідчить велика кількість публікацій на тему лізингу, його ефективності, адміністрування та нових змін, які пов'язані з вітчизняним законодавством. На теренах України можна назвати таких науковців, які займалися дослідженням цього фінансового інструменту: О. Березовська [3], О. Горбатенко [4], І. Кулиняк [5], Н. Подольчак [6] та інші. Проте певні

питання, пов'язані з особливостями ринку лізингових послуг, потребують постійного моніторингу.

Метою дослідження є оцінка ситуації, що склалась на ринку лізингових послуг та визначення проблем, які характерні для цього сегменту фінансового ринку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Активний розвиток економіки країни неможливий без розвитку її інфраструктури. Одним з головних елементів такої інфраструктури є основні засоби підприємств, установ, організацій. В Україні, за даними Державної служби статистики, на 1 січня 2016 року за первісною вартістю, налічувалося основних фондів на суму 7,641 млрд. грн., однак ступінь зносу основних фондів сягає 60,1% (табл. 1). Зауважимо, що починаючи з 2011 року вартість основних засобів не включає вартість основних засобів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а статистика за 2015 рік враховує зміни, що відбулись у зв'язку із прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 № 200 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» [8] у частині передачі/надходження та оцінки основних засобів.

Таблиця 1

Вартість основних засобів у 2000–2015 роках

	У фактичних цінах на кінець року, млн. грн.		Ступінь зносу, %
	первісна (переоцінена) вартість	залишкова вартість	
2000	828822	466448	43,7
2001	915477	503278	45,0
2002	964814	512235	47,2
2003	1026163	538837	48,0
2004	1141069	587453	49,3
2005	1276201	661565	49,0
2006	1568890	774503	51,5
2007	2047364	993346	52,6
2008	3149627	1251178	61,2
2009	3903714	1597416	60,0
2010	6648861	1731296	74,9
2011 ¹	7396952	1780059	75,9
2012 ¹	9148017	2135987	76,7
2013 ¹	10401324	2356962	77,3
2014 ¹	13752117	2274922	83,5
2015 ^{1,2}	7641357	3047839	60,1

Джерело: [7]

Таким чином, залишкова вартість основних фондів на зазначену дату становила 3,047 млрд. грн. Слід зауважити, що найбільша вартість основних засобів сконцентрована у промисловості, так їх первісна вартість становила 3,843 млрд. грн., що складає 50,25% від вартості усіх основних засобів, однак у цій галузі спостерігається й найбільший ступінь зносу основних засобів, так в середньому по галузі ступінь зносу складає 76,9%.

Виходячи з наведених статистичних даних, можна зробити висновок, що українські підприємства, установи та організації працюють на морально та фізично-застарілих основних засобах і мають нагальну потребу в їх оновленні.

Підприємства можуть використовувати різні механізми оновлення основних засобів: застосовувати тезаврацію прибутку, залучати кошти власників або інвесторів, але зазвичай в Україні, підприємства залучають банківські кредити або можуть використовувати кошти лізингових компаній. Розглянемо більш детально останній інструмент, а саме лізинг.

Відповідно до Закону України «Про фінансовий лізинг» [9], за договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника)

відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Отже, лізинг – це особливий вид фінансової послуги, що відрізняється від кредиту. Клієнт, який вирішив використати цей сервіс, обирає необхідний йому товар (наприклад, комп'ютери, автомобіль або інші основні засоби), а також де його купити. Але купує не сам він, а посередник – лізингова компанія. Після цього вона передає придбане обладнання клієнту. Товар передається у тимчасове користування на обумовлений строк, за що клієнт регулярно платить. Після погашення певної суми майно переходить у власність замовника. Є й можливість повернути товар лізинговій компанії.

Перевагами лізингу для лізингоодержувача є [10, с. 43]:

- більш прості схеми забезпечення виконання зобов'язань, оскільки майно, яке передається у лізинг, є водночас і заставою – з цієї причини лізингодавці менш вимогливі до попередньої кредитної історії лізингоодержувача; це дозволяє новоствореним та малим підприємствам отримувати лізингове фінансування легше, ніж банківські кредити;

- лізинг не обмежує можливості підприємства в отриманні кредитів, оскільки не вноситься до кредитної історії;

- лізинг є однією з найбільш доступних форм довгострокового фінансування для отримання техніки. Лізингодавці звичайно спеціалізуються на певних видах обладнання, а це дозволяє їм залучати кредити від виробників обладнання або мати доступ до іноземних ринків капіталу, беручи на себе частину кредитного ризику при наданні лізингового майна;

- гнучкість платежів – платежі за договором лізингу можна побудувати у відповідності до очікуваного грошового потоку лізингоодержувача.

Для лізингодавця переваги лізингу можуть бути наступні:

- менші ризики порівняно із кредитами, оскільки майно, що є предметом лізингу, одночасно виступає забезпеченням виконання зобов'язань за договором, а позичені кошти лізингоодержувачі використовують за цільовим призначенням;

- менш жорстке регулювання та сприятливий податковий режим (зокрема, в багатьох країнах при операціях лізингу застосовують прискорену амортизацію, яка зменшує базу оподаткування).

Надавати лізингові послуги в Україні можуть юридичні особи (лізингодавці) та фінансові компанії, які внесені в реєстр фінансових установ, однак вплив останніх на ринок лізингових послуг в Україні є незначним, тому не розглядається у даній статті.

В Україні на сьогодні лізинг не набув активного розповсюдження, незважаючи на щорічне збільшення кількості юридичних осіб – лізингодавців (табл. 2), вартість договорів фінансового лізингу у останні роки зменшується. Так, загальна кількість юридичних осіб – лізингодавців зросла у період за 30.06.2014р. по 30.06.2016р. з 255 до 272, тобто більш ніж на 8%, у той же час, вартість діючих договорів фінансового лізингу зменшилась більш ніж на 140% з 59 445,2 млн. грн. до 24 755,1 млн. грн., що у структурі ВВП складає 3,79% та 1,09% відповідно. Зменшилась і кількість діючих договорів фінансового лізингу на 34% з 26 237 од. до 19 530 од. Слід зауважити, що вартість договорів укладених за аналізований період залишається на рівні 3 431-4 089 млн. грн., отже, можна зробити висновок, що таке різке падіння вартості діючих договорів фінансового лізингу стало можливим через значний економічний спад в Україні у зазначений період та відсутність фінансових можливостей у лізингодавців пролонговувати договори фінансового лізингу.

Якщо проаналізувати структуру лізингових операцій (табл. 3), то можна зробити висновки, що найбільша частка припадає на дві галузі – транспорт та сільське господарство, так їх сукупна частка на 30.06.2015 становила 78,5%. У наступному році, коли відбулося

скорочення лізингових операції, скоротилася й частка вищезазначених галузей на 19,6 пунктів до 58.9%.

Таблиця 2

Динаміка діяльності лізингодавців в Україні

Показник	Станом на 30.06.2014р.	Станом на 30.06.2015р.	Станом на 30.06.2016р.	Темпи приросту, %	
				30.06.2015/ 30.06.2014	30.06.2016/ 30.06.2015
Кількість юридичних осіб-лізингодавців	255	267	272	4,7	1,9
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, (млн.грн.)	59 445,2	56 138,5	24 755,1	-5,6	-55,9
Кількість діючих договорів фінансового лізингу (од.)	26 237	23 880	19 530	-9	-18,2
Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (млн. грн.)	3 431,5	3 210,8	4 089,0	-6,4	27,4
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період (од.)	3 740	1 493	5 693	-60,1	281,3

Джерело: [11]

Таблиця 3

Динаміка вартості договорів фінансового лізингу за галузями, млн. грн.

Назва галузі	Станом на 30.06.2015 р.	Частка, %	Станом на 30.06.2016 р.	Частка, %	Темпи приросту (30.06.2016/30.06.2015)	
					Абсолютний	%
Будівництво	1587,1	2,8	1224,9	4,9	-362,2	-22,8
Добувна промисловість	1724,3	3,1	1776,3	7,1	52	3,0
Легка промисловість	58,4	0,1	33,1	0,1	-25,3	-43,3
Машинобудування	320,3	0,6	344,8	1,4	24,6	7,7
Металургія	139,1	0,2	88,6	0,4	-50,5	-36,3
Сільське господарство	8783,0	15,6	6766,4	27,1	-2016,6	-23,0
Сфера послуг	1090,4	1,9	1005,5	4,0	-84,9	-7,8
Транспорт	35291,8	62,9	7952,4	31,8	-27339,4	-77,5
Харчова промисловість	878,3	1,6	566,8	2,3	-311,5	-35,5
Хімічна промисловість	138,2	0,2	132,3	0,5	-5,9	-4,3
Медичне обслуговування	27,4	0,0	20,5	0,1	-6,9	-25,2
Комп'ютерна та телеком. сфера	13,1	0,0	49,0	0,2	35,9	274,0
Переробна промисловість	115,7	0,2	66,	0,3	-49,6	-42,9
Інше	5971,5	10,6	4970,8	19,9	-1000,7	-16,8
ВСЬОГО	56138,5	100,00	24997,3	100,00	-31141,0	-55,5

Джерело: [11]

Серед основних проблем, які стримують розвиток лізингових операцій в Україні, на наш погляд, можна виділити:

- підприємства-виробники об'єктів лізингу мають обмежений доступ до лізингового ринку;
- обмежений доступ лізингодавців до світових фінансових ринків, що спричиняє високу вартість лізингових продуктів;
- неврегульованість проблеми ПДВ при вилученні предмету лізингу у боржника;
- неузгодженість нормативної бази для врегулювання відносин на ринку лізингу;
- відсутність державних програм стимулювання розвитку лізингових послуг, як джерела оновлення основних фондів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідивши сучасний стан ринку лізингових послуг в Україні, можна зробити висновок, що лізинг є перспективним напрямом діяльності та має значний потенціал розвитку, адже основні фонди України значно зношені. Однак, на сьогодні, лізинг не набув популярності в Україні через ряд причин, таких як законодавча неврегульованість податкових аспектів, відсутність фінансових можливостей у лізингових компаній, через важкість доступу до світових фінансових ринків, низький рівень фінансової грамотності керівників підприємств. У подальших дослідженнях науковцям, на нашу думку, слід приділяти увагу механізмам активізації лізингового ринку в Україні через зміни законодавства та популяризації цього інструменту в Україні.

References

1. Sitash T. D. Lizynh yak forma aktyvizatsii investytsiinoi diialnosti pidpriemstv / T. D. Sitash // Molodizhnyi ekonomichniy daidzhest [Elektronnyi resurs] : nauk. elektr. zhurn. / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana», Nauk. studentske t-vo ; redkol.: O. I. Oleksiuk (holova) [ta in.]. — Elektron. tekst. dani. — Kyiv : KNEU, 2015. — № 2–3. — S. 112–117. — Nazva z tytul. ekranu.
2. Lopatovskyi V. H. Osoblyvosti ta perspektyvy rozvytku lizynhovykh operatsii v Ukraini / V.H. Lopatovskyi, N. O. Kaminska // Visnyk Lvivskoho derzhavnoho instytutu novitnikh tekhnolohii ta upravlinnia im. V. Chornovola. Aktualni problemy rynkovoï ekonomiky. — 2009. — № 7. — S. 128-134.
3. Berezovska O.R. Vyznachennia sutnosti lizynhu ta otsinka yoho vykorystannia v ekonomitsi Ukrainy [Tekst] / O.R. Berezovska // Innovatsiina ekonomika. — 2012. - №3.- S.183-189
4. Horbatenko O.A. Problemy ta perspektyvy rozvytku lizynhovykh vidnosyn v Ukraini [Tekst] / O.A. Horbatenko // Finansy Ukrainy. — 2011. -№13. — S.123 – 126
5. Kulyniak I.Ia. Problemy rozvytku lizynhovykh poslug v Ukraini [Tekst] / I.Ia. Kulyniak // Ekonomika APK. — 2011. - №4. — S. 45-51
6. Podolchak N. I. Innovatsiina funktsiia lizynhu [Tekst] / N. I. Podolchak, L. I. Semen // Upravlinnia innovatsiinym protsesom v Ukraini: problemy, perspektyvy, ryzyky : tezy dop. III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Lviv, 20-21 trav. 2010 r.) : do 65-richchia kaf. menedzh. orh. / Nats. un-t «Lviv. politekhnika» [ta in.]. — L. : Vyd-vo Nats. un-tu «Lviv. politekhnika», 2010.

Література

1. Сіташ Т. Д. Лізинг як форма активізації інвестиційної діяльності підприємств / Т. Д. Сіташ // Молодіжний економічний дайджест [Електронний ресурс] : наук. електр. журн. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. студентське т-во ; редкол.: О. І. Олексюк (голова) [та ін.]. — Електрон. текст. дані. — Київ : КНЕУ, 2015. — № 2–3. — С. 112–117. — Назва з титул. екрану.
2. Лопатовський В. Г. Особливості та перспективи розвитку лізингових операцій в Україні / В.Г. Лопатовський, Н. О. Камінська // Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола. Актуальні проблеми ринкової економіки. — 2009. — № 7. — С. 128-134.
3. Березовська О.Р. Визначення сутності лізингу та оцінка його використання в економіці України [Текст] / О.Р. Березовська // Інноваційна економіка. — 2012. - №3.- С.183-189.
4. Горбатенко О.А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні [Текст] / О.А. Горбатенко // Фінанси України. — 2011. -№13. — С.123 – 126
5. Кулиняк І.Я. Проблеми розвитку лізингових послуг в Україні [Текст] / І.Я. Кулиняк // Економіка АПК. — 2011. - №4. — С. 45-51
6. Подольчак Н. І. Інноваційна функція лізингу [Текст] / Н. І. Подольчак, Л. І. Семен // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризику : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20-21 трав. 2010 р.) : до 65-річчя каф. менедж. орг. / Нац. ун-т «Львів. політехніка» [та ін.]. — Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів.

- S. 357 – 358

7. Veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystyky [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.06.2014 № 200 «Pro utvorennia publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia» [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-%D0%BF/page>

9. Zakon Ukrainy «Pro finansovyi lizynh». — Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). — 1998. — N 16, st.68) (Iz zminamy, vnesenymy zghidno iz Zakonom N 394-XIV (394-14) vid 14.01.99, VVR, 1999, N 9-10, st.67) (V redaktsii Zakonu N 1381-IV (1381-15) vid 11.12.2003, VVR, 2004, N 15, st.231).

10. Ovcharenko T. Finansovyi lizynh yak forma zaluchennia investytsiinykh resursiv na pidpriemstvakh / T.Ovcharenko // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. — 2011. — №123. — S.41 – 44.

11. Pidsumky diialnosti finansovykh kompanii, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizehodavtsiv) za I pivrichchia 2016 roku / Natsionalna komisiiia, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://nfp.gov.ua>.

політехніка», 2010. - С. 357 – 358

7. Веб-сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 № 200 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-%D0%BF/page>

9. Закон України «Про фінансовий лізинг». — Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1998. — N 16, ст.68) (Із змінами, внесеними згідно із Законом N 394-XIV (394-14) від 14.01.99, ВВР, 1999, N 9-10, ст.67) (В редакції Закону N 1381-IV (1381-15) від 11.12.2003, ВВР, 2004, N 15, ст.231).

10. Овчаренко Т. Фінансовий лізинг як форма залучення інвестиційних ресурсів на підприємствах / Т.Овчаренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2011. — №123. — С.41 – 44.

11. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I півріччя 2016 року / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>.

УДК 330.75:658.15

Олександра В. Ольшанська, Наталія В. Ралле

*Київський національний університет технологій та дизайну***СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

У статті розглянуто підходи до трактування сутності інформаційної безпеки підприємства та її значення в системі управління підприємством, розкриті методи та способи інформаційної безпеки, запропоновані сучасні принципи використання інформаційної безпеки на підприємстві.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційна система, інформаційні технології, загрози інформаційної безпеки, криптографія, програмно-технічне забезпечення, стенографія.

Александра В. Ольшанская, Наталия В. Ралле

*Киевский национальный университет технологий и дизайна***СУЩНОСТЬ И СОВРЕМЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ**

В статье рассмотрены подходы к трактовке сущности информационной безопасности предприятия и ее значение в системе управления предприятием, раскрыты методы и способы информационной безопасности, предлагаемые современные принципы использования информационной безопасности на предприятии.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационная система, информационные технологии, угрозы информационной безопасности, криптография, программно-техническое обеспечение, стенография.

Oleksandra V. Ol'shanska, Nataliia V. Rallie

*Kiev National University of Technologies and Design***ESSENCE AND MODERN PRINCIPLES OF THE USE OF INFORMATION SECURITY FOR THE ENTERPRISE**

The article describes the approaches to the interpretation of the essence of the enterprise information security and its importance in the enterprise management system, described methods and techniques of information security, suggested use of modern principles of information security in the enterprise.

Keywords: information security, information systems, information technology, information security threats, cryptography, software and technical support, stenography.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одним із пріоритетних напрямків державної політики є розвиток інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя.

Сучасні інформаційні системи та технології є засобом підвищення продуктивності та ефективності роботи працівників. В умовах економіки постіндустріального суспільства, інформація стає найбільш цінним і дорогим ресурсом, а проблеми інформаційної безпеки – усе більш складними і практично значущими. Інформаційна безпека є однією із складових частин економічної безпеки, яка формує модель захищеності підприємства.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питанням інформаційної безпеки присвячено увагу у працях таких науковців як: В. Цимбалюк [2], В. Фурашев [3], С. Гуцу [4], О. Литвиненко [5], О. Сороківська [6], М. Танцюра [7] та інших. Вітчизняними науковцями було сформульовано основні цілі інформаційної безпеки та напрями забезпечення

інформаційної безпеки. Охарактеризовано економічну необхідність забезпечення інформаційної безпеки.

Невирішені частини дослідження. Питанням інформаційної безпеки присвячено багато праць сучасних науковців, проте проблеми забезпечення інформаційної безпеки підприємства потребують постійного удосконалення у зв'язку із розвитком сфери інформаційних технологій. впровадження інновацій та захист інформації, адже динамічний розвиток наукоємних секторів та їх інформаційна безпека прямо впливає на рівень розвитку економіки в цілому.

Постановка завдання. Таким чином, ці проблеми, будучи актуальними завжди, придбали особливу та вимагають особливої уваги до інформаційної безпеки. Все більшого значення набуває забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Це пов'язано із зростаючим обсягом інформації, вдосконаленням засобів її зберігання, передачі та обробки. Особливістю сьогодення є стрімкий розвиток та повсюдне використання інформаційних технологій, завдяки чому інформація стає найважливішим продуктом як на виробництвах, в державних установах, так і в повсякденному житті громадян. Тому одним з пріоритетних питань стає забезпечення інформаційної безпеки на різних рівнях.

Мета дослідження. Метою статті є визначення сутності інформаційної безпеки та розроблення принципів її використання на підприємстві.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Наявність значної частини інформації в електронній формі, використання локальних і глобальних мереж створюють якісно нові загрози конфіденційної інформації. Наукова література не визначає єдиного погляду на зміст поняття «інформаційна безпека» та «інформаційна безпека підприємства».

Визначення різними авторами поняття інформаційної безпеки наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття інформаційної безпеки

Автор	Визначення поняття інформаційна безпека
В. Цимбалюк	стан інформації, в якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації [2].
В. Фурашев	вид суспільних інформаційних правовідносин щодо створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності [3].
С. Гуцу	стан захищеності потреб в інформації особи, суспільства й держави, при якому забезпечується їхнє існування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [4].
О. Литвиненко	єдність трьох складових: забезпечення захисту інформації, захисту та контролю національного інформаційного простору; забезпечення належного рівня інформаційної достатності [5].

Сороківська О.А. визначає інформаційну безпеку підприємства як суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності [6].

М. Танцюра характеризує інформаційну безпеку підприємства як збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації. Доступність - це властивість бути досяжним та придатним до використання авторизованими сутностями; цілісність - це властивість захищеності точності та повноти даних; конфіденційність - це властивість захищеності інформації від неавторизованого використання фізичними особами, сутностями та процесами. Інформаційні активи - це знання чи дані, які мають цінність для організації [7].

А. Марущак тлумачить інформаційну безпеку підприємства – як цілеспрямовану діяльність її органів та посадових осіб з використанням дозволених сил і засобів по досягненню стану захищеності інформаційного середовища організації, що забезпечує її нормальне функціонування і динамічний розвиток [8].

Таким чином можна стверджувати, що пріоритетним напрямом у процесі забезпечення інформаційної безпеки підприємства є збереження в таємниці комерційно важливої інформації, що дозволяє успішно конкурувати на ринку виробництва та збуту товарів і послуг.

У більш загальному випадку інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій, держави [9].

Захист інформації – це процес, спрямований на забезпечення інформаційної безпеки. Визначальними факторами інформаційної безпеки є загроза і ризик. Загрозою називають потенційну причину (подія, порушення, інцидент), що знижує рівень інформаційної безпеки системи, тобто потенційно здатну привести до негативних наслідків і збитку системи або організації.

Ризик являє собою можливий збиток, тобто комбінацію (як правило, твір) ймовірності реалізації загрози і шкоди від неї. Відзначимо, що загроза і ризик визначаються не взагалі, а щодо конкретного об'єкта ресурсу, що захищається. У термінології менеджменту бізнес-процесів замість ресурсу використовується синонімічне поняття - актив, під визначення якого підпадає все, що має цінність для організації.

Прикладами таких активів є: інформація, програмне забезпечення, апаратне забезпечення, інформаційна система (складний актив, що включає попередні), людина, імідж організації. У підсумку, активами представляються всі ті об'єкти, які підлягають захисту шляхом вибудовування процесів інформаційної безпеки.

Загрози класифікують по ряду критеріїв:

- з причини виникнення (природні або техногенні, в тому числі навмисні або випадкові);
- по розташуванню джерела (зовнішні або внутрішні);
- по компрометованій підсистемі або сегменту (мережеві, криптографічні та ін.);
- по етапу формування в життєвому циклі системи (реалізаційні і експлуатаційні);
- за результуючою дією (порушують цілісність, конфіденційність, доступність).

В залежності від виду загроз інформаційній безпеці останню можна розглядати наступним чином:

- як забезпечення стану захищеності особистості, суспільства, держави від впливу неякісної інформації;
- як забезпечення стану захищеності інформації та інформаційних ресурсів від неправомірного впливу сторонніх осіб;
- як забезпечення стану захищеності інформаційних прав і свобод людини і громадянина.

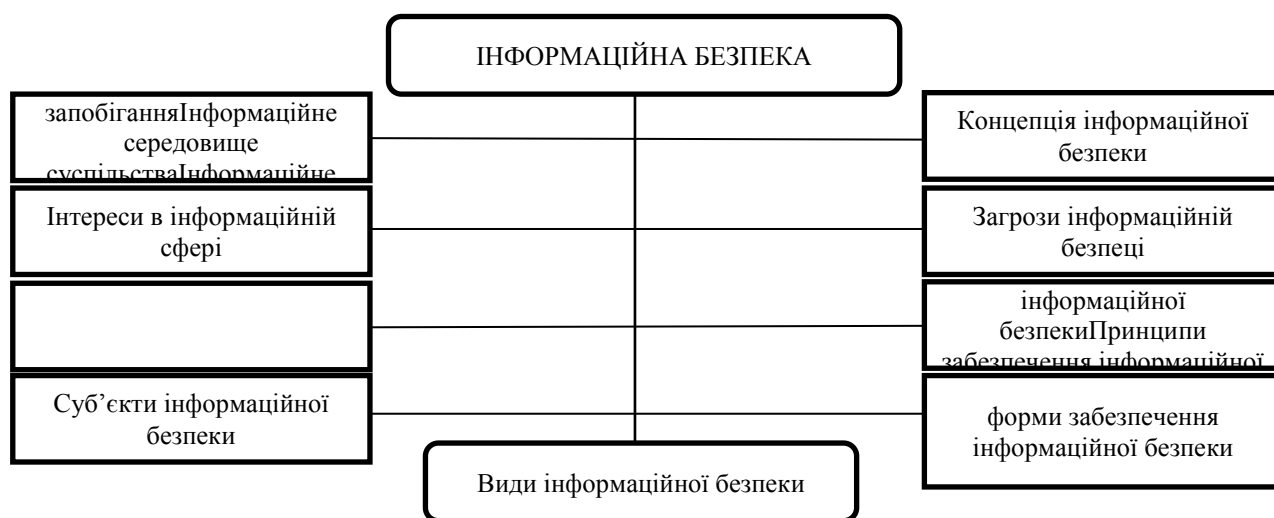
Основні поняття інформаційної безпеки наведені на рисунку 1.

Об'єктами інформаційної безпеки можуть бути: свідомість, психіка людей; інформаційні системи різного масштабу і різного призначення.

До суб'єктів інформаційної безпеки відносяться: держава, що здійснює свої функції через відповідні органи; громадяни суспільні або інші організації і об'єднання, що володіють повноваженнями по забезпеченню інформаційної безпеки у відповідності до законодавства.

Спектр інтересів суб'єктів, зв'язаних з використанням інформаційних систем, можна розділити на наступні категорії (рис. 2): забезпечення доступності, цілісності і конфіденційності інформаційних ресурсів та інфраструктури, що її підтримує.

Джерело: [10]

Рис. 1. Основні поняття інформаційної безпеки

Джерело: [11]

Рис. 2. Базові критерії інформаційної безпеки

Доступність – це можливість за прийнятний час одержати необхідну інформаційну послугу.

Інформаційні системи створюються для отримання певних інформаційних послуг. Якщо за тими або іншими причинами надати ці послуги користувачам стає неможливо, це, очевидно, завдає збитку всім суб'єктам інформаційних відносин. Тому, не протиставляючи доступність решті аспектів, ми виділяємо її як найважливіший елемент інформаційної безпеки.

Основна роль доступності виявляється в різного роду системах управління - виробництвом, транспортом тощо. Зовні менш драматичні, але також вельми неприємні наслідки - і матеріальні, і моральні може мати тривала недоступність інформаційних послуг, якими користується велика кількість людей (продаж залізничних та авіаквитків, банківські послуги тощо).

Під цілісністю мається на увазі актуальність і несуперечність інформації, її захищеність від руйнування і несанкціонованої зміни.

Конфіденційність - найбільш опрацьований аспект інформаційної безпеки. На жаль, практична реалізація заходів по забезпеченню конфіденційності сучасних інформаційних систем характеризується певними труднощами. По-перше технічні канали просочування інформації є закритими, так що більшість користувачів позбавлене можливості скласти уявлення про потенційні ризики. По-друге, на шляху призначеної для користувача криптографії як основного засобу забезпечення конфіденційності стоять численні законодавчі перепони і технічні проблеми.

До основних задач забезпечення інформаційної безпеки належать:

- виявлення, оцінка та прогнозування джерел загроз інформаційній безпеці,
- розробка державної політики забезпечення інформаційної безпеки та комплексу заходів і механізмів її реалізації,

– створення нормативно-правових засад забезпечення інформаційної безпеки, координація діяльності органів державної влади та управління, установ та підприємств по реалізації політики інформаційної безпеки;

– розвиток системи забезпечення інформаційної безпеки, вдосконалення її організації, форм, методів і засобів запобігання загрозам інформаційній безпеці та ліквідації наслідків її порушення,

– забезпечення участі України в процесах створення і використання глобальних інформаційних мереж та систем [12].

Захист інформації, забезпечення інформаційної безпеки повинно носити системний характер, тобто різні засоби захисту (апаратні, програмні, фізичні, організаційні) повинні застосовуватися одночасно і під єдиним управлінням. Існує велика кількість інструментів забезпечення інформаційної безпеки засоби ідентифікації та автентифікації користувачів; засоби шифрування інформації, міжмережні екрани; віртуальні приватні мережі; засоби контентної фільтрації; інструменти перевірки цілісності вмісту дисків; засоби антивірусного захисту, системи виявлення уразливостей мереж і аналізатори мережних атак. Особливе місце займають криптографічні методи для захисту інформації. Інтерес комерційних структур до них значно зріс у зв'язку зі зменшенням вартості перехоплення інформації, що передається електронною поштою чи функціонує в системі електронних платежів. Найпоширенішими вважаються методи кодування та шифрування інформації. Поряд з ними використовуються методи розділення та стиснення даних. У процесі захисту передачі усної інформації використовують методи аналогового скемблiruвання та дискретизації мови з подальшим шифруванням.

Один із перспективних напрямів захисту інформації є розроблення методів стенографії, що базуються на різних принципах, забезпечують таємницю самого факту існування секретної інформації в тому чи іншому середовищі за допомогою відповідних засобів: невидимих чорнил, мікрофотознімків, таємних каналів та засобів зв'язку з плаваючими частотами тощо. Незважаючи на використання зазначених методів, забезпечення інформаційної безпеки підприємства на належному рівні можливе лише тоді, коли інформаційна складова економічної безпеки розглядатиметься як невід'ємний елемент процесу управління підприємством.

Досвід показує, що практично кожне підприємство має антивірусні засоби захисту, системи ідентифікації користувачів, системи управління доступом до інформаційної системи тощо. Тобто потенціал засобів захисту є, але він не реалізується фірмами повністю. Більш того, володіючи складними апаратними засобами захисту інформації, більшість підприємств навіть наполовину не використовують їх потенціал. Переважна більшість вимог стандартів інформаційної безпеки можуть бути реалізовані наявними у фірм засобами захисту [13].

Таким чином, комплексне забезпечення інформаційної безпеки автоматизованих систем - це сукупність криптографічних, програмно-апаратних, технічних, правових, організаційних методів і засобів забезпечення захисту інформації при її обробці, зберіганні та передачі з використанням сучасних комп'ютерних технологій [14].

Сучасне підприємство повинно вміти належним чином будувати політику інформаційної безпеки, тобто розробляти і ефективно впроваджувати комплекс превентивних заходів по захисту конфіденційних даних та інформаційних процесів. Така політика передбачає відповідні вимоги на адресу персоналу, менеджерів і технічних служб [15].

Важливим є визначення етапів побудови політики інформаційної безпеки, а саме:

- реєстрація всіх ресурсів, які мають бути захищені;
- аналіз та створення переліку можливих загроз для кожного ресурсу;
- оцінка ймовірності появи кожної загрози;

– вжиття заходів, які дозволяють економічно ефективно захистити інформаційну систему [16].

На практиці інформаційна безпека включає сукупність напрямів, методів, засобів і заходів, що знижують вразливість інформації і перешкоджають несанкціонованому доступу до інформації, її розголошенню або витоку.

Структура системи залежить від об'єму та цінності інформації, характеру можливих загроз безпеки інформації, необхідної надійності захисту і вартості системи. Більшість фахівців у галузі захисту інформації вважають, що інформаційна безпека підтримується на належному рівні, якщо всі інформаційні ресурси системи дотримуються відповідного рівня конфіденційності, цілісності (неможливості навмисної або випадкової її модифікації) і доступності.

Можна виділити такі підсистеми ефективного захисту інформації на підприємстві

– Підсистема антивірусного захисту шлюзів входу в мережу Інтернет, файлових серверів, робочих місць користувачів, централізованого управління, періодичного оновлення антивірусних баз даних.

– Підсистема управління контролем доступу та ідентифікацією в інформаційній системі.

– Підсистема міжмережного екранування, яка дозволяє реалізувати безпеку міжмережної взаємодії через використання програмних і програмно-апаратних міжмережних екранів.

– Підсистема криптографічного захисту, яка гарантує безпеку передачі інформації завдяки шифруванню даних.

– Підсистема забезпечення цілісності інформації та програмного середовища шляхом застосування відповідних засобів для фіксації та контролю стану програмного комплексу, управління зберіганням даних для резервного копіювання та архівування.

– Підсистема захисту від інсайдерів, яка контролює дії порушників, реалізує інформаційну безпеку при управлінні доступом і реєстрації.

– Підсистема захисту систем управління базами даних.

– Підсистема виявлення вторгнень і спроб несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів підприємства. Підсистема забезпечує реалізацію захисних заходів з протидії атакам хакерів і поширенню спаму.

– Підсистема захисту мобільних пристроїв.

– Підсистема моніторингу подій інформаційної безпеки, яка дозволяє своєчасно виявляти загрози інформаційній системі та оперативно реагувати на них [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В економічній сфері забезпечення захисту інформаційних ресурсів та комунікативних каналів від конкурентної розвідки є передумовою успішності будь-якого бізнесу; підтримка вітчизняних виробників високотехнологічної продукції, формування вітчизняної індустрії інформаційних послуг, комплексна інформатизація виробничих процесів сприяє розвитку промисловості; дотримання вимог інформаційної безпеки в системах збирання, обробки, зберігання і передачі статистичної, фінансової, біржової, податкової та митної інформації забезпечує конкурентні переваги.

Проблема інформаційної безпеки має особливе значення в умовах, коли в суспільстві зрозуміли, що інформаційні ресурси є об'єктом власності і мають товарну цінність. Вона не може бути вирішена без впровадження нових ідей, нових знань, нової політики у сфері інформатизації.

References

1. ДОПОВІДЬ «Pro stan informatyzatsii ta | 1.

Література

ДОПОВІДЬ «Про стан інформатизації

rozvytok informatsiinoho suspilstva v Ukraini za 2012 rik». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

http://dknii.gov.ua/sites/default/files/skachannye_fayly.pdf

2. Tymbaliuk V.S. Okremi pytannia shchodo vyznachennia katehorii «informatsiina bezpeka»u normatyvno-pravovomu aspekti / V.S Tymbaliuk // Pravove, normatyvne ta metrolohichne zabezpechennia systemy zakhystu informatsii v Ukraini – 2004.№8 S.30–33

3. Furashev V.M. Pytannia zakonodavchoho vyznachennia poniatiinokatehoriinoho aparatu u sferi informatsiinoi bezpeky i V.M Furashev // Informatsiia i pravo: naukovyi zhurnal.K.: NDTsPI NAPrN Ukrainy, 2012. – № 1(4)S.46–56.

4. Hutsu S.F Pravovi osnovy informatsiinoi diialnosti: navchalnyi posibnyk / S.F. Kutsu. X.: Nats. aerokosm. un-t «Khark. aviats. in-t», 2009. – 48 s.

5. Lytvynenko O.V Problemy zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v postradianskykh krainakh (na prykladi Ukrainy ta Rosii): avtoref. dys. na zdobuttia nauk, stupenia kand. polit nauk: spets. 23.00.04 / O V Lytvynenko. - K., 1997 – 18 s.

6. Sorokivska O.A , Nevko V.L Informatsiina bezpeka pidpriemstva: novi zahrozy ta perspektyvy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_2/032-035.pdf

7. Tatsiura M.Iu. Problemni aspekty standartyzatsii u haluzi informatsiinoi bezpeky pidpriemstva // Materialy Druhoi nauk.-prakt. konf. «Stalyi rozvytok ta ekolohichna bezpeka suspilstva v ekonomichnykh transformatsiiah» 23–24 veresnia 2010 r m, Bakhchysarai, NDI staloho rozvytku ta pryrodokorystuvannia, RVPS Ukrainy NAM Ukrainy, Krymskyi instytut KNEU im. Vadyma Hetmana / M.Iu. Tatsiura. – Simferopol Feniks, 2010 – S. 451–453.

8. Marushchak A. 1. Informatsiino-pravovi napriamy doslidzhennia problem informatsiinoi bezpeky /U Derzhavna bezpeka Ukrainy / A.I. Marushchak. – 2011. – № 21. – S. 92–95.

9. Lytvyniuk A.A. Osnovy informatsiinoi

та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2012 рік». [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://dknii.gov.ua/sites/default/files/skachannye_fayly.pdf

2. Цимбалюк В.С. Okremi pytannia shchodo vyznachennia katehorii «informatsiina bezpeka»u normatyvno-pravovomu aspekti / V.S Цимбалюк // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні – 2004.№8 С.30–33

3. Фурашев В.М. Питання законодавчого визначення понятійно-категорійного апарату у сфері інформаційної безпеки і В.М Фурашев //Інформація і право: науковий журнал.К.: НДЦПІ НАПрН України, 2012. – № 1(4)С.46–56.

4. Гуцу С.Ф Правові основи інформаційної діяльності: навчальний посібник / С.Ф. Куцу. Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 48 с.

5. Литвиненко О.В Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в пострадянських країнах (на прикладі України та Росії): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. політ наук: спец. 23.00.04 / О В Литвиненко. – К., 1997 – 18 с

6. Сороківська О.А, Гевко В.Л Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи.[Електроннийресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_2/032-035.pdf

7. Тацюра М.Ю. Проблемні аспекти стандартизації у галузі інформаційної безпеки підприємства // Матеріали Другої наук.-практ. конф. «Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях» 23–24 вересня 2010 р м, Бахчисарай, НДІ сталого розвитку та природокористування, РВПС України НАМ України, Кримський інститут КНЕУ ім. Вадима Гетьмана / М.Ю. Тацюра.– Сімферополь Фенікс, 2010 – С.451–453.

8. Марущак А. 1. Інформаційно-правові напрями дослідження проблем інформаційної безпеки /У Державна безпека України / А.І. Марущак. – 2011. – № 21. – С. 92–95.

9. Литвинюк А.А. Основи інформаційної

bezpeky. Kompleksna systema zakhystu informatsii: struktura, vstanovlennia ta pidtrymka funktsionuvannia// A.A. Lytvyniuk – [Elektronnyiresurs]. –Rezhym dostupu:[http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/20084/visnik st 08.pdf](http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/20084/visnik%20st%2008.pdf)

10. Balashov P. A. Otsenka riskov informatsionnoy bezopasnosti na osnove nechetkoy logiki / P A. Balashov, V P. Bezguzikov, R.I. Kislov // [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.nwaktiv.ru/textstat2/index.html>

11. Korchenko A.G. Metody analiza i otsenki riskov poter' gosudarstvennykh informatsionnykh resursov / Korchenko A.G., Shcherbina V.P., Kazmirchuk S.V. // Zashchita informatsii – 2012. – №1. – S. 126–139.

12. Batiuk A Іe Informatsiini systemy v menedzhmenti / A.Ie Batiuk, Z.P. Dvulit, K M. Obelovska, YiM Ohorod ni k, L.P. Fabri. – Lviv: «IntelektZakhid», 2004 –S 343–384.

13. Kazakevych O. Іu Predprynymatel v opasnosti: sposoby zashchyty Prakticheskoe rukovodstvo dlia predprynymatelei y byznesmenov / O Іu. Kazakevych, N V Konev. – M Yurfak MНU, 2011. - 152 s.

14. Ananskiy Є. V Zashchita informatsii-osnova bezopasnosti biznesa, zhurnal «Biznes i bezopasnost'». – 2009. – S 18.

15. Brodska D. V. Otsinka produktyvnosti pidpriemstva yak skladova systemy zabezpechennia yoho efektyvnoho funktsionuvannia / D V. Brodska [Elektronniy resurs] – Rezhym dostupu: <http://vestnikdnu.sot.ua/archive/201264/brodska.html>

16. Ortynskiy V. L. Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, orhanizatsii ta ustanov i V. L. Ortynskiy [Elektronniy resurs] – Rezhym dostupu: <http://westudents.com.ua/glavy/16529-126-bezpeka-pdprimstva-v-nformatsyny-sfer-.html>

безпеки. Комплексна система захисту інформації: структура, встановлення та підтримка функціонування// А.А. Литвинюк – [Електроннийресурс]. – Режим доступу:[http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/20084/visnik st 08.pdf](http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/20084/visnik%20st%2008.pdf)

10. Балашов П. А. Оценка рисков информационной безопасности на основе нечеткой логики / П А. Балашов, В П. Безгузигов, Р.И. Кислов // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.nwaktiv.ru/textstat2/index.html>

11. Корченко А.Г. Методы анализа и оценки рисков потерь государственных информационных ресурсов / Корченко А.Г., Щербина В.П., Казмирчук С.В. // Защита информации – 2012. – №1. – С. 126–139.

12. Батюк А Є Інформаційні системи в менеджменті / А.Є Батюк, З.П. Двуліт, К М. Обельовська, ІМ Огород ні к, Л.П. Фабрі. – Львів: «ІнтелектЗахід», 2004 – С 343–384.

13. Казакевич О. Ю Предприниматель в опасности: способы защиты Практическое руководство для предпринимателей и бизнесменов / О Ю. Казакевич, Н В Конев. – М. Юрфак МГУ, 2011. – 152 с.

14. Ананский Є. В Защита информации -основа безопасности бизнеса, журнал «Бизнес и безопасность». – 2009. – С 18.

15. Бродська Д. В. Оцінка продуктивності підприємства як складова системи забезпечення його ефективного функціонування / Д В. Бродська [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://vestnikdnu.sot.ua/archive/201264/brodska.html>

16. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ і В. Л. Ортинський [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/16529-126-bezpeka-pdprimstva-v-nformatsyny-sfer-.html>

УДК: 502.131.1:316

Вадим А. Ткачук

Національний університет біоресурсів і природокористування України
**ПОБУДОВА КЛАСТЕРНОЇ АРХІТЕКТОНІКИ НОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ
СТРУКТУР СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ НА
МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНІ**

Розроблено модель побудови кластерної архітектури нових організаційних структур сприяння розвитку місцевої економіки на муніципальному рівні у вигляді структурно-функціональної моделі соціально-економічного саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади.

Ключові слова: сільські території, кластерна архітектура, програма розвитку, саморозвиток, сільська об'єднана територіальна громада.

Вадим А. Ткачук

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
**ПОСТРОЕНИЕ КЛАСТЕРНОЙ АРХИТЕКТониКИ НОВЫХ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ
СТРУКТУР ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ НА МУНИЦИПАЛЬНОМ
УРОВНЕ**

Разработана модель построения кластерной архитектуры новых организационных структур содействия развитию местной экономики на муниципальном уровне в виде структурно-функциональной модели социально-экономического саморазвития сельской объединенной территориальной общины.

Ключевые слова: сельские территории, кластерная архитектура, программа развития, саморазвитие, сельская объединенная территориальная община.

Vadim A. Tkachuk

National Agriculture University of Ukraine

**CONSTRUCTION CLUSTER ARCHITECTONICS NEW ORGANIZATIONAL
STRUCTURES PROMOTING THE MUNICIPAL ECONOMY AT MUNICIPAL LEVEL**

A model of building a cluster architectonics new organizational structures to promote the local economy at the local level in the form of structural and functional model of social and economic self-rural unified local community.

Keywords: rural areas, cluster architectonic, program development, self-development, rural local community united.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Основними причинами гальмування розвитку господарських процесів в сільських територіях називають, зокрема: нерациональність організаційно-господарських форм використання аграрного потенціалу; зосередженість аграрного виробництва значною мірою в енергомістких формах господарського використання: тваринницьких, тепличних, насінницьких, меліоративних комплексах; значна соціальна перевантаженість; орієнтація здебільшого на екстенсивному нарощуванні обсягів виробництва, що призводить до втрат продукції на всіх післявиробничих стадіях, шкодить повноті реалізації аграрного потенціалу і ефективного його використання.

Концептуалізація нової парадигми розвитку сільських територій з системних інституціональних позицій Європейської хартії регіонального розвитку та Європейської хартії місцевого самоврядування спрямована на формування стійкої суспільної цілісності системи місцевого самоврядування в сільських територіальних громадах, здатної самовідтворюватися та самоорганізовуватися завдяки перетворенню наявних трудових,

матеріальних, фінансових та організаційних ресурсів в дієвий капітал потужного джерела соціально-економічного саморозвитку.

Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми Стану наукової розробки проблеми територіальної організації місцевого самоврядування у вітчизняній літературі, українськими вченими створено підґрунтя для її подальшого вивчення. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили О. Батанов, В. Вакуленко, Б. Данилишин, М. Долішній, В. Князев, А. Коваленко, В. Кравченко, О. Лебединська, Н. Нижник, М. Орзіх, М. Пухтинський, Т. Смирнова, А. Степаненко, Ю. Шаров та ін.

Невирішені частини дослідження Незважаючи на те, що проблемам удосконалення регуляторної політики соціально-економічного розвитку сільських територій присвячено велика кількість наукових праць, питанням пошуку найбільш ефективних шляхів і механізмів саморозвитку за умов збалансованості (у розвитку села і міста), справедливості, соціальної безпеки та захищеності сільського населення приділено недостатньо уваги. Крім того, серед учених немає консенсусного розуміння щодо питань застосування на практиці принципів «доброго врядування», сформульованих міжнародними організаціями (ООН, Рада Європи та ін.) для органів місцевого самоврядування, які мають сприяти реалізації нових підходів до вироблення та впровадження регіональної політики на місцевому рівні, зокрема на засадах широкого консенсусу з різними групами населення, реалізації відповідних механізмів інституціонально-правового регулювання, обґрунтування доцільності використання кластерної моделі формування сільських громад в умовах інноваційно-інтеграційних структурних перетворень, що і досі залишається постійним об'єктом наукових дискусій і загострює потребу у поглибленні теоретико-методологічної бази досліджень у даній сфері.

Мета статті – є виявлення та наукове обґрунтування шляхів удосконалення розвитку і функціонування територіальної організації місцевого самоврядування.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Метою створення умов для формування спроможних територіальних громад є підтримка розвитку об'єднаних територіальних громад шляхом залучення організаційних, фінансових та інших ресурсів. Оптимізація правового регулювання у сфері здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, контролю та моніторингу за станом навколишнього природного середовища. Процес залучення громадськості ґрунтується на таких основних принципах, як прозорість, відкритість, гнучкість, підзвітність, урахування інтересів громадян. Незважаючи на те, що місцеве самоврядування в Україні забезпечене головними документами, які його регламентують – Європейська хартія місцевого самоврядування, Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних міських голів», «Про всеукраїнський та місцевий референдуми», «Про органи самоорганізації населення», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про службу в органах місцевого самоврядування», а також Бюджетний та Земельний кодекси України та ін. І все ж, нинішні особливості управлінської діяльності потребують подальшого удосконалення в плані правової повноти та повноважень місцевого самоврядування, передусім, стосовно володіння муніципальною власністю, а також законодавчого удосконалення фінансово-кредитної діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих податків і зборів.

З огляду на вищенаведене, зроблено спробу побудувати механізм управління розвитком місцевого самоврядування як необхідної передумови на шляху досягнення збалансованості сільських територій (табл. 1).

Варто зазначити, що вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування неможливе без керівної та спрямовуючої сили – державної влади. На даний час роль

держави найбільш актуальна у створенні інституціональних умов, формуванні розвиненого інституціонально-правового та інституціонально-організаційного середовища як основи для відмови від «утримання» та переходу до стимулювання розвитку сільських територій, побудови партнерських відносин у тріаді «держави – регіони – територіальна громада» [2; 4]. Показники соціально-економічного розвитку територій, зокрема демографічні (сальдо міграції), розселенські (щільність населення і поселень), зайнятості та доходів населення, відіграють провідну роль у визначенні статусу території [2; 4; 187, С.50-54].

Таблиця 1

Механізм управління розвитком місцевого самоврядування в Україні

Функції управління	Заходи	Інструменти
Планування	<ul style="list-style-type: none"> – науково-методичне забезпечення вдосконалення розвитку органів місцевого самоврядування та громадських організацій; – планування розвитку об'єктів соціальної інфраструктури з метою підвищення якості соціальних послуг на селі; – розробка стратегічних планів та програм удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів; – планування системи впровадження міжмуніципального співробітництва на селі; – планування розвитку туристичної діяльності та курортної справи (зелений туризм) 	<ul style="list-style-type: none"> – законодавчо закріплені норми і стандарти – регіональні та місцеві стратегії розвитку – програми та прогнози економічного і соціального розвитку регіонів – землевпорядні плани та плани забудови
Організація	<ul style="list-style-type: none"> – активізація ролі місцевих громад у соціально-економічному житті села; – створення умов для підвищення спеціалізації персоналу та їх кваліфікації для підвищення рівня кадрового забезпечення системи місцевого самоврядування; – удосконалення інформаційної політики з питань розвитку місцевого самоврядування; – розроблення та реалізація інвестиційної політики забезпечення місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> – стандарти і норми провідних країн Європи та світу – концепція державної регіональної політики – проекти місцевого розвитку – автоматизовані інформаційні системи підтримки
Мотивація	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання громадської ініціативи для налагодження співробітництва з владними та бізнес-структурами з метою підвищення ефективності управління та врахування інтересів усіх сторін; – бюджетна підтримка реалізації громадських проектів та програм спрямованих на підвищення ефективності діяльності місцевої громади; – створення спеціальних фондів для підтримки розвитку місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> – інвестиційні та благодійні фонди – бюджетні асигнування – кошти територіальних громад – міжбюджетні трансферти – гранти
Облік і аналіз	<ul style="list-style-type: none"> – моніторинг діяльності органів місцевої влади і місцевого самоврядування, а також їх співпраці; – збирання, оцінка та зберігання аналітичних матеріалів щодо реалізації місцевих проектів та планів 	<ul style="list-style-type: none"> – профіль громади – опитування населення – анкетування – SWOT-аналіз – бази даних – презентації
Контроль	<ul style="list-style-type: none"> – вдосконалення механізму реалізації та делегування повноважень з метою уникнення дублювання та конфліктних ситуацій в управлінні на місцевому рівні; – розробка чіткої системи розподілу відповідальності та контролю в системі місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> – закони – постанови – рішення

Джерело: авторська розробка

Основою місцевого самоврядування в Україні є самоорганізація територіальних громад. Нормативну базу для самоорганізації складають Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (редакція від 07.05.2017) [6], Закон України «Про органи самоорганізації населення» (Редакція від 06.12.2012) [7]. Закон України «Про органи самоорганізації населення» був прийнятий 11 липня 2001 року, але процес становлення законодавства про органи місцевого самоврядування розпочався ще з радянських часів. Так, 17 жовтня 1975 року Указом Президії Верховної Ради УРСР було затверджено Положення про громадські селищні, сільські, вуличні, квартальні, дільничні, домові комітети в Українській РСР. Статистика доводить, що кількість об'єднаних територіальних громад України зараз перевищує пів сотні. У табл. 2 подано кількість громад за категоріями в розрізі областей.

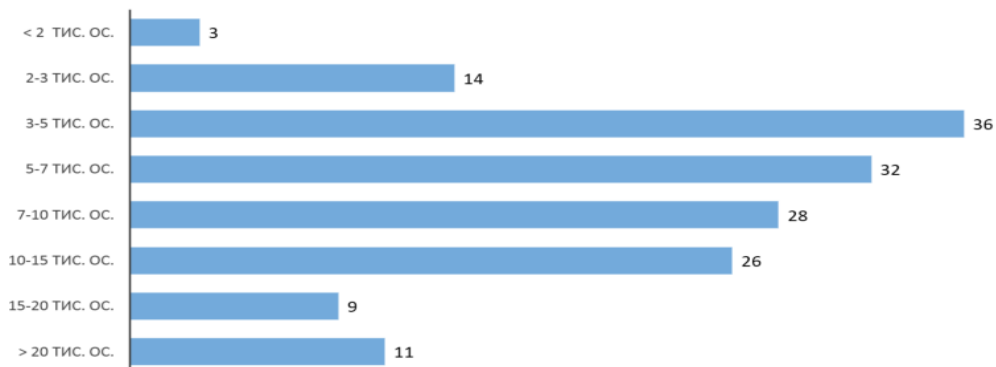
Таблиця 2

Кількість утворених громад, яких пройшли перші вибори станом на 25.10.2015

Область	Кількість утворених громад, яких пройшли перші вибори			Усього
	міських	селищних	сільських	
Київська	0	2	0	2
Харківська	1	4	0	5
Луганська	0	3	1	4
Закарпатська	3	0	2	5
Донецька	4	1	2	7
Кіровоградська	3	0	4	7
Черкаська	2	2	6	10
Чернігівська	6	7	6	19
Одеська	2	3	7	12
Івано-Франківська	1	2	9	12
Херсонська	0	5	9	14
Сумська	2	7	10	19
Чернівецька	4	2	12	18
Вінницька	5	7	12	24
Хмельницька	3	11	12	26
Полтавська	2	5	13	20
Миколаївська	1	5	14	20
Рівненська	1	3	15	19
Волинська	1	4	15	20
Львівська	4	6	15	25
Запорізька	4	4	16	24
Житомирська	3	13	16	32
Дніпропетровська	2	14	18	34
Тернопільська	5	12	19	36
Загалом	59	122	233	414

За даними [8]

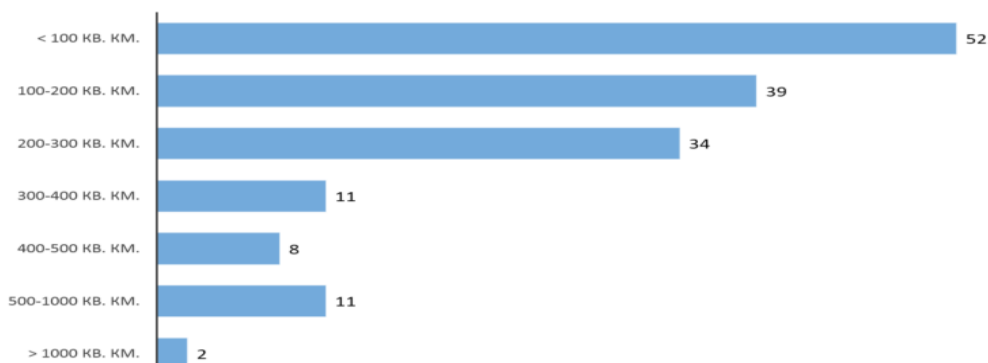
Найбільше органів місцевого самоврядування об'єдналося в Дунаєвецьку міську об'єднану громаду (Дунаєвецький район Хмельницької області) – 26 громад (1 міська та 25 сільських рад). Більшість же – 107 громад (67%) об'єднали 2-4 органи місцевого самоврядування. При цьому явним лідером виступають об'єднані громади, в склад яких увійшло 2 органи місцевого самоврядування – 50 громад (31%) (рис. 1).

Джерело [обласні ради, обласні державні адміністрації, 9]

Рис. 1. Об'єднані громади за кількістю населення

За кількістю населення об'єднані громади суттєво відрізняються – від 1,8 тис. осіб (Смогилівська сільська об'єднана громада Луцького району Волинської області) до 39,6 тис. осіб (Дунаєвецька міська громада Дунаєвецького району Хмельницької області). Більшість же – 82 громади (52%) об'єднали від 2 тис. осіб до 7 тис. осіб. (рис. 2).

Джерело [обласні ради, обласні державні адміністрації, 9]

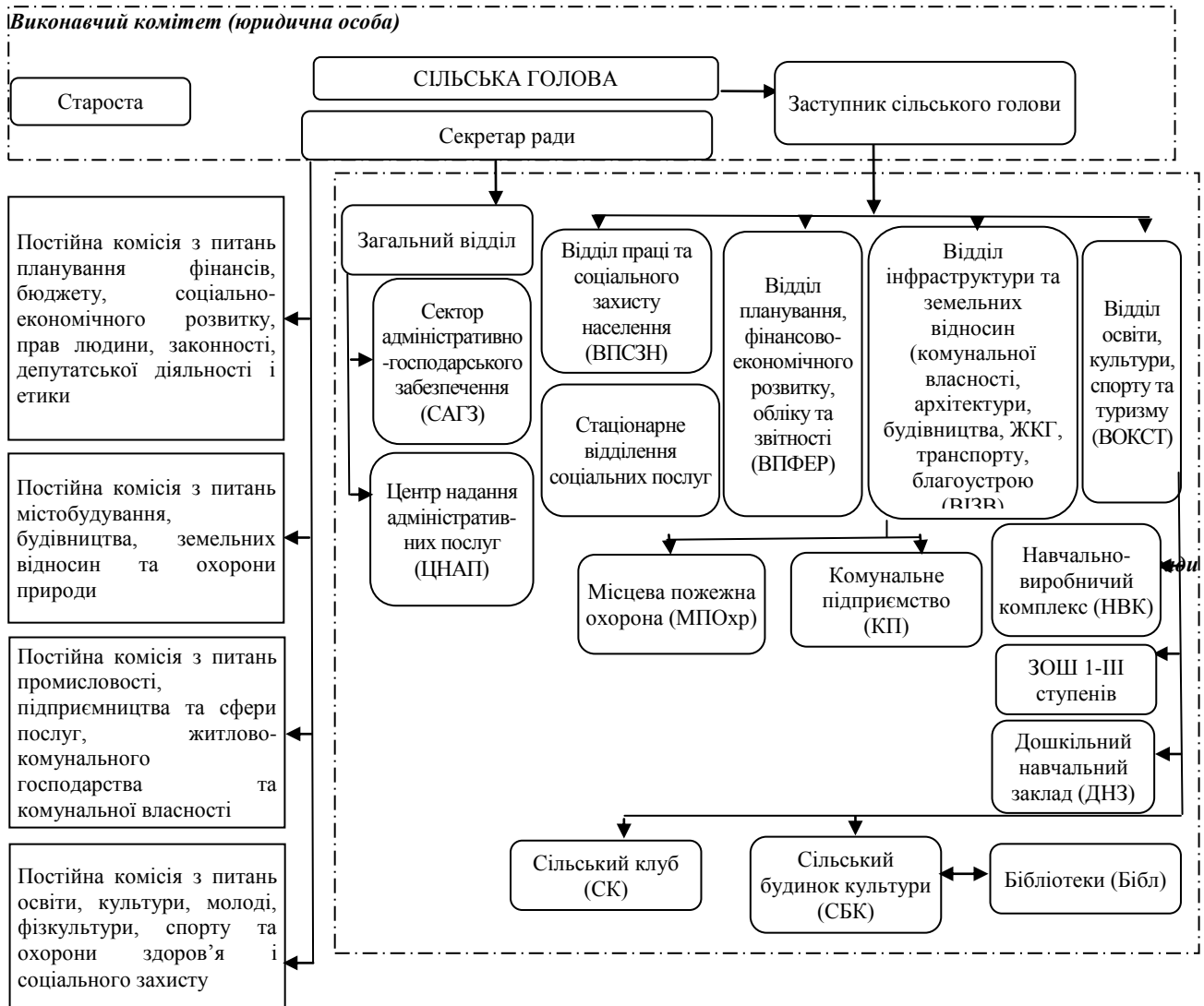
Рис. 2. Об'єднані громади за площею території

Новостворювані об'єднані громади суттєво відрізняються і за своєю територією – найменша об'єднана громада (Зимнівська громада, Володимир-Волинський район, Волинська область) – 17,5 кв. км., найбільша – Народицька селищна (Народицький район Житомирської області) – 1 284 кв. км. Більшість же – 125 громад (79%) обіймають територію до 300 кв.м., з теоретичним радіусом території до 9 км. Виходячи із тези, що «при інших рівних умовах, велика за площею громада із значною кількістю населення буде економічно, бюджетно, кадрово та організаційно спроможнішою», однак, враховуючи вище наведену статистику необхідно залишити можливість для існування малих громад, забезпечивши їх інструментарієм розв'язання спільних із сусідніми громадами проблем.

При аналізі моделі децентралізованого управління об'єднаними громадами важливими є питання визначення допустимого рівня децентралізації, розподілу сфер відповідальності між управлінськими рівнями і закріплення джерел їх фінансування. Змінюючи модель управління в Україні з акцентом на посилення місцевого самоврядування, важливо розглянути проблему у двох площинах: територіальній – визначення розміру території, на якій може забезпечуватися ефективно управління; фінансовій – забезпеченість ресурсами рівнів управління [10].

Пропонована система управління об'єднаної громади та роз'яснення щодо повноважень та ресурсів об'єднаних громад викладені в дослідженні, здійсненому в рамках проекту USAID «Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого

самоврядування в Україні» [12], який реалізується Асоціацією міст України пропонує наступну модель сільської об'єднаної територіальної громади (СОТГ): Система управління об'єднаної громади: Голова; Рада; Виконавчий комітет ради; Старости/територіальні підрозділи виконавчих органів ради об'єднаної громади; Місцеві підрозділи органів виконавчої влади; Об'єднання членів громад (НДО, ОСН, ініціативні групи тощо); Загальні збори членів громади [12] (рис. 3).

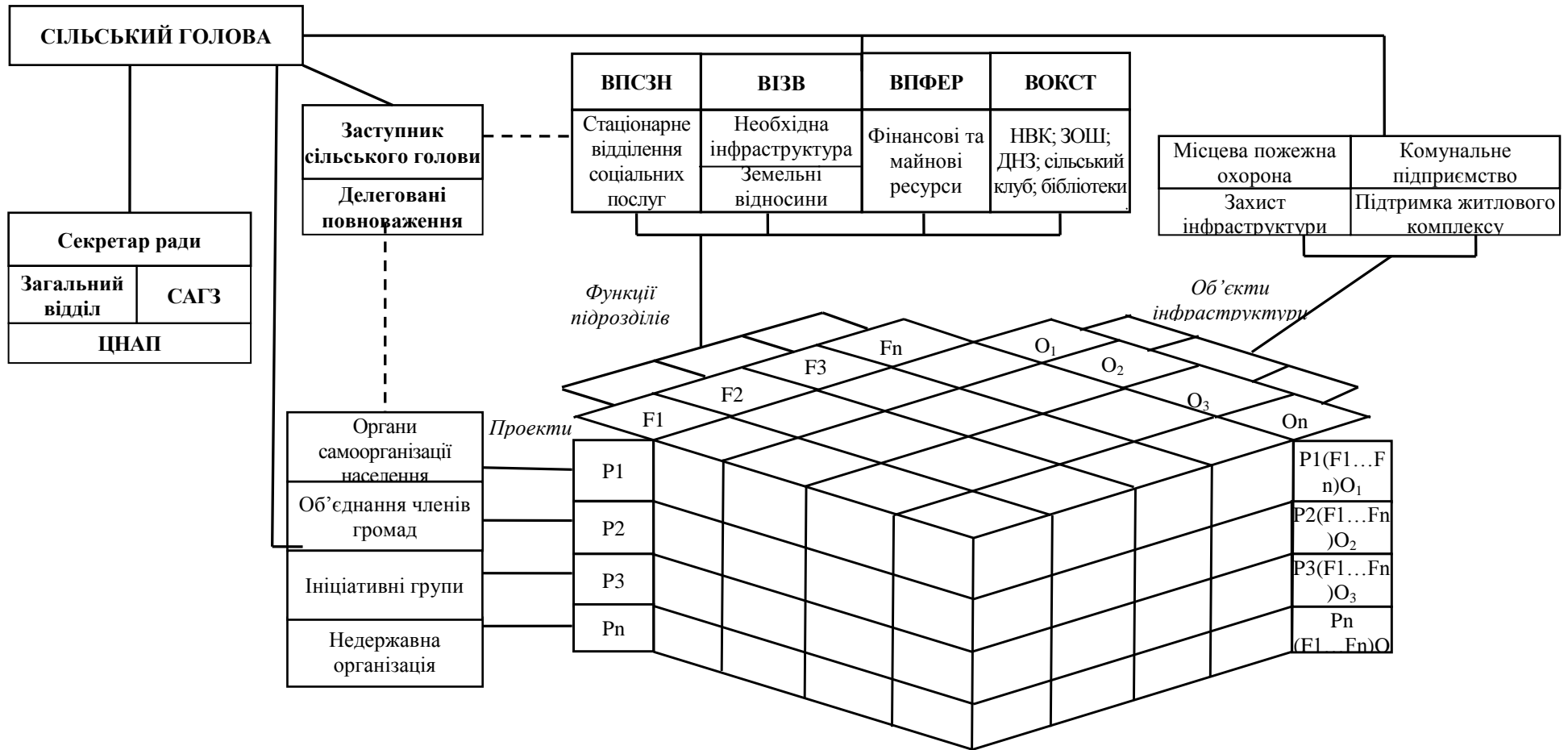

Узагальнено на основі [11]

Рис. 3. Пропонована структура управління сільської об'єднаної територіальної громади (СОТГ)

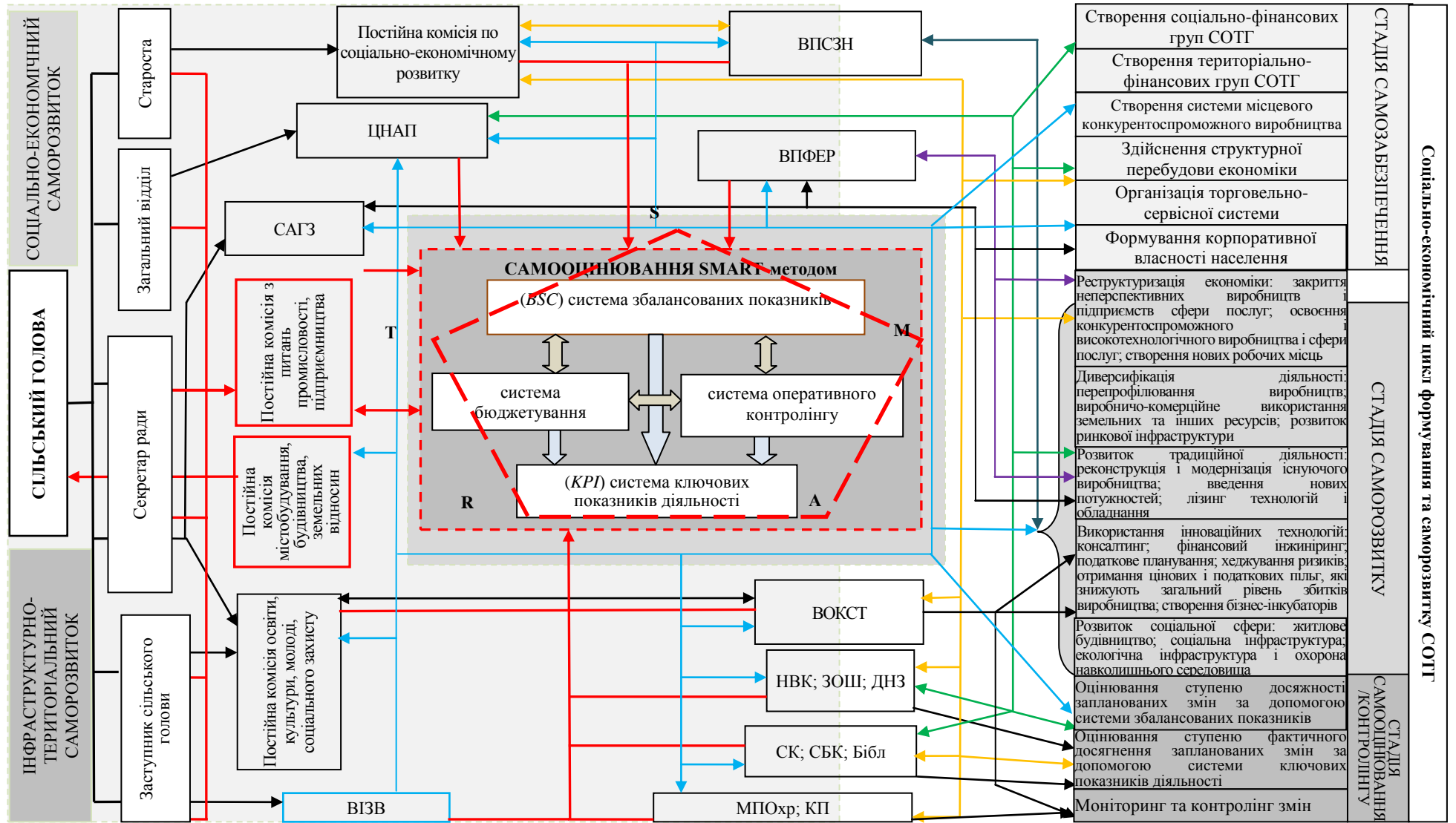
Повноваження складових системи управління: власні повноваження; делеговані повноваження; повноваження старост; функції територіальних органів державної влади; повноваження загальних зборів та об'єднань членів громад [12]. Структурна взаємодія самозабезпечення та саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади наведена на рис. 4.

Структурно-функціональна модель соціально-економічного саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади (рис. 5) відображає всі можливі до залучення фінансові та майнові ресурси: податки; збори та платежі; інші доходи; майно; необхідне інфраструктурне та кадрове забезпечення об'єднаних громад; структуру виконавчих структур місцевого самоврядування спроможних територіальних громад.

Узагальнено на основі [11]

Рис. 4. Структурна взаємодія самозабезпечення та саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади (СОТГ)

Запропоновано автором

Рис. 5. Структурно-функціональна модель соціально-економічного саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади (СОТГ)

Структурно-функціональна модель соціально-економічного саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади відображає реалізацію соціально-економічного циклу її формування та саморозвитку Перша стадія циклу: стадія самозабезпечення відображає сукупність необхідних організаційно-економічних заходів з питань планування фінансів, бюджету; організаційно-планових заходів – з питань промисловості, підприємництва та сфери послуг; організаційно-інфраструктурних заходів – з питань будівництва, житлово-комунального господарства та комунальної власності, земельних відносин; соціально-інфраструктурних заходів – з питань освіти, культури, молоді, фізкультури, спорту та охорони здоров'я і соціального захисту з метою ініціювання початку роботи створеної СОТГ.

Друга стадія циклу: стадія саморозвитку відображає сукупність соціально-економічних та організаційно-інфраструктурних заходів з метою забезпечення ефективного функціонування та подальшого розвитку громади. А саме, комплекс заходів з реструктуризації економіки: закриття неперспективних виробництв і підприємств сфери послуг; освоєння конкурентоспроможного і високотехнологічного виробництва і сфери послуг; створення нових робочих місць; з диверсифікації діяльності: перепрофілювання виробництв; виробничо-комерційного використання земельних та інших ресурсів; розвитку ринкової інфраструктури; з розвитку традиційної діяльності: реконструкції і модернізації існуючого виробництва; введення нових потужностей; лізингу технологій і обладнання; з створення можливостей по використанню інноваційних технологій: консалтингу; фінансового інжинірингу; податкового планування; хеджування ризиків; отримання цінних і податкових пільг, які знижують загальний рівень збитків виробництва; створенню бізнес-інкубаторів; з розвитку соціальної сфери: житлового будівництва; соціальної інфраструктури; екологічної інфраструктури і охорони навколишнього середовища.

Третя стадія – стадія самооцінювання /контролінгу, що пропонується здійснювати за допомогою SMART-методу [11], який дозволяє оцінити ступінь досяжності запланованих змін за допомогою системи збалансованих показників (BSC) та ступінь фактичного досягнення запланованих змін за допомогою системи ключових показників діяльності (KPI). SMART – це аббревіатура: конкретний (specific); вимірний (measurable); досяжний (attainable); значимий (relevant); співвідносний з конкретним терміном (time-bounded) [11]. Такий методичний підхід дозволить комплексно оцінити ступінь та терміни досяжності цілей розвитку певної території.

Висновки та перспективи подальших досліджень Розроблена модель побудови кластерної архітектури нових організаційних структур сприяння розвитку місцевої економіки на муніципальному рівні у вигляді структурно-функціональної моделі соціально-економічного саморозвитку сільської об'єднаної територіальної громади представляє собою інтерактивний інструментарій визначення можливостей забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу села пошуку операційних поліпшень, залучення інвестицій та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, інтегративну дію організаційно-економічних факторів розвитку всіх видів діяльності у вигляді структурної самоорганізації взаємодії і взаємозв'язку різних господарюючих суб'єктів в межах громади. Пошук операційних поліпшень здійснюється за допомогою багатокритеріального моделювання, де у якості індикаторів системи моніторингу виготовується інструментарій SMART-методу, що дозволяє оцінити ступінь досяжності запланованих змін як результату керованого перетікання (дифузії) різних видів ресурсів в сектори з найбільш ефективним розвитком, оптимальними умовами для розвитку громади зі прискоренням економічного зростання та інноваційної сприйнятливості.

References

1. Pro planuvannia i zabudovu terytorii: Zakon Ukrainy vid 20.04.2000 №1699–III // zakon.rada.gov.ua.
2. Demydov V. Mistseve samovriaduvannia : instytut derzhavy chy hromadianskoho suspilstva? / V. Demydov // Transkordonne spivrobitnytstvo u polietnichnykh rehionakh Skhidnoi ta Pivdenno–Skhidnoi Yevropy: Materialy naukovooho sympoziumu. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 1999. – S. 24–29.
3. Zvit pro khid i rezultaty vykonannia prohramy diialnosti Kabinetu ministriv Ukrainy u 2016 rotsi. Rezhym dostupu: file:///C:/Users/Valery/Downloads/GOVERNMENT_REPORT_2016.pdf.
4. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevykh biudzhativ [Elektronnyi resurs] : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.05.2007 № 308–r. – Rezhym dostupu : <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2007&st=1526>
5. Tkachuk V. A. Problemy otsiniuvannia yakosti ta efektyvnosti diialnosti orhaniv mistsevoi vlady (zarubizhnyi dosvid). Problemy innovatsiino–investytsiinoho rozvytku. – 2013. – №5. – S.50.–54.
6. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini». (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1997, № 24, st.170). Redaktsiia vid 07.05.2017, pidstava 1812–19. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
7. Pro orhany samoorganizatsii naselennia. Verkhovna Rada Ukrainy; Zakon vid 11.07.2001 № 2625–III. Redaktsiia vid 06.12.2012, pidstava 5492–17. Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>
8. Spysok obiednanykh terytorialnykh hromad Ukrainy. Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
9. Vozniak H. V. Perevahy ta ryzyky biudzhetnoi decentralizatsii: teoretyko–metodolohichni aspekty // Problemy ekonomiky № 2, 2015. – S. 253–257. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym

Література

1. Про планування і будову територій: Закон України від 20.04.2000 №1699–III // zakon.rada.gov.ua.
2. Демидов В. Місцеве самоврядування : інститут держави чи громадянського суспільства? / В. Демидов // Транскордонне співробітництво у поліетнічних регіонах Східної та Південно–Східної Європи: Матеріали наукового симпозиуму. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – С. 24–29.
3. Звіт про хід і результати виконання програми діяльності Кабінету міністрів України у 2016 році. Режим доступу: file:///C:/Users/Valery/Downloads/GOVERNMENT_REPORT_2016.pdf.
4. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 № 308–р. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2007&st=1526>
5. Ткачук В. А. Проблеми оцінювання якості та ефективності діяльності органів місцевої влади (зарубіжний досвід). Проблеми інноваційно–інвестиційного розвитку. – 2013. – №5. – С.50.–54.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170). Редакція від 07.05.2017, підстава 1812–19. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
7. Про органи самоорганізації населення. Верховна Рада України; Закон від 11.07.2001 № 2625–III. Редакція від 06.12.2012, підстава 5492–17. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>
8. Список об'єднаних територіальних громад України. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
9. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико–методологічні аспекти // Проблеми економіки № 2, 2015. – С. 253–257. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

dostupu: http://www.problecon.com/pdf/2015/2_0/253_257.pdf.

10. Yakoïu maie buty model upravlinnia ob'iednanoi terytorialnoi hromady. Analitychna zapyska HO «Ievropeïskyi dialoh» ta VHO «Asotsiatsiia spriyannia samoorganhizatsii naseleñnia».

Rezhym

dostupu: www.amoorg.com.ua

11. Use dlia ob'iednanykh terytorialnykh hromad: naibilsh chasto vzhivani zapytannia i vidpovidi. K.: Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. 2016. – 28 s.

12. Try roky detsentralizatsii: pidsumky, uspikhy ta perspektyvy ob'iednannia hromad. Rezhym

dostupu: <http://www.auc.org.ua/news/praktichnii-posibnik-z-pitan-formuvannya-spromozhnikh-teritorialnykh-gromad>.

http://www.problecon.com/pdf/2015/2_0/253_257.pdf.

10. Якою має бути модель управління об'єднаної територіальної громади. Аналітична записка ГО «Європейський діалог» та ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення». Режим доступу:

www.amoorg.com.ua

11. Усе для об'єднаних територіальних громад: найбільш часто вживані запитання і відповіді. К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2016. – 28 с.

12. Три роки децентралізації: підсумки, успіхи та перспективи об'єднання громад. Режим

доступу:

[http://www.auc.org.ua/news/praktichnii-](http://www.auc.org.ua/news/praktichnii-posibnik-z-pitan-formuvannya-spromozhnikh-teritorialnykh-gromad)

[posibnik-z-pitan-formuvannya](http://www.auc.org.ua/news/praktichnii-posibnik-z-pitan-formuvannya-spromozhnikh-teritorialnykh-gromad)

–

[spromozhnikh-teritorialnykh-gromad](http://www.auc.org.ua/news/praktichnii-posibnik-z-pitan-formuvannya-spromozhnikh-teritorialnykh-gromad)

УДК:338.2

Катерина О. Шіковець, Галина М. Квіта*Київський національний університет технологій та дизайну***БІЗНЕС АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто економічні та практичні засади розвитку фондового ринку, інструменти і критерії його оцінки стану. Використовуючи сучасні методи і інструменти аналітичних досліджень проведено бізнес аналіз сучасного розвитку фондового ринку України. Виділені основні проблеми, вирішення яких, позитивно вплине на його розвиток, та запропоновані шляхи вдосконалення.

Ключові слова: бізнес аналіз, розвиток фондового ринку України.

Катерина О. Шіковець, Галина М. Квіта*Киевского национального университета технологий и дизайна***БИЗНЕС АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ФОНДОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ**

В статье рассмотрено экономические и практические основы развития фондового рынка, инструменты и критерии оценки состояния. Используя современные методы и инструменты аналитических исследований проведен бизнес анализ современного развития фондового рынка Украины. Выделены основные проблемы, решение которых, позитивно повлияет на его развитие, также предложены пути усовершенствования.

Ключевые слова: бизнес анализ, развитие фондового рынка Украины

Katerina O. Shikovets, Galina H. Kvita*Kyiv national university of technology and design***BUSINESS ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE**

The article deals with economic and practical principles of stock market development, tools and criteria for assessing the state. Using modern methods and tools of analytical research, a business analysis of the current development of the Ukrainian stock market has been conducted. The main problems are identified, the solution of which will positively affect its development, and ways of improvement are proposed.

Keywords: business analysis, development of the stock market of Ukraine

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження економічних та соціально-економічних систем України є актуальною та сучасною науковою проблемою, оскільки економіка та соціальні явища впливають як на окремого індивіда так на функціонуванні держави загалом.

Важливим індикатором розвитку економіки країни є сучасний стан фондового ринку, оскільки він працює у системі фінансового ринку, який є вагомою складовою фінансової системи країни. А, фінансова система – це сукупність складових та ланок фінансових відносин, які мають певні особливості у мобілізації та використанні фінансових ресурсів, а також, відповідний апарат управління та нормативно-правове забезпечення.

Сучасні умови функціонування фондового ринку України вимагають нових методів та інструментів аналізу та перспектив його розвитку. Це зумовлює застосування ефективних інформаційних систем на базі бізнес-аналітичних платформ, що нададуть можливість перетворювати дані в інформацію про ситуацію, що склалася на даний час, а потім інформацію в знання для управління бізнесом та залучення нових професійних учасників.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Інтернет. Значний внесок у розробку теоретичних та методичних аспектів бізнес аналітики внесли такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В.Бариленко, І.Корніпаєв, Н.Паклін, В.Орешков, М. Ротер, Д. Шук, Л. Расселл Дж. Еддісон.

Невирішені частини дослідження. Розвиток фондового ринку є актуальним завданням, оскільки воно сприяє підвищенню ефективності функціонування інвесторів на фінансовому ринку, а також дає можливість своєчасно та доцільно регулювати функціонування фінансового ринку з боку держави. Дослідження структури фінансових ринків дозволяє розглядати його як сукупність трьох складових: кредитний ринок (ринок позикового капіталу), ринок цінних паперів (фондовий), валютний ринок. Тому, проведення бізнес аналізу його розвитку дозволить вирішити такі завдання, як: розкрити теоретичні підходи до бізнес аналізу розвитку фондового ринку України; висвітлити проблеми розвитку фондового ринку України; запропонувати шляхи вдосконалення розвитку фондового ринку України.

Мета дослідження полягає у дослідженні ефективності функціонування фондового ринку України, та проведенні бізнес аналізу його розвитку, шляхом використання сучасних методів та інструментів аналітичних досліджень.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Варто зазначити, що при дослідженні розвитку фондового ринку потужним інструментом виступає бізнес аналіз. Під бізнес аналізом розуміють детальну оцінку ідеї нового професійного учасника з погляду потрібних інвестицій, очікуваних обсягів продажів, цін, витрат, розмірів прибутків і планованого повернення на інвестиції. Він включає також аналіз ринку і прогноз продажів. Мета аналізу полягає в оцінці існуючих і потенційних конкурентів, вивченні існуючих конкурентних умови, а також визначенні сильних і слабких сторін головних конкурентів [1-3].

Сучасний фондовий ринок України, на даний момент, знаходиться в стадії створення. Це перш за все є результатом того, що фондовий ринок України функціонує в умовах нестабільної політичної ситуації, недовіри населення до фінансових інститутів, та недосконалого законодавства, що регулює обіг цінних паперів. Сьогодні в Україні працює більше ніж десять фондових бірж розташованих в Києві, Миколаєві, Дніпропетровську.

У біржовій торгівлі найважливішим є динаміка курсів цінних паперів, тому що, саме вони служать надійним орієнтиром для інвесторів. Фондові біржі розвинутих країн зосереджують в собі дуже високоліквідну частину ринку цінних паперів. На відміну від них, українські фондові біржі не володіють такими активами. Це пояснюється тим, що криза в економіці, приватизація, дуже низький рівень доходів населення не сприяють створенню розвинутого фондового ринку в цілому, ні створенню фондових бірж. Отже, дуже низькі доходи фондових бірж України, є наслідком малих обсягів біржового обороту цінних паперів [4].

Однак, проведений аналіз засвідчив, що на фондовому ринку України існує стабільна тенденція до збільшення обсягів контрактів, підписаних на біржах. Цьому сприяє вдосконалення технологій торгівлі, розвиток інтернет-технологій, впровадження нових торгових систем та платформ; подальше вдосконалення інфраструктури ринку та забезпечення її надійного та ефективного функціонування.

Динаміка показників економічного розвитку України протягом останніх років, зокрема і ринку цінних паперів, засвідчує закріплення позитивних тенденцій. Серед головних позитивних змін, які були характерні для фондового ринку в цей період та сформували надійну основу для подальшого зміцнення ринку цінних паперів, а також сприяли відновленню її інвестиційної функції, – збільшення обсягу торгів, зростання співвідношення капіталізації до ВВП, залучення інвестицій та ін. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-вересні 2016 року, становив 73,23 млрд. грн., що більше на 6,18 млрд. грн. порівняно з відповідним періодом 2015 року (67,04 млрд. грн.) Протягом січня-вересня 2016 року зареєстровано 98 випусків акцій на суму 53,67 млрд. грн. Порівняно з

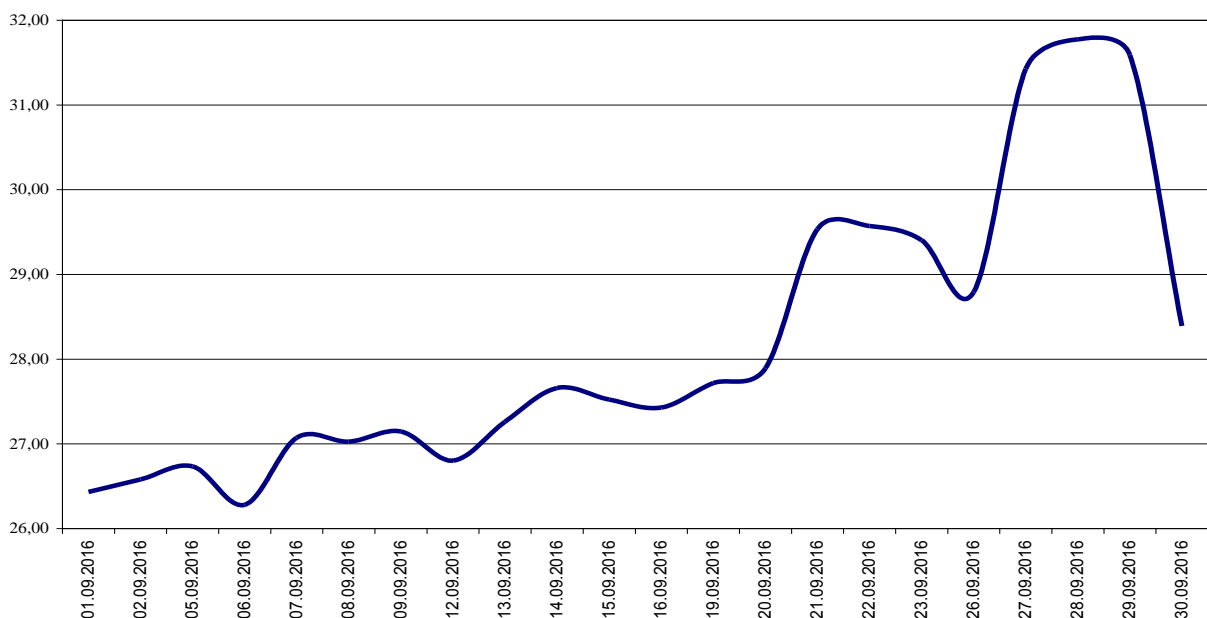
аналогічним періодом 2015 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 5,46 млрд. грн. [5].

Значні за обсягом випуски акції, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, зареєстровано наступним банківським установам, з метою збільшення статутного капіталу, зокрема: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «УКРСОЦБАНК», ПАТ «ВТБ БАНК», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Альфа Банк», ПАТ «СБЕРБАНК», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» та ПАТ «БМ Банк» [5].

За період січень-вересень 2016 року зареєстровано 107 випусків облігацій підприємств на суму 6,26 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2015 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 4,08 млрд. грн. Протягом січня-вересня 2016 року обсяг випусків інвестиційних сертифікатів КУА ПФ, становив 4,37 млрд. грн., що менше на 1,78 млрд. грн. порівняно з даними за аналогічний період 2015 року [5].

У період січень-вересень 2016 року обсяг випусків акцій КІФ, становив 8,92 млрд. грн., що більше на 6,58 млрд. грн. порівняно з даними за аналогічний період 2015 року. З початку реєстрації за станом на 30.09.2016 кількість зареєстрованих корпоративних та пайових інвестиційних фондів становила 2 187 інститутів спільного інвестування, з них [5]: 446 – корпоративних інвестиційних фондів, 1 741 – пайовий інвестиційний фонд.

Фондовий ринок характеризується, насамперед, показниками капіталізації, обсягом біржової торгівлі цінними паперами, кількістю цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах. Станом на 30.09.2016 капіталізація лістингових компаній фондового ринку склала 28,39 млрд. грн. (рис. 1) [5].

Рис. 1. Капіталізація лістингових компаній фондового ринку за вересень 2016 року, млрд. грн.

За результатами торгів та організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-вересня 2016 року становив 168,72 млрд. грн. Протягом січня-вересня 2016 року порівняно з даними аналогічного періоду 2015 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 27,33% (або на 63,04 млрд. грн.) (січень-вересень 2015 року – 232,16 млрд. грн.) [5].

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом січня-вересня 2016 року, млн. грн.

Період	Організатор торгівлі									Усього
	УФБ	ІННЕКС	Універсальна	ПФТС	КМФБ	УМВБ	Перспектива	СЄФБ	УБ	
Січень	2,67	0,00	2,09	863,17	131,66	0,00	12873,83	1,05	207,36	14081,84
Лютий	2,88	0,03	2,52	3003,65	289,93	0,00	11814,05	1,23	271,05	15385,34
Березень	10,21	0,03	5,53	5780,12	219,56	0,00	12228,91	0,00	299,34	18543,70
Квітень	0,81	0,20	3,51	9412,15	49,41	21,22	13308,26	0,19	243,85	23039,60
Травень	0,06	0,00	0,72	6728,60	339,26	0,00	7051,17	0,00	174,92	14294,72
Червень	0,28	0,74	0,36	14901,26	208,13	0,49	8825,79	0,06	270,57	24207,68
Липень	0,31	0,05	0,65	8915,93	263,59	0,00	10938,27	0,00	324,41	20443,22
Серпень	0,08	0,00	1,02	11086,95	171,78	0,00	7068,91	0,00	272,91	18601,64
Вересень	0,09	0,44	1,21	9328,45	0,00	0,00	10364,92	15,00	412,81	20122,92
Усього	17,39	1,49	17,62	70020,29	1673,32	21,71	94474,12	17,53	2477,20	168720,66

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом періоду зафіксовано з [5]:

- державними облигаціями України – 147,54 млрд. грн. (87,45% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні-вересні поточного року);
- депозитними сертифікатами Національного банку України – 11,40 млрд. грн. (6,76% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні-вересні поточного року) (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-вересня 2016 року, млн. грн.

Організатор торгівлі	Акції	Облігації підприємств	Державні облигації України	Облігації місцевої позики	Інвестиційні сертифікати	Депозитні сертифікати Національного банку України	Опціонні сертифікати	Деривативи	Державний дериватив	Всього
Січень	117,80	442,07	6583,24	0,00	83,70	6758,66	14,74	81,64	0,00	14081,84
Лютий	150,14	252,12	12961,94	0,00	123,65	1715,47	50,33	131,67	0,00	15385,34
Березень	270,62	635,82	15040,32	0,00	116,57	2259,69	92,53	128,16	0,00	18543,70
Квітень	188,84	677,95	21459,26	0,00	4,10	525,99	98,55	84,92	0,00	23039,60
Травень	101,11	409,23	13577,14	0,00	7,45	100,36	39,61	59,82	0,00	14294,72
Червень	105,94	709,65	23236,40	0,00	11,98	0,00	25,13	118,57	0,00	24207,68
Липень	183,94	1266,29	18799,39	0,00	22,52	0,00	34,02	137,07	0,00	20443,22
Серпень	159,25	606,14	17662,50	0,00	1,83	16,63	37,74	117,54	0,00	18601,64
Вересень	250,45	1402,24	18219,90	0,00	2,02	0,00	79,13	142,09	27,09	20122,92
Усього	1528,08	6401,51	147540,09	0,00	373,81	11376,81	471,79	1001,48	27,09	168720,66

На організаційно оформленому ринку протягом січня-вересня 2016 року спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на двох фондових біржах «Перспектива» та «ПФТС», що становило 97,50% вартості біржових контрактів (табл. 3) [5].

Таблиця 3

Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі організаторів торгівлі) протягом січня-вересня 2016 року, млн. грн.

Організатор торгівлі	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Облігації місцевої позики	Інвестиційні сертифікати	Депозитні сертифікати Національного банку України	Опціонні сертифікати	Деривативи	Державний дериватив	Всього
УФБ	7,71	9,01	0,00	0,00	0,67	0,00	0,00	0,00	0,00	17,39
ІННЕКС	1,45	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	1,49
Універсальна	10,55	3,39	0,00	0,00	3,69	0,00	0,00	0,00	0,00	17,62
ПФТС	189,71	3021,48	66808,57	0,00	0,54	0,00	0,00	0,00	0,00	70020,29
КМФБ	31,45	1342,90	0,00	7,00	298,97	0,00	0,00	0,00	0,00	1673,32
УМВБ	21,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	21,71
Перспектива	2,98	1993,37	80554,86	0,00	47,08	11376,81	471,79	0,14	27,09	94474,12
СЄФБ	0,26	16,04	0,00	0,00	1,23	0,00	0,00	0,00	0,00	17,53
УБ	1262,27	15,33	176,66	0,00	21,61	0,00	0,00	1001,33	0,00	2477,20
Всього	1528,08	6401,51	147540,09	0,00	373,81	11376,81	471,79	1001,48	27,09	168720,66

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-вересня 2016 року на організаторах торгівлі на вторинному ринку становив 98,09% від загального обсягу біржових контрактів протягом зазначеного періоду [5].

Фондовий ринок України хоч і має тенденцію до збільшення обсягів торгівлі та капіталізації, проте характеризується проблемами з перерозподілом капіталу та залучення інвестицій, що не дозволяють йому ефективно виконувати свої головні функції.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений бізнес аналіз засвідчив, що існують певні проблеми, вирішення яких, позитивно вплине на розвиток фондового ринку України, зокрема:

- недосконалість конкурентоспроможності фондового ринку. Ця проблема виникає тому, що державна політика щодо оподаткування на фондовому ринку є несприятливою для його учасників. Домінуючими цінними паперами на ринку залишаються державні, що певною мірою перешкоджає випуску нових з боку підприємницьких структур;
- проблема податкового стимулювання розвитку фондового ринку, яка потребує звільнення від обкладення податком на прибуток підприємств та податком на додану вартість некомерційних організацій фондового ринку;
- проблема корпоративного управління ринком, яка полягає в недосконалій системі розкриття інформації про вартість цінних паперів та об'єкти інвестування через інструменти фондового ринку;
- мала розбудова інфраструктури фондового ринку, яка потребує організації обміну інформацією між організаційно оформленими ринками, оскільки такої організації на цей час немає. Також виникає необхідність запровадження електронного документообігу при укладанні та виконанні угод з цінними паперами, прийняття єдиних стандартів та сертифікації систем електронного цифрового підпису та шифрування даних;
- проблема системи регулювання і нагляду на фондовому ринку, яка полягає в порушенні прав інвесторів, недосконалості нормативної бази, що регулює діяльність фінансових інститутів, які здійснюють регуляторну функцію на фондовому ринку, низькому рівні кваліфікації персоналу наявних фінансових установ – професійних учасників ринку;

– проблема розвитку ринку боргових зобов'язань, місцевих позик, акцій та деривативів. Обмеження ринку боргових зобов'язань є результатом відсутності інтегрованої стратегії управління державним боргом, який надміру зосереджений на короткостроковій вартості, і розвитку ринку боргових зобов'язань, який характеризується тим, що емісія боргових зобов'язань на первинному ринку є досить непередбачуваною, а на вторинному ринку – неліквідною. Розвиток ринку акцій гальмується через недосконалість валютного законодавства, недосконалість нормативно-правового забезпечення діяльності фондового ринку; низький рівень капіталізації фондового ринку; складність організації і проведення первинних публічних розміщень фінансових інструментів на українському фондовому ринку, яка значно зменшує можливості доступу інвесторів до об'єктів інвестування.

Отже, вирішення вище зазначених проблем дозволить покращити розвиток фондового ринку України, а також залучити нових професійних учасників.

References

1. Osnovy biznes – analiza: [учеб.е пособ.] / pod red. V.I. Barilenko. – М.: KNORUS, 2013.
2. Paklin N.B. Oreshkov V.I. Biznes-analitika: ot dannykh k znaniyam : [Tekst] / Paklin N.B. Oreshkov V.I. - М, 2013.
3. Metody biznes-analiza : [Elektronniy resurs]. – Режим доступу: <https://habrahabr.ru/post/124164/>.
4. Sut fondovoho rynku ta yoho uchasnky: [Elektronniy resurs]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15950210/menedzhment/fondoviy_rinok
5. Analitichni dani shchodo fondovoho rynku Ukrainy: [Elektronniy resurs]. – Режим доступу: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
6. Shumpeter Y. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya (Issledovanie predprinimatel'skoy pribyli, kapitala, kredita, protsenta i tsikla kon'yunktury): per.s angl. — М.: Progress, 1982. — 455 s.

Література

1. Основы бизнес – анализа: [учеб.е пособ.] / под ред. В.И. Бариленко. – М.: КНОРУС, 2013.
2. Паклин Н.Б. Орешков В.И. Бизнес-аналитика: от данных к знаниям : [Текст] / Паклин Н.Б. Орешков В.И. - М, 2013.
3. Методы бизнес-анализа : [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://habrahabr.ru/post/124164/>.
4. Суть фондового ринку та його учасники: [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15950210/menedzhment/fondoviy_rinok
5. Аналітичні дані щодо фондового ринку України: [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, процента и цикла конъюнктуры): пер.с англ. — М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

УДК 65.012.8

Юлія О. Русіна, Ірина В. Карклін

Київський національний університет технологій та дизайну
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено питанням управління фінансовою безпекою підприємства. Досліджено наукові підходи до розуміння сутності фінансової безпеки підприємства. Уточнено перелік внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансову безпеку підприємства. Запропоновано авторський підхід до розгляду складових структури механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова безпека підприємства, фінансово-економічний стан, управління фінансовою безпекою підприємства, механізм управління фінансовою безпекою підприємства.

Юлія А. Русина, Ірина В. Карклін

Киевский национальный университет технологий и дизайна
УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена вопросам управления финансовой безопасностью предприятия. Исследованы научные подходы к пониманию сущности финансовой безопасности предприятия. Уточнен перечень внутренних и внешних факторов, влияющих на финансовую безопасность предприятия. Предложен авторский подход к рассмотрению составляющих структуры механизма управления финансовой безопасностью предприятия.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовая безопасность предприятия, финансово-экономическое положение, управление финансовой безопасностью предприятия, механизм управления финансовой безопасностью предприятия.

Yuliia A. Rusina, Iryna V. Karklin

Kyiv National University of Technology and Design
MANAGEMENT OF ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY

The article explores the issues of managing the enterprise financial security. The scientific approaches to understanding the essence of company's financial security are investigated. The internal and external factors affecting the company's financial security are specified. The authors' original interpretation of the structural elements of the enterprise financial security management mechanism presented.

Keywords: financial security, enterprise financial security, financial and economic state, financial security management, mechanism of managing the enterprise financial security.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ведення бізнесу в сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні характеризується наявністю великої кількості ризиків, небезпек та загроз, що мають безпосередній вплив на фінансово-економічний стан підприємства. За таких умов ефективне функціонування суб'єкта господарювання залежить від якості управління фінансовою безпекою підприємства. За відсутності управління фінансовою безпекою підприємства значно сповільнюється його економічний розвиток, спричиняється виникнення кризових явищ, погіршуються показники фінансової стійкості, конкурентоспроможності та фінансової незалежності суб'єкта господарювання. Саме тому на сьогодні нагальним питанням виступає побудова такої концепції управління фінансовою безпекою підприємства, яка б, по-перше, не допускала виникнення негативних показників фінансово-економічного стану підприємства, та, по-друге, забезпечувала розуміння та реалізацію процесу управління фінансовою безпекою підприємства.

Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми Теоретичне підґрунтя досліджень щодо розвитку фундаментальних основ управління фінансовою безпекою підприємства заклали напрацювання таких вчених, як Е. Альтман, В. М. Антоненко, Дж. Аргенті, В. Бівер, І.О. Бланк, В. Г. Боронос, К. С. Горячева, І. І. Д'яконова, М. М. Єрмошенко, Ф. О. Журавка, О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім, О. М. Костюк, Т. Коупленд, Т. Б. Кузенко, О. Ю. Литовченко, В. В, Орлова, О. Л. Пластун, М. Ю. Погосова, Н. Н. Пойда-Носик, О. П. Полтініна, Х. О. Турхан тощо.

Невирішені частини дослідження Зважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних науковців, актуальності набувають дослідження, спрямовані на удосконалення концептуальних засад управління фінансовою безпекою підприємства з метою чіткого розуміння проблематики забезпечення фінансової безпеки підприємств в сучасних умовах їх господарювання, комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства та розробки ефективного механізму управління нею, а також відпрацювання ефективного механізму управління фінансовою безпекою шляхом збалансованої взаємодії його основних складових, питання дослідження явища економічної нестабільності як фактора управління фінансовою безпекою підприємства.

Мета дослідження є дослідження концептуальних засад процесу управління фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування З метою забезпечення стабільного функціонування підприємства та досягнення поставлених цілей перед керівництвом постає питання налагодження механізму управління фінансовою безпекою. Процесу управління фінансовою безпекою підприємства відведено особливе місце в управлінні підприємством загалом, оскільки саме від нього залежить економічна безпека підприємства, яка впливає на усі сфери його діяльності.

У сучасній науковій літературі і досі не існує єдиного підходу до розуміння сутності фінансової безпеки підприємства. Так, О. В. Ареф'єва під фінансовою безпекою розуміє здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища [1, с. 101].

В свою чергу, Ю. Б. Кракос пропонує під фінансовою безпекою розуміти ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин [5, с. 90].

На думку О. М. Ляшенко, фінансова безпека підприємства – це граничний стан фінансової стійкості, що характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, та в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії [6, с. 28].

Наявність різних підходів до трактування сутності фінансової безпеки підприємства дозволяє узагальнити, що науковці розуміють під цим поняттям фінансову стійкість та захищеність підприємства від загроз, які мають за мету забезпечення максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому [10, с. 224].

На фінансову безпеку підприємства впливає низка як внутрішніх, так і зовнішніх факторів (табл. 1).

Наявність великої кількості факторів впливу на фінансову безпеку підприємства зумовлюють необхідність для виявлення впливу кожного окремого фактору, за-для чого варто проводити аналіз фінансової звітності та результатів роботи підприємства, ринку цінних паперів, аналізувати стан інших складових у структурі економічної безпеки підприємства.

Як зазначає Ю. Б. Кракос, фінансову безпеку підприємства можна охарактеризувати системою індикаторів, серед яких: ефективність управління (рентабельність діяльності),

платоспроможність і фінансова стійкість, ділова активність, ринкова стійкість (ефективність використання майна), інвестиційна привабливість [5, с. 90-91]. Доповнюючи цей список, О. Ф. Яременко наводить такі індикатори фінансової безпеки підприємства, як коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, рівень фінансового левериджу, коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, середньозважена вартість капіталу, показник розвитку компанії, показники диверсифікованості, темпи зростання прибутку, обсяг продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо. Показниками оцінки є: надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів [14, с. 245-246].

Таблиця 1

Фактори впливу на фінансову безпеку підприємства [14, с. 246]

Зовнішні		Внутрішні	
Макроекономічні	Мікроекономічні	Опосередкованого впливу	Прямого впливу
розвиток ринку капіталів	скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами	кадрова економічної безпеки підприємства	складова безпеки технології організації виробництва
міра відкритості внутрішнього ринку	нерозвиненість ринків капіталу і їх інфраструктури	технологічна економічної безпеки підприємства	складова безпеки оборотного капіталу
ступінь ризиків ринкових коливань	недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства	захисна економічної безпеки підприємства	складова безпеки нестача фінансових ресурсів
схильність населення до операцій з фондовими цінностями	криза грошової і фінансово-кредитної систем	правова економічної безпеки підприємства	складова безпеки наявність значних зобов'язань у підприємства
концентрація інтелектуальних ресурсів	нестабільність економіки	інформаційна економічної безпеки підприємства	складова безпеки умисні або випадкові помилки в управлінні фінансами підприємства
характер фінансово-кредитної політики	недосконалість механізмів формування економічної політики	ринкова економічної безпеки підприємства	складова безпеки помилки в управлінні і активів і пасивів підприємства
соціально-економічна і політична стабільність	значний податковий тиск	інтерфейсна економічної безпеки підприємства	складова безпеки зниження ефективності діяльності підприємства
організація обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами	недобросовісність контрагентів	екологічна економічної безпеки підприємства	складова безпеки

Відтак, управління фінансовою безпекою підприємства являє собою цілеспрямовану діяльність, що полягає у безперервному процесі прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу фактора економічної нестабільності для встановлення та підтримки максимально можливого рівня фінансової безпеки підприємства [8, с. 12].

Як влучно зазначає О. В. Орлик, забезпечення фінансової безпеки підприємства можливе за умови взаємодії усіх учасників даного процесу (співробітників, підрозділів, служб тощо), зусилля яких мають бути спрямованими на координацію та узгодження,

оскільки саме від цього залежить кінцевий результат та досягнення поставленої мети. Для цього керівництву необхідно розробити чіткий механізм управління фінансовою безпекою підприємства, за якого кожен з його учасників матиме чітке уявлення про свої обов'язки та відповідальність за проведені ним заходи. Саме це дозволить вчасно виявити потенційні і реальні небезпеки та загрози, запобігти їх виникненню та уникнути негативного впливу на діяльність підприємства [11, с. 308].

У той же час, Ю. Б. Кракос трактує систему управління фінансовою безпекою підприємства як комплекс взаємозалежних збалансованих рішень в області забезпечення захисту фінансових інтересів суб'єкта господарювання, а також і в управлінні його фінансовою діяльністю. Базуючись на цьому припущенні, автор виділяє такі складові механізму управління фінансовою безпекою підприємства: організаційна структура підприємства здійснює функції управління → використовує методи управління → застосовує інструменти управління → використовує критерії оцінки (критерії оцінки рівня фінансової безпеки підприємства та критерії оцінки ефективності управління фінансовою безпекою підприємства) → прийняття рішень щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства [5, с. 91].

Узагальнений перелік складових структури механізму управління фінансовою безпекою підприємства на основі досліджень ряду авторів [2; 3; 4; 7; 9; 12; 13] має наступний вигляд: суб'єкт, об'єкт, предмет, методи, важелі, інструменти, цілі, мета, забезпечувальна система, функції, завдання, фактори, принципи.

Як зазначає О. В. Малик, концепція управління фінансовою безпекою підприємства являє собою систему поглядів, вимог та умов реалізації заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства [7, с. 54]. Відтак, автор відмічає, що концепція управління фінансовою безпекою підприємством має містити таку послідовність етапів (рис. 1).

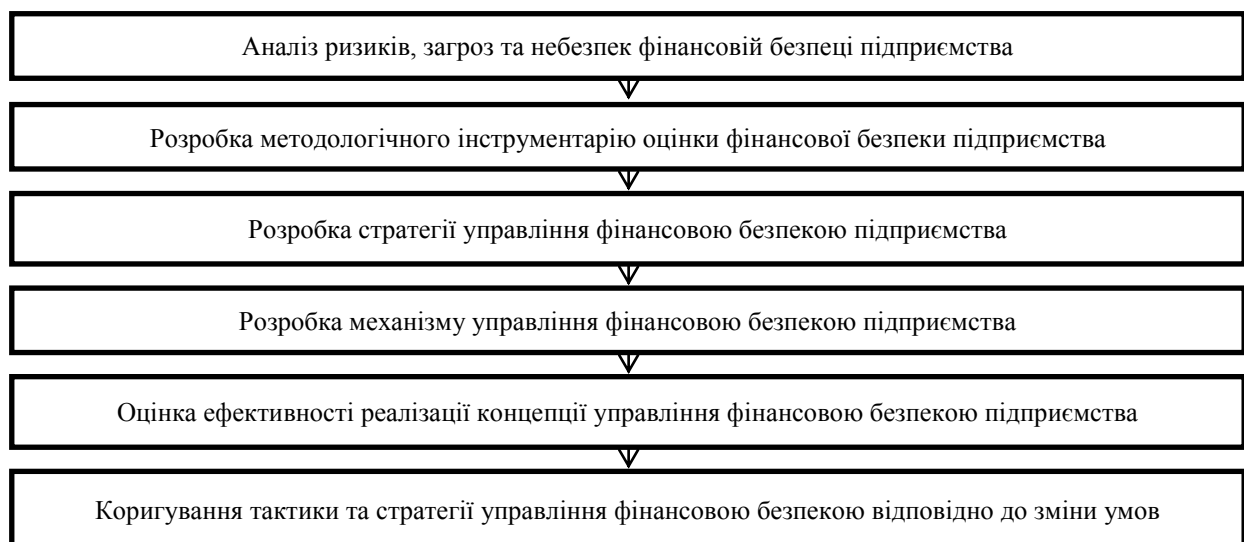
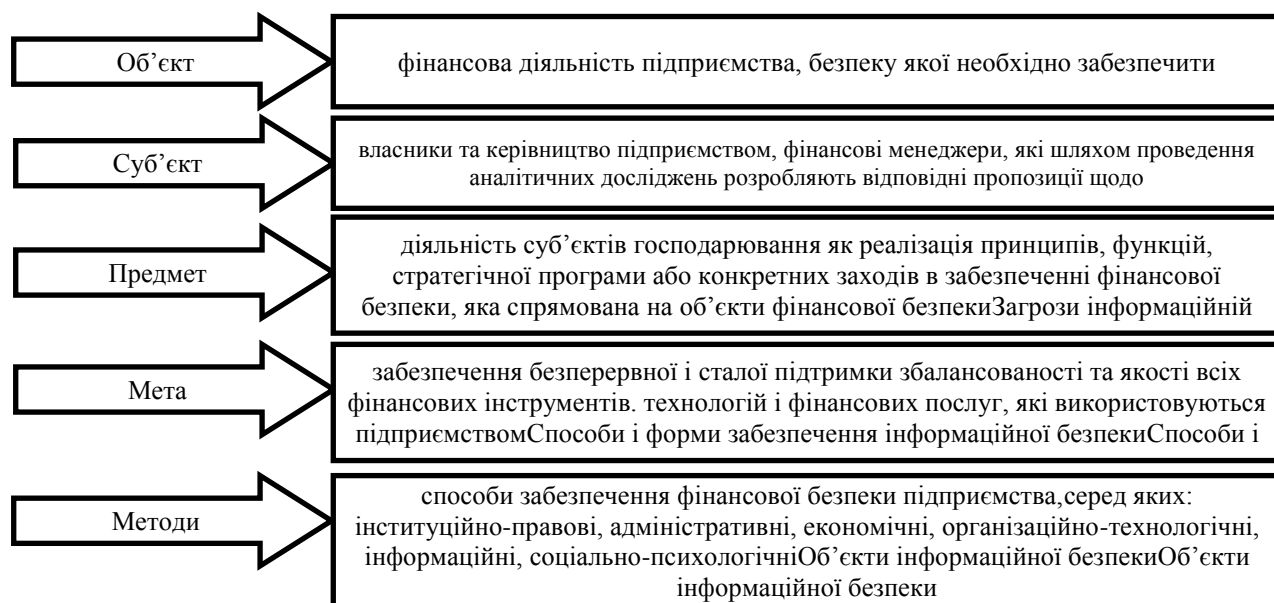

Рис. 1. Послідовність етапів управління фінансовою безпекою підприємства [7, с. 55]

Отже, структура управління фінансовою безпекою підприємства має такий вигляд (рис. 2).

Рис. 2. Структура механізму управління фінансовою безпекою підприємства
 (сформовано та доповнено автором на основі [2; 3; 4; 7; 9; 12; 13])

Відтак, запропонований автором підхід до складових структури механізму управління фінансовою безпекою підприємства базується на ґрунтованих дослідженнях науковців [2; 3; 4; 7; 9; 12; 13]. Не зменшуючи вагомість отриманих результатів досліджень, вбачається доречним доповнити структуру механізму управління фінансовою безпекою підприємства такими складовими, як організаційна структура підприємства, нормативно-правове забезпечення механізму управління фінансовою безпекою підприємства, виокремлення джерел небезпек, принципи управління фінансовою безпекою підприємства тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведених досліджень встановлено, що на сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння сутності фінансової безпеки підприємства. Різноманітність наукових поглядів дозволила виявити спільні риси до тлумачення цієї економічної категорії, під якою розуміють стійкість та захищеність підприємства від загроз, які мають за мету забезпечення максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому.

Зважаючи на це, запропоновано авторський підхід складу елементів структури механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Автором запропоновано до структури механізму управління фінансовою безпекою підприємства включати об'єкт, суб'єкт, предмет, мету, методи, організаційну структуру підприємства, нормативно-правове забезпечення механізму управління фінансовою безпекою підприємства, виокремлення джерел небезпек, принципи управління фінансовою безпекою підприємства тощо. Саме такий механізм управління фінансовою безпекою підприємства дозволить підвищити стійкість діяльності підприємства шляхом захисту його пріоритетних фінансових інтересів від реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

References

1. Aref'yeva O. V. Ekonomichni osnovy formuvannya finansovoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeky / O. V. Aref'yeva, T. B. Kuzenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. – № 1 (91). – S. 98–103.

Література

1. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98–103.

2. Dotsenko I.O. Mekhanizm upravlinnya ryzykamy pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti v systemi bezpeky pidpryyemstva : dys. kand. ekon. nauk : 08.00.04 / I. O. Dotsenko. – Khmel'nyts'kyy : KhNU, 2013. – 241 s.
3. Illyashenko S. M. Ekonomichnyy ryzyk : navch. posib. / S. M. Illyashenko. – K. : Tsentri navchal'noyi literatury, 2004. – Vyd. 2-he, dop. i pererob. – 220 s.
4. Kartuzov Ye. P. Vyznachennya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva: ponyattya, zmist, znachennya i funktsional'ni aspekty / Ye. P. kartuzov // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. – № 8 (134). – S. 172–181.
5. Krakos Yu. B. Upravlinnya finansovoyu bezpekoju pidpryyemstv / Yu. B. Krakos, R. O. Razhon // Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy mashynobudivnoyi haluzi: problemy teorii ta praktyky. – 2008. – № 1 (1). – S. 86–97.
6. Lyashenko O. M. Spetsyfichni vlastyvoli finansovoyi bezpeky pidpryyemstva / O. M. Lyashenko // Upravlinnya proektamy ta rozvytok vyrobnytstva : zb. nauk. prats'. – Luhans'k : Vyd-vo SNU im. V. Dalya, 2012. – № 4 (44). – S. 27–32.
7. Malyk O. V. Formuvannya mekhanizmu upravlinnya finansovoyu bezpekoju pidpryyemstva : avtoref. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Malyk O. V. – Khmel'nyts'kyy : Khmel'nyts'kyy nats. un-t, 2016. – 20 s.
8. Mohylina L. A. Upravlinnya finansovoyu bezpekoju pidpryyemstv v umovakh ekonomichnoyi nestabil'nosti [Tekst] : avtoreferat... kand. ekon. Nauk : 08.00.08 / Mohylina L. A. – Sumy : Ukr. akad. bankiv's'koyi spravy NBU, 2015. – 20 s.
9. Poyda-Nosyk N. N. Ryzyky i dzherela zahroz finansoviy bezpetsi aktsionernykh tovarystv u suchasnykh umovakh [Elektronnyy resurs] / N. N. Poyda-Nosyk. – Rezhym dostupu : www.teologia.org.ua.
10. Orlyk O. V. Mekhanizm upravlinnya finansovo-ekonomichnoju bezpekoju pidpryyemstva ta yoho osnovni skladovi / O. V. Orlyk // Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii ta praktyky. – 2015. – Vyp. 2 (19). – S. 222–232.
11. Orlyk O. V. Napryamky formuvannya
2. Доценко І. О. Механізм управління ризиками підприємницької діяльності в системі безпеки підприємства : дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / І. О. Доценко. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 241 с.
3. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – 220 с.
4. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8 (134). – С. 172–181.
5. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1 (1). – С. 86–97.
6. Ляшенко О. М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства / О. М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – № 4 (44). – С. 27–32.
7. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Малик О. В. – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, 2016. – 20 с.
8. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності [Текст] : автореферат... канд. екон. Наук : 08.00.08 / Могиліна Л. А. – Суми : Укр. акад. банківської справи НБУ, 2015. – 20 с.
9. Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. Н. Пойда-Носик. – Режим доступу : www.teologia.org.ua
10. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові / О. В. Орлик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2 (19). – С. 222–232.
11. Орлик О. В. Напрямки формування

nadiynoyi systemy ekonomichnoyi bezpeky sub'yektiv hospodaryuvannya / O. V. Orlyk // Sotsial'no-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky ta upravlinnya : mizhnar. nauk.-prakt. konf., 16-17 sichnya 2014 r. : materialy konf. – Dnipropetrovs'k : «FOP Drobyazko S.I.», 2014. – S. 306–309.

12. Sosnyn A. S. Menedzhment bezopasnosty predprynimatel'stva / A. S. Sosnyn, P. Ya. Prygunov. – K. : Yzd-vo Evrop. Un-ta, 2004. – 375 s.

13. Shelest V. V. Metodichnyy pidkhid do otsinky i zabezpechennya nalezhnoho rivnya finansovoyi bezpeky dovirchikh tovarystv / V. V. Shelest // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. – № 12 (102). – S. 134–140.

14. Yaremenko O. F. Klasyfikatsiya chynnykiv finansovoyi bezpeky promyslovykh pidpryyemstv / O. F. Yaremenko // Finansova systema Ukrainy. Naukovi zapysky. – Seriya «Ekonomika». – 2011. – Vyp. 16. – S. 242–247.

надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління : міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 січня 2014 р. : матеріали конф. – Дніпропетровськ : «ФОП Дробязко С.І.», 2014. – С. 306–309.

12. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов. – К. : Изд-во Европ. Ун-та, 2004. – 375 с.

13. Шелест В. В. Методичний підхід до оцінки і забезпечення належного рівня фінансової безпеки довірчих товариств / В. В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12 (102). – С. 134–140.

14. Яременко О. Ф. Класифікація чинників фінансової безпеки промислових підприємств / О. Ф. Яременко // Фінансова система України. Наукові записки. – Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 16. – С. 242–247.

УДК 336.14

Ирина О. Тарасенко, Дмитро І. Коваленко, Наталія П. Максимець

Київський національний університет технологій і дизайну

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Стаття присвячена питанням управління фінансовими ресурсами бюджетної установи. Уточнено теоретико-методичні засади управління фінансовими ресурсами бюджетних установ. Наведено шлях вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних установ, за якого усі грошові кошти бюджету акумулюються на єдиному казначейському рахунку.

Ключові слова: фінансові ресурси бюджетної установи, єдиний казначейський рахунок, бюджет України.

Ирина А. Тарасенко, Дмитрий И. Коваленко, Наталья П. Максимец

Киевский национальный университет технологий и дизайна

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Статья посвящена вопросам управления финансовыми ресурсами бюджетного учреждения. Проведен анализ теоретико-методических основ управления финансовыми ресурсами бюджетных учреждений. Предложен путь совершенствования механизма управления финансовыми ресурсами бюджетных учреждений, при котором аккумуляция денежных средств бюджета осуществляется на едином казначейском счете.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовые ресурсы бюджетного учреждения, Единый казначейский счет, бюджет Украины

Iryna A. Tarasenko, Dmytro I. Kovalenko, Nataliia P. Maksymets

Kyiv National University of Technology and Design

FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT IN BUDGETARY INSTITUTIONS

This article is devoted to management of financial resources in budgetary institutions. The theoretical and methodological principles of budgetary institutions financial management are analyzed. The pattern to improve the mechanism of financial management in budgetary institutions under which the budget funds are accumulated at the Single Treasury Account is proposed.

Keywords: financial resources, financial resources of budgetary institutions, Treasury Single Account, budget of Ukraine.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки особливого значення набуває управління фінансовими ресурсами підприємств, функціонування яких забезпечується за рахунок коштів бюджету. Оскільки найголовнішою функцією держави є забезпечення ефективного управління її ресурсами, у тому числі й фінансовими, то все більшої актуальності набуває дана проблематика. На відміну від підходів до управління фінансовими ресурсами суб'єктів підприємницької діяльності, фінансову діяльність в бюджетних організаціях чітко регламентовано бюджетним законодавством. Так, наприклад, частиною 6 статті 7 Бюджетного кодексу України передбачено, що, складаючи та виконуючи бюджети, усі учасники бюджетного процесу орієнтовані на досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів з максимальним результатом, використовуючи визначений бюджетом обсяг коштів [1].

Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми Питанню управління фінансовими ресурсами бюджетних установ приділяють велику увагу вітчизняні науковці, серед яких Н. І. Вовна, О. С. Галушка, Л. Гнилицька, О. П. Кириленко, О. Є. Кузьмін, В. І. Леонтьєва, С. В. Онищенко, В. В. Рибалко, В. В. Смачило, О. О. Терещенко, В. М. Федосова,

А. М. Чернобай. Однак умови невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовищ діяльності бюджетних установ нашої країни вимагають постійного дослідження даного питання з метою пошуку шляхів його удосконалення.

Метою статті є дослідження особливостей управління фінансовими ресурсами бюджетних установ та розробка рекомендацій щодо удосконалення відповідного механізму.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку завдань:

- дослідити теоретико-методичні засади управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій;
- розробити пропозиції щодо удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій.

Невирішені частини дослідження Під фінансовими ресурсами бюджетних організацій розуміють фонди грошових коштів цільового призначення, які виступають у формі нагромаджень та надходжень і формуються у процесі розподілу й перерозподілу національного багатства, валового внутрішнього продукту та національного доходу, концентруються в бюджетних установах і використовуються за основними напрямками діяльності таких організацій [2, с. 6]. Тобто фінансовими ресурсами бюджетних установ є грошові кошти, виділені з бюджетів різних рівнів, а також мобілізовані з різних джерел на здійснення і розширення своєї діяльності [3]. При цьому основними джерелами фінансових ресурсів бюджетних організацій є: бюджетні асигнування, надходження від наданих даною установою платних послуг фізичним та юридичним особам, а також від виконання робіт, виручка від реалізації продукції власного виробництва, виручка від реалізації основних засобів та здачі майна в оренду, доходи від дольової участі в діяльності інших підприємств, гранти, дарунки, благодійні внески фізичних та юридичних осіб тощо [4; 5, с. 235].

Попри це, на сьогодні й досі не розроблено єдиного науково обґрунтованого механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних установ, який дав би змогу забезпечувати не лише їх цільове використання, а й ефективно витрачання.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Ефективний механізм формування фінансових ресурсів бюджетної організації ґрунтується на таких принципах (рис. 1).

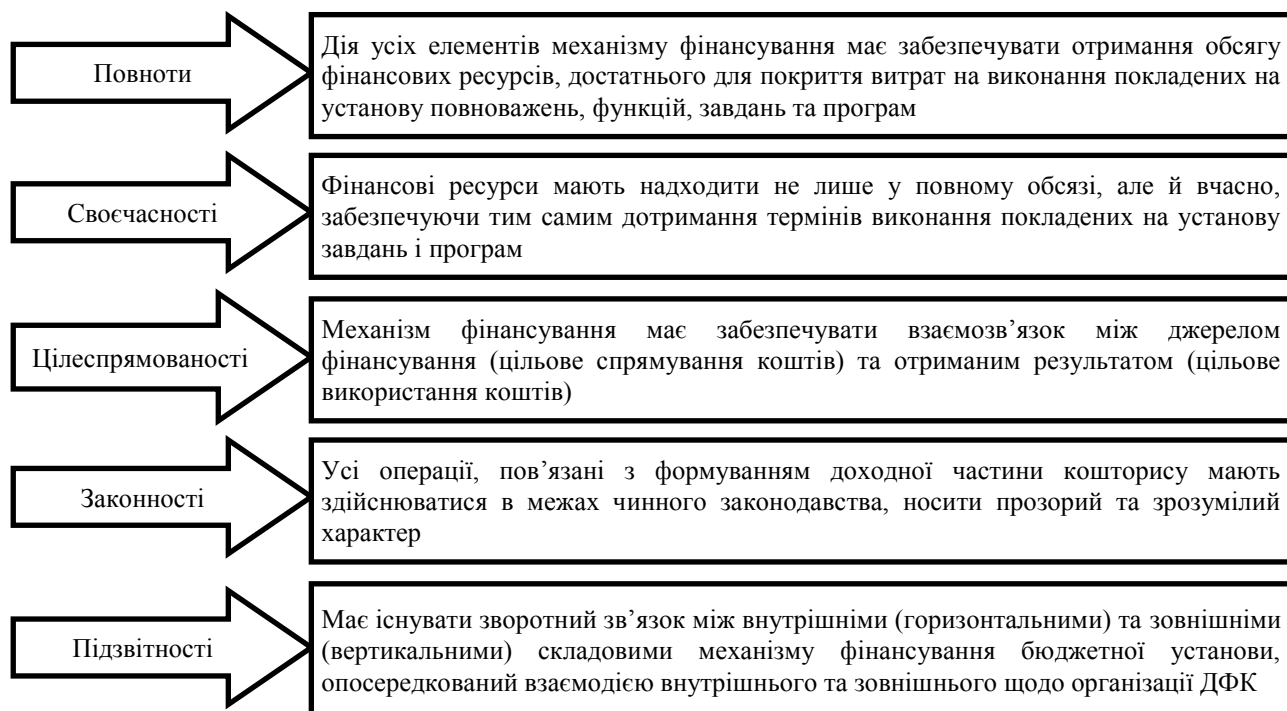

Рис. 1. Принципи формування фінансових ресурсів бюджетної організації [5, с. 199-200]

Як зазначають С. В. Сазонова та В. М. Гельман, управління фінансовими ресурсами бюджетної організації можна тлумачити у широкому та вузькому розумінні. Відтак, у широкому розумінні управління фінансовими ресурсами бюджетної організації включає діяльність щодо управління фінансами як самої установи, так і відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування, якому підпорядковується установа, а у вузькому – діяльність щодо управління фінансами лише цієї організації [7, с. 60]. Натомість, О. А. Паршина вважає, що в широкому розумінні управління фінансовими ресурсами визначається як процес розподілу та використання фінансових ресурсів, а також діяльність, орієнтована на формування фінансових ресурсів, управління грошовими потоками підприємства [8]. Таким чином, основне завдання управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій – визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для забезпечення процесу функціонування установи.

Структуру системи управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій наведено на рис. 2.

Рис. 2. Управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій на засадах системного підходу [власна розробка]

Управління фінансовими ресурсами здійснюється за такими етапами:

- визначення проблеми;
- визначення альтернативних рішень;
- прийняття управлінського рішення;
- реалізація прийнятого рішення;
- оцінка результатів реалізації рішень [8, с. 190; 9, с. 4].

На нашу думку, управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій має бути направлене, в першу чергу, на підвищення ефективності їх використання. При цьому, сучасна практика показує, що характерними видами неефективного управління і використання фінансових ресурсів бюджетних організацій є:

- неефективне управління коштами через недоліки в плануванні, відсутність обґрунтованого прогнозування і планування, що позначається на ефективності управлінських рішень;
- неефективне використання коштів спеціального фонду державного бюджету, коштів на проведення науково-дослідних робіт, підготовку спеціалістів;

- неефективне використання коштів шляхом тривалого їх утримання без використання на реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів та поточних рахунках підвідомчих організацій;
- втрати бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень;
- неефективне використання коштів, спрямованих на придбання основних засобів (обладнання) тощо [10, с. 111].

На офіційному сайті Державної казначейської служби України (далі – ДКСУ) зазначено, що «вітчизняна практика та світовий досвід переконливо доводять, що найефективнішим є управління державними фінансами з використанням казначейської системи касового виконання бюджетів» [11]. Саме тому ДКСУ запроваджено єдиний казначейський рахунок, який відкрито у ДКСУ в Національному банку України (далі – НБУ) для обліку коштів та здійснення розрахунків у Системі електронних платежів НБУ. Запровадження саме такого механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних установ дозволяє здійснювати покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних з недостатністю коштів місцевого бюджету для погашення бюджетних фінансових зобов'язань за визначеними статтями видатків за рахунок наявних і очікуваних грошових активів у визначений строк та загального фонду місцевого бюджету та коштів резервного фонду.

Проте, зазначений вище механізм управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій має ряд недоліків. Так, наприклад, на сьогодні виникає необхідність створення єдиної інформаційної мережі, яка б з'єднувала органи Держказначейства та учасників бюджетного процесу. Це б сприяло налагодженню роботи з користувачами, дозволило б структурувати всю базу даних, систематизувати документацію окремих підрозділів, оптимізувати процес обробки отриманих даних і їх збереження, суттєво скоротити час на обробку отриманої інформації та дозволило ефективно здійснювати функцію контролю [12, с. 259].

Задля удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних установ пропонується продовжувати концентрацію грошових коштів нашої держави на Єдиному казначейському рахунку з урахуванням запропонованих заходів з автоматизації цього процесу, що вимагає впровадження повнофункціонального єдиного програмною забезпечення та створення інформаційно-обчислювальної системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведених досліджень можна зробити такі висновки.

1. Дослідження теоретико-методичних засад управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій дозволило виявити, що основним завданням управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для їх функціонування. При цьому структура управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій складається із двох підсистем: керованої (об'єкти управління) та керуючої (суб'єкти управління).

2. На сьогодні в Україні реалізується такий механізм управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій, за якого усі кошти акумулюються на Єдиному казначейському рахунку. Попри усі позитивні сторони цього механізму, існує і ряд недоліків, вирішити які можливо за допомогою запропонованої автоматизації цього процесу, що вимагає впровадження повнофункціонального єдиного програмною забезпечення та створення інформаційно-обчислювальної системи.

Зважаючи на отримані у процесі дослідження висновки, подальші дослідження планується спрямувати на оцінку ефективності механізму управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій.

References

1. 1.Byudzhetniy kodeks Ukraini vid 08.07.2010 r. № 2456-VI (potochna redaktsiya vid 05.01.2017, pidstava 1800-19) // Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini (VVR). – 2010. – № 50–51. – St. 572.
2. 2.Pisarenko T. M. Oblik, analiz i kontrol' efektivnosti vikoristannya finansovikh resursiv u byudzhetnikh ustanovakh (na materialakh ustanov okhoroni zdorov'ya Volins'koї oblasti): avtoref. dis... kand. ekon. nauk: 08.06.04 / T. M. Pisarenko ; Ternopil's'ka akademiya narodnogo gospodarstva. – Ternopil', 2001. – 19 s.
3. 3.Vasilik O. D. Derzhavni finansi Ukraini : navch. posibnik / O. D. Vasilik, K. V. Pavlyuk. – K. : Vishcha shkola, 2007. –383 s.
4. 4.Finansi pidpriemstv : pidruchnik / Kerivnik avt. kol. i nauk. red. prof. A. M. Podder'ogin. – 3-te vid., pererob. ta dop. – K. : KNEU, 2000. – 460 s.
5. 5.Finansy : uchebnik / A. G. Gryaznova, E. V. Markina, M. L. Sedova i dr. ; pod red. A. G. Gryaznovoy, E. V. Markinoy. – 2-e izd., pererab. i dop. – M. : Finansy i statistika, 2012. – 496 s.
6. 6.Rak G. V. Napryami vdoshkonalennya kontrolyu za finansovimi resursami byudzhetnikh ustanov / G. V. Rak // Європейські перспективи. – 2013. – № 10. – С. 197–203.
7. 7.Sazonova S. V. Upravlinnya finansami byudzhetnikh ustanov v suchasnikh umovakh gospodaruvannya / S. V. Sazonova, V. M. Gel'man // Materiali IKh Mizhnarodnoi naukovopraktichnoi internet-konferentsii 23-25 travnya 2013 roku «Nauka i zhittya: suchasni tendentsii, integratsiya u svitovu naukovu dumku». – M. Kiiv, Ch.1. – 2013. – С. 60–62.
8. 8.Parshina O. A. Strategichne upravlinnya finansovimi resursami pidpriemstva / O. A. Parshina // Ekonomika promislivosti. – 2010. – № 3. – С. 188–193.
9. 9.Safonov Yu. M. Kontseptual'ni aspekti upravlinnya finansovimi resursami ustanovi sotsial'nogo spryamuvannya / Yu. M. Safonov, M. M. Patins'ka // Efektivna ekonomika. – 2015. – № 10. – С. 1–7.
10. 10.Prikhod'ko N. V. Aktual'ni problemi upravlinnya finansami byudzhetnikh ustanov /

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (поточна редакція від 05.01.2017, підстава 1800-19) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.
2. Писаренко Т. М. Облік, аналіз і контроль ефективності використання фінансових ресурсів у бюджетних установах (на матеріалах установ охорони здоров'я Волинської області) : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Т. М. Писаренко; Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2001. – 19 с.
3. Василик О. Д. Державні фінанси України : навч. посібник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Вища школа, 2007. –383 с.
4. Фінанси підприємств : підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.
5. Финансы : учебник / А. Г. Грязнова, Е. В. Маркина, М. Л. Седова и др. ; под ред. А. Г. Грязновой, Е. В. Маркиной. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2012. – 496 с.
6. Рак Г. В. Напрями вдосконалення контролю за фінансовими ресурсами бюджетних установ / Г. В. Рак // Європейські перспективи. – 2013. – № 10. – С. 197–203.
7. Сазонова С. В. Управління фінансами бюджетних установ в сучасних умовах господарювання / С. В. Сазонова, В. М. Гельман // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 23-25 травня 2013 року «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку». – М. Київ, Ч.1. – 2013. – С. 60–62.
8. Паршина О. А. Стратегічне управління фінансовими ресурсами підприємства / О. А. Паршина // Економіка промисловості. – 2010. – № 3. – С. 188–193.
9. Сафонов Ю. М. Концептуальні аспекти управління фінансовими ресурсами установи соціального спрямування / Ю. М. Сафонов, М. М. Патинська // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – С. 1–7.
10. Приходько Н. В. Актуальні проблеми управління фінансами бюджетних установ /

N. V. Prikhod'ko, R. V. Rudenko // Zbirnik naukovikh prats' «Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami». – 2011. – № 6. – S. 108–113.
11. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Електронний ресурс. – Режим доступу :<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92710;jsessionid=18C2F82969456E8C3E9C62B53425E106>
12. Ілляшенко К. В. Методичні засади ефективного управління фінансовими ресурсами на стадії виконання бюджетів / К. В. Ілляшенко, Т. О. Ілляшенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – № 4 (55). – С. 257–262.

Н. В. Приходько, Р. В. Руденко // Збірник наукових праць «Економіка та управління підприємствами». – 2011. – №6. – С. 108-113.
11. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Електронний ресурс. – Режим доступу :
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92710;jsessionid=18C2F82969456E8C3E9C62B53425E106>
12. Ілляшенко К. В. Методичні засади ефективного управління фінансовими ресурсами на стадії виконання бюджетів / К. В. Ілляшенко, Т. О. Ілляшенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – № 4 (55). – С. 257–262.

УДК 687:334.722.81/85

Ніна О. Фаріон

Київський національний університет технологій та дизайну

**ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ В ПУБЛІЧНИХ
АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ ШВЕЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

У статті досліджено теоретичні основи роботи системи органів управління акціонерним товариством. Проаналізовано існуючу внутрішньокорпоративну структуру управління в публічних акціонерних товариствах швейної промисловості в розрізі ефективності роботи наглядової ради, ревізійної комісії, а також загальних зборів акціонерів. Визначена необхідність посилення ролі загальних зборів акціонерів.

Ключові слова: система, корпоративне управління, органи управління, загальні збори акціонерів, публічне акціонерне товариство.

Нина А. Фаріон

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**ИССЛЕДОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ В
ПУБЛИЧНЫХ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ**

В статье исследованы теоретические основы работы системы органов управления акционерным обществом. Проанализирована существующая внутрикорпоративная структура управления в публичных акционерных обществах швейной промышленности в разрезе эффективности работы наблюдательного совета, ревизионной комиссии, а также общего собрания акционеров. Определена необходимость усиления роли общего собрания акционеров.

Ключевые слова: система, корпоративное управление, органы управления, общее собрание акционеров, публичное акционерное общество.

Nina O. Farion

Kyiv National University of Technology and Design

**A STUDY ON THE SYSTEM OF GOVERNING BODIES IN PUBLIC JOINT-STOCK
COMPANIES OF CLOTHING INDUSTRY**

The paper explores the conceptual framework of the system of governing bodies in joint-stock companies. The current internal corporate management structure within public joint-stock companies of clothing industry has been analyzed revealing the overall effectiveness of the supervisory board, audit team, as well as the general shareholders' meeting performances. The need to strengthen the role of a general shareholders' meeting is grounded.

Keywords: system, corporate management, governing bodies, general shareholders' meeting, public joint-stock company.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні економіка країни продовжує перебувати у стані кризи. Чотирикратна девальвація гривні та високі темпи інфляції завдали значного удару по платоспроможності населення. Спад виробництва спостерігається у всіх галузях промисловості. Але пропри це, промисловість, зокрема швейна, має високі шанси на відродження. За високих цін на імпорتنі товари продукція власного виробництва стає більш конкурентоспроможною за ціною. Крім того, в умовах девальвації гривні стає вигідно експортувати продукцію. Для того, щоб бути конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках підприємствам необхідно гарантувати високу якість продукції. Розширення внутрішнього ринку, а також переорієнтація вітчизняних підприємств на європейські ринки збуту потребує значних фінансових впливань.

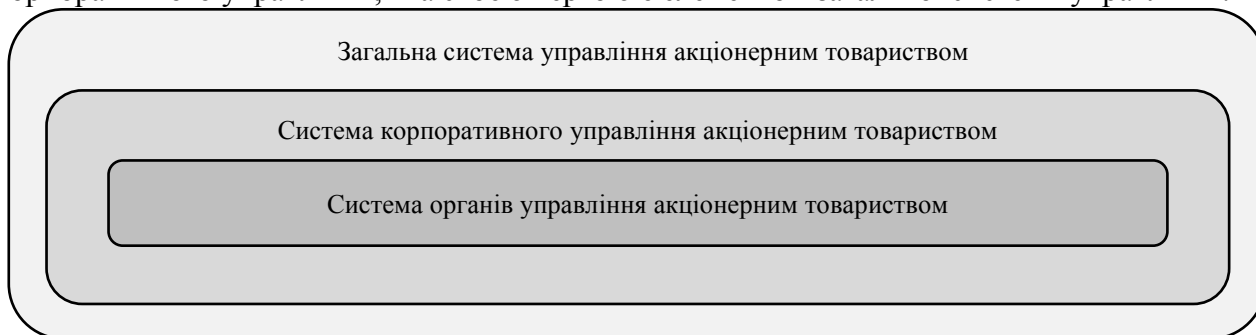
З огляду на реальну можливість залучення інвестицій, серед різних організаційних форм господарювання, найвищим потенціал мають публічні акціонерні товариства. Залучення інвестицій та ефективність їх використання залежить від рівня розвитку системи корпоративного управління [1]. Ключовим елементом такої системи є організаційна структура підприємства. Без злагодженої та системної роботи органів управління неможливе належне функціонування акціонерного товариства. **Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми.** Дослідженням теоретичних та практичних аспектів побудови системи органів управління акціонерним товариством займалися такі вчені, як Л.А. Венгер [4], О.В. Євтушевська [6], М.П. Мальська [7], О.Є. Попов [8], Л.О. Птащенко [11], Г.Ю. Штерн [14] та ін., які окреслили основне коло проблем у сфері побудови ефективної системи органів управління акціонерним товариством, а також надали чимало корисних рекомендацій з їх вирішення. Проте, відзначаючи вагомий внесок учених у розвиток системи органів управління, деякі аспекти цього питання досі залишаються актуальними, зокрема питання розмежування повноважень та обов'язків між загальними зборами, наглядовою радою та правлінням потребує доопрацювання та вдосконалення.

Метою статті є дослідження особливостей побудови системи органів управління публічних акціонерних товариств швейної промисловості в розрізі ефективності роботи наглядової ради, ревізійної комісії, а також загальних зборів акціонерів.

Невирішені частини дослідження Ефективна робота органів управління, яка передбачає співпрацю менеджерів та акціонерів, дозволяє уникати конфліктних ситуацій між власниками та управлінцями. Побудова прозорої системи органів управління дозволяє забезпечити максимальний захист прав всіх учасників корпоративних відносин. Таким чином, чітко розроблена система органів управління створює умови для ефективного функціонування акціонерного товариства через гармонізацію функцій володіння та управління корпорацією. Враховуючи вищенаведені аргументи, для публічних акціонерних товариств швейної промисловості надзвичайної важливості набуває питання дослідження системи органів управління, знаходження «тонких місць» в їх побудові та шляхів їх усунення.

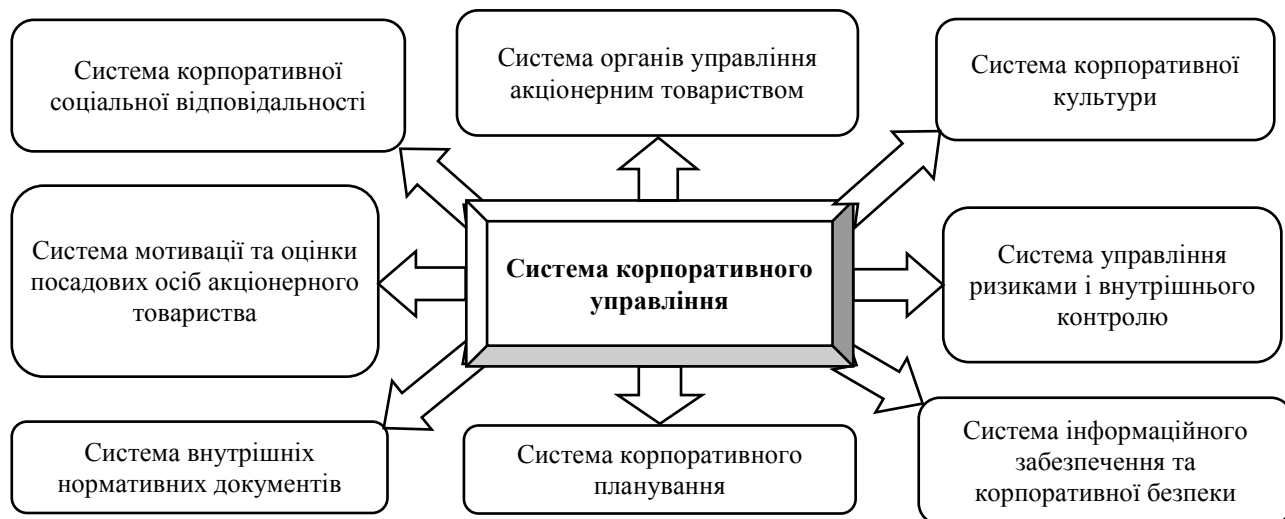
Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Розробка практичних заходів та рекомендацій з вдосконалення системи органів управління потребує чіткого визначення цього поняття. Спершу визначимось з терміном „система». В широкому сенсі систему можна визначити як внутрішньовпорядковану структуру елементів, яка становить цілісність, сукупність організаційних засад, норм та правил, обов'язкових для певної галузі [13]. Академічні тлумачні словники української мови трактують систему як: „...будову, структуру, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин» [3].

Будь-яка система може бути розглянута як елемент системи вищого порядку, тоді як її елементи можуть виступати як системи нижчого порядку. Як бачимо з рис. 1., система органів управління акціонерним товариством є складовою частиною системи корпоративного управління, яка своєю чергою є елементом загальної системи управління.

Рис. 1. Система органів управління акціонерним товариством як складова частина систем вищого порядку

Окрім органів управління, система корпоративного управління включає в себе й інші елементи. Варто відмітити, що в економічній літературі [7; 9; 10; 11] немає єдиного підходу до визначення основних компонентів системи корпоративного управління. Синтез різних наукових поглядів дав можливість визначити, з яких окремих елементів й підсистем складається система корпоративного управління (рис. 2).

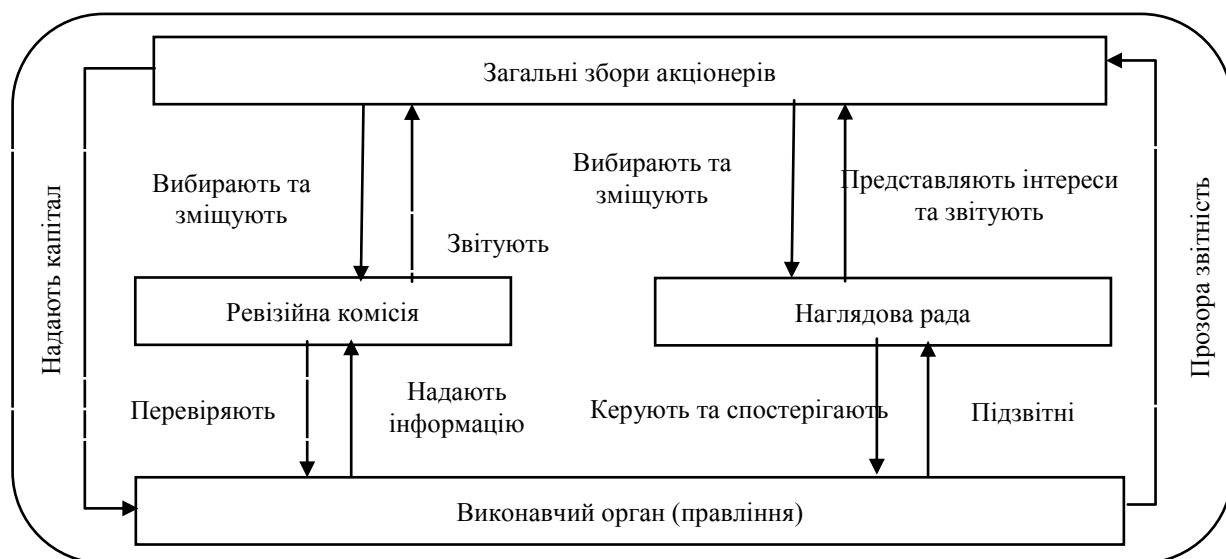

*авторська розробка

Рис. 2. Складові елементи системи корпоративного управління

Аналіз літературних джерел [5; 6, с.140; 7, с. 6; 10, с. 8;] свідчить про те, що автори по-різному трактують сутність поняття «система корпоративного управління». Більшість авторів для визначення сутності системи корпоративного управління використовують поняття системи органів управління.

Система органів управління акціонерним товариством є традиційною (рис. 3). Основними ланками такої структури є: вищий орган – загальні збори акціонерного товариства; виконавчий орган – правління; контролюючі органи — наглядова рада (контроль за діяльністю правління і захист акціонерів у перерві між загальними зборами акціонерів) і ревізійна комісія (контроль за фінансово-господарською діяльністю правління) [10, с. 45-46].

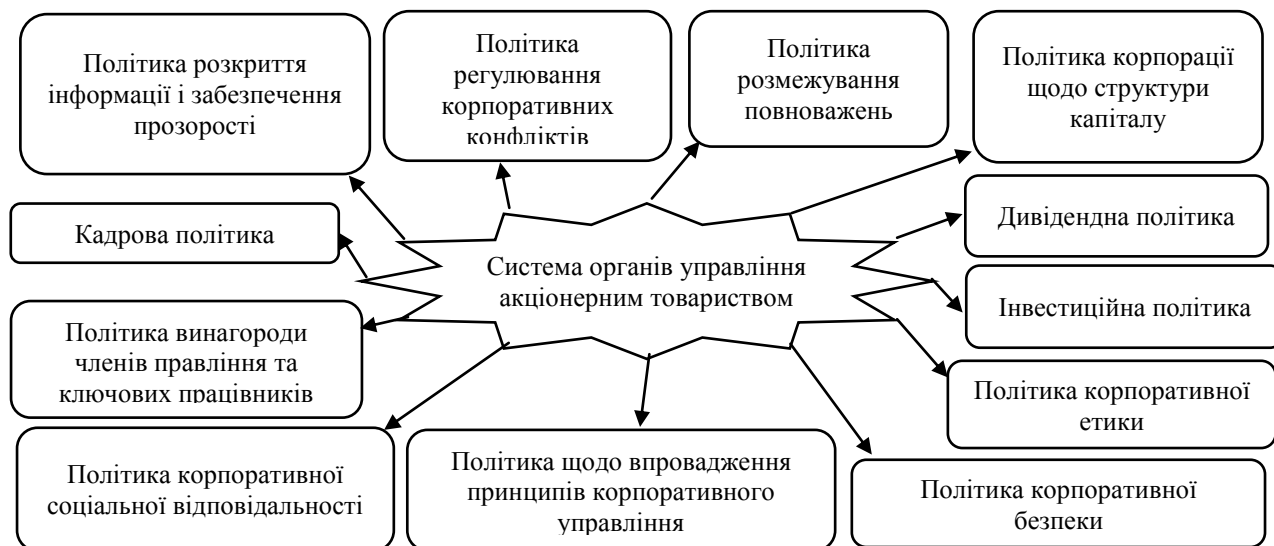

* складено за даними [7, с. 65; 9, с. 661;].

Рис. 3. Система органів управління акціонерним товариством

Саме від органів управління залежить, якою буде загальна корпоративна політика акціонерного товариства, яка своєю чергою поділяється на окремі політики (рис. 4).

З огляду на зазначене, систему корпоративного управління можна значно покращити завдяки вдосконаленню внутрішньокорпоративної структури управління. Для цього необхідно дослідити роботу органів управління на реально функціонуючих підприємствах, і знайшовши певні недоліки запропонувати шляхи їх усунення.

* складено автором

Рис. 4. Набір політик, сформованих в рамках системи корпоративного управління

Досліджувати існуючу внутрішньокорпоративну структуру управління будемо на сімох підприємствах швейної промисловості. Об'єктом дослідження обрано: ПАТ «Фастівське швейне виробництво «Козак», ПАТ «Швейна фабрика «Воронін», ПАТ «Хмільницька швейна фабрика «Лілея», ПАТ «Володарка», ПАТ «Могиливі-Подільська швейна фабрика «Аліса», ПАТ «Бердичівська фабрика одягу», ПАТ «Троттола».

Порядок формування і діяльність органів управління акціонерного товариства регулюється чинним законодавством, а також статутом та іншими внутрішніми актами товариства, такими як Регламент загальних зборів акціонерів, Положенням про наглядову раду товариства, Положенням про правління, Положенням про ревізійну комісію товариства, Положенням про посадових осіб тощо. Всі досліджувані публічні акціонерні товариства, крім ПАТ «Троттола» мають Положення про наглядову раду, Положення про ревізійну комісію і Положення про загальні збори акціонерів, які є надзвичайно важливими для ефективної роботи органів управління.

При формуванні організаційної структури управління важливою задачею є чітке розмежування повноважень між органами управління акціонерним товариством (табл. 1).

З табл. 1. видно, що до компетенції загальних зборів, як вищого органу управління, можуть бути віднесені й інші важливі питання. Але при збільшенні обсягу повноважень буде пропорційно збільшуватись і кількість питань, які виносяться на порядок денний загальних зборів акціонерів. Цілком слушною є думка О.Є. Попова [8, с. 15-16], який вважає, що до порядку денного не слід включати велику кількість питань, оскільки це, як зазначає він, може привести до штучного затягування процесу прийняття рішень з певних важливих проблем. Тому загальні збори акціонерів можуть перекласти виконання окремих функцій, що належать до їх компетенції на наглядову раду, прийнявши відповідне рішення або прописавши це в статуті. Правління також може мати розширені повноваження за умови

прийняття загальними зборами відповідного рішення про передачу частини належних їм прав до компетенції правління.

Таблиця 1

Компетенція органів управління акціонерним товариством

№ п/п	Орган управління	Питання, що входять до компетенції органу управління або функції, що він виконує
1.	Загальні збори акціонерів	<p>До виключної компетенції належить прийняття рішень з таких питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства; • внесення змін до статуту товариства; • затвердження: <ul style="list-style-type: none"> - положень про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також внесення змін до них; - принципів (кодексу) корпоративного управління товариства; - інших внутрішніх документів товариства, якщо це передбачено статутом товариства; - річного звіту товариства - висновків ревізійної комісії (ревізора); - розміру річних дивідендів; • розподіл прибутку і збитків товариства; • обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових договорів, трудових договорів (контрактів), що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання договорів (контрактів) з членами наглядової ради; • обрання членів ревізійної комісії (ревізора), прийняття рішення про дострокове припинення їх повноважень; • обрання членів лічильної комісії, прийняття рішення про припинення їх повноважень; • обрання комісії з припинення акціонерного товариства; • прийняття рішення за наслідками розгляду звіту наглядової ради, звіту виконавчого органу, звіту ревізійної комісії (ревізора); • прийняття рішення про: <ul style="list-style-type: none"> - збільшення або зменшення статутного капіталу товариства; - зміну типу товариства; - виділ та припинення товариства; - ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку та строків ліквідації, порядку розподілу між акціонерами майна, що залишається після задоволення вимог кредиторів, і затвердження ліквідаційного балансу; - прийняття рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності товариства; - розміщення акцій та форму їх існування; - дроблення або консолідацію акцій; - викуп товариством розміщених ним акцій; - анулювання викуплених акцій; - прийняття рішень з питань порядку проведення загальних зборів; - припинення повноважень членів наглядової ради; • вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів згідно із статутом товариства.
2.	Наглядова рада	<p>До виключної компетенції наглядової ради належить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • затвердження в межах своєї компетенції положень, якими регулюються питання, пов'язані з діяльністю товариства; • підготовка порядку денного загальних зборів, прийняття рішення про дату їх проведення та про включення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів; • прийняття рішення про проведення чергових або позачергових загальних зборів відповідно до статуту товариства;

Продовження табл. 1

		<ul style="list-style-type: none"> • прийняття рішення про продаж раніше викуплених товариством акцій; • обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу; • затвердження умов контрактів, які укладатимуться з членами виконавчого органу, встановлення розміру їх винагороди; • прийняття рішення про відсторонення голови або члена виконавчого органу від здійснення повноважень та обрання особи, яка тимчасово здійснюватиме повноваження голови виконавчого органу; • обрання та припинення повноважень голови і членів інших органів товариства; • обрання реєстраційної комісії, за винятком випадків, встановлених цим Законом; • обрання аудитора товариства та визначення умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг; • вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради згідно із статутом акціонерного товариства, в тому числі прийняття рішення про переведення випуску акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування.
3.	Ревізійна комісія	<p>Ревізійна комісія здійснює перевірки фінансово-господарської діяльності правління, а також складає висновок по річних звітах та балансах.</p> <p>Ревізійна комісія доповідає про результати проведених нею перевірок загальним зборам акціонерного товариства або раді акціонерного товариства.</p> <p>Ревізійна комісія зобов'язана вимагати позачергового скликання загальних зборів акціонерів у разі виникнення загрози суттєвим інтересам акціонерного товариства або виявлення зловживань, вчинених посадовими особами.</p>
4.	Правління	<p>Виконавчий орган:</p> <ul style="list-style-type: none"> - реалізує політику товариства, схвалену загальними зборами акціонерів і наглядовою радою. - здійснює управління поточною діяльністю товариства. <p>Головним завданням діяльності правління є забезпечення ефективної роботи товариства.</p>

* складено автором на основі Закону України «Про акціонерні товариства»

Але в той же час прийняття рішень з питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів товариства, відповідно до закону України «Про акціонерні товариства», не може бути передано іншим органам управління акціонерного товариства [2]. Також, питання, віднесені статутом акціонерного товариства до виняткової компетенції наглядової ради, не можуть бути передані нею на вирішення виконавчому органу товариства [14, с. 54; 8, с. 18].

Проведені дослідження показали (табл. 2.), що в окремих товариствах порушується порядок затвердження:

- зовнішнього аудитора, що за наявності наглядової ради відноситься до виключної її компетенції, а у ПАТ «Троттола» цими повноваженнями наділений виконавчий орган.

- річного фінансового звіту або балансу чи бюджету, що відповідно чинного законодавства відноситься до виняткової компетенції загальних зборів акціонерів, а у ПАТ «Фастівське швейне виробництво «Козак» цими повноваженнями наділена наглядова рада. Крім того, не зважаючи на те, що відповідно до законодавства визначення основних напрямків діяльності товариства відноситься до виключної компетенції загальних зборів, на даному підприємстві ці повноваження покладені на наглядову раду.

Найгірше положення справ з розподілом повноважень між трьома гілками влади спостерігається у ПАТ «Троттола», де виконавчий орган (правління) наділений не виправдано широкими повноваженнями, а саме:

- Визначення розміру винагороди для голови та членів виконавчого органу;
- Визначення розміру винагороди для голови та членів наглядової ради;
- Прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів правління;

– Затвердження зовнішнього аудитора.

Таблиця 2

**Розподіл повноважень з прийняття управлінських рішень між трьома гілками влади
(загальні збори акціонерів, наглядова влада, виконавчий орган)
публічних акціонерних товариств**

Зміст управлінських рішень, повноваження з прийняття якого мають бути віднесені до компетенції певного вищого органу управління ПАТ	ПАТ „Фастівське швейне виробництво «Козак»	ПАТ «Швейна фабрика «Воронін»	ПАТ „Хмельницька швейна фабрика «Лілея»	ПАТ «Володарка»	ПАТ „Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»	ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»	ПАТ «Троттола»
1. Визначення основних напрямів діяльності (стратегії).	НР	ЗЗА, НР	ЗЗА, ВО	ЗЗА, ВО	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА
2. Затвердження планів діяльності (бізнес-планів).	НР	НР	ЗЗА	НР, ВО	ЗЗА	ВО	ЗЗА
3. Затвердження річного фінансового звіту або балансу чи бюджету.	НР	ЗЗА, НР	ЗЗА	ЗЗА, НР	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА
4. Обрання та припинення повноважень голови та членів виконавчого органу.	НР	ЗЗА, НР	НР	ЗЗА	ЗЗА	НР	ЗЗА
5. Обрання та припинення повноважень голови та членів наглядової ради.	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА
6. Обрання та припинення повноважень голови та членів ревізійної комісії.	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА
7. Визначення розміру винагороди для голови та членів виконавчого органу.	НР	НР	Ні	Ні	ЗЗА	НР	ВО
8. Визначення розміру винагороди для голови та членів наглядової ради.	ЗЗА	ЗЗА	Ні	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ВО
9. Прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів правління.	НР	ЗЗА, НР	НР	НР	Ні	Ні	ВО
10. Прийняття рішення про додатковий випуск акцій.	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА, НР	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА
11. Прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій.	ЗЗА	ЗЗА	ЗЗА, НР	НР	ЗЗА	ЗЗА, НР	ЗЗА
12. Затвердження зовнішнього аудитора.	НР	НР	НР	НР	НР	НР	ВО
13. Затвердження договорів щодо яких існує конфлікт інтересів.	НР	Ні	Ні	Ні	ЗЗА	ЗЗА, НР	ВО

*ЗЗА - Загальні збори акціонерів; НР – Наглядова рада; ВО – виконавчий орган; Ні – не належить до компетенції жодного органу.

*складено автором за даними оприлюдненої інформації сайту www.smida.gov.ua (Інформація Про стан корпоративного управління).

Як бачимо з табл. 3, загальні збори, наглядова рада, правління, ревізійна комісія відіграють різну роль у діяльності акціонерного товариства. Ефективне керування публічним акціонерним товариством вимагає тісного співробітництва між акціонерами, їх представниками в наглядовій раді й правлінні [12, с. 172, с. 188].

Таблиця 3

Основні відмінності між органами управління акціонерним товариством*

№ п/п	Відмінності (характерні ознаки)	Орган управління акціонерним товариством			
		Загальні збори акціонерів	Наглядова рада	Ревізійна комісія	Виконавчий орган (правління)
1.	Кому є підзвітними	Є вищим органом акціонерного товариства.	Підзвітна акціонерам через загальні збори акціонерів. Займає проміжне положення між загальними зборами акціонерів і правлінням товариства.	Доповідає про результати проведених нею перевірок загальним зборам акціонерного товариства або раді акціонерного товариства.	Підзвітний загальним зборам акціонерів і наглядовій раді товариства.
2.	Періодичність та причина проведення	Проводяться не рідше одного разу на рік. Позачергові збори акціонерів скликаються за потребою.	В середньому проводяться від 4 до 12 разів на рік. Скликаються за потребою.	Перевірки проводяться - не рідше одного разу на рік. - за дорученням загальних зборів, наглядової ради, з власної ініціативи комісії або на вимогу акціонерів, які володіють у сукупності більш як 10 % голосів.	Діють на постійній основі на весь період обрання.
3.	Підстава для входження в склад органу	Участь у загальних зборах мають право брати всі акціонери незалежно від кількості й виду акцій, що їм належать.	Кількісний склад обирається з числа акціонерів та затверджуються загальними зборами акціонерів.	Кількісний склад обирається з числа акціонерів та затверджуються загальними зборами акціонерів.	Голова та члени правління обираються на загальних зборах акціонерів.
4.	Рівень прийняття рішень	Прийняття стратегічних рішень щодо діяльності товариства. Акціонери приймають рішення з найбільш важливих питань.	У проміжках між загальними зборами акціонерів виконує функції вищого органу управління в межах повноважень, делегованих йому рішенням загальних зборів або статутом товариства.	Здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю правління акціонерного товариства	Організовує виконання рішень загальних зборів акціонерів та наглядової ради. Здійснює управління поточною діяльністю товариства.
5.	В чиїх інтересах діють	У власних і товариства в цілому	В інтересах товариства і його власників.	В інтересах товариства і його власників.	В інтересах товариства і його власників.

* складено автором на основі Закону України «Про акціонерні товариства»

Загальні збори акціонерів проводяться за результатами фінансового року, тобто один раз на рік, що є недостатнім для ефективного контролю (табл. 4).

Акціонери на річних зборах інформуються про результати діяльності акціонерного товариства. Тематика проведення щорічних загальних зборів акціонерів має усталений набір питань, а саме:

- прийняття рішень з питань порядку проведення загальних зборів.
- обрання членів лічильної комісії.

- звіт Директора про фінансово-господарську діяльність товариства за минулий рік, прийняття рішення за наслідками розгляду звіту;
- визначення основних напрямів діяльності товариства на поточний рік.
- звіт Наглядової ради про діяльність товариства за минулий рік, прийняття рішення за наслідками розгляду звіту;
- звіт ревізійної комісії за наслідками перевірки фінансово-господарської діяльності товариства за минулий рік, прийняття рішення за наслідками розгляду звіту (затвердження висновків ревізійної комісії);
- затвердження річного звіту та балансу товариства за минулий рік;
- про розподіл прибутку (покриття збитку) за минулий рік (визначення порядку розподілу прибутку/покриття збитків, строків та порядку виплати дивідендів).
- відкликання членів ревізійної комісії товариства;
- обрання членів ревізійної комісії товариства;
- припинення повноважень голови і членів Наглядової ради товариства;
- обрання членів Наглядової ради.

Таблиця 4

Динаміка частоти проведення загальних зборів публічними акціонерними товариствами швейної галузі у 2010-2015 рр.

Назва підприємства	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
ПАТ «Фастівське швейне виробництво «Козак»	1	1	1	2	1	1
ПАТ «Швейна фабрика «Воронін»	1	1	1	1	1	1
ПАТ «Хмільницька швейна фабрика «Лілея»	0	1	1	1	0	1
ПАТ «Володарка»	2	1	1	1	1	1
ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»	1	1	1	1	2	1
ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»	1	1	2	2	1	1
ПАТ «Троттола»	1	1	1	0	0	0

*Складено автором за даними оприлюдненої інформації сайту www.smida.gov.ua (Інформація Про стан корпоративного управління).

Деякі товариства, а саме ПАТ «Швейна фабрика «Воронін», ПАТ «Фастівське швейне виробництво «Козак» та ПАТ «Троттола» обмежуються даним колом питань на загальних зборах акціонерів.

Надзвичайну цікавість викликають схвалені на загальних зборах акціонерів рішення, які стосуються до такого важливого питання, як визначення порядку розподілу прибутку / покриття збитків, строків та порядку виплати дивідендів.

У 2015 р. дивіденди виплачувало лише ПАТ «Володарка». В 2014 році на жодному підприємстві дивіденди не нараховувались і не виплачувались. Прийняття рішення про неможливість виплати дивідендів пояснювалось як правило відсутністю прибутку (ПАТ «Бердичівська фабрика одягу», ПАТ «Володарка», ПАТ «Троттола», ПАТ «Хмільницька швейна фабрика «Лілея»), а часто навіть наявністю непокритого збитку (Фастівське швейне виробництво «Козак», ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»). ПАТ «Швейна фабрика «Воронін» також дивідендів не виплачувала, вирішивши направити прибуток на розвиток виробництва. Насправді, в більшості випадків, це ухилення від сплати дивідендів на користь матеріального заохочення менеджменту та реальних власників. Схеми виводу коштів менеджментом направлених на розвиток, використовуються різноманітні. Ця здогадка аргументується такими тривожними сигналами, які легко прослідковуються в протоколі загальних зборів акціонерів, а саме наявністю задокументованих фактів: по-перше, «Пропозиції щодо включення питань до порядку денного від акціонерів не надходили» і по-друге, – «Всі питання порядку денного на зборах розглянуті та проголосовані одноголосно».

Крім річних, акціонери мають можливість скликати позачергові збори. Позачергові збори акціонерів скликаються при наявності обставин, вказаних в статуті товариства та в будь-якому іншому випадку. Причиною позачергових зборів може бути настання неплатоспроможності товариства. Крім того, збори скликаються за умови виникнення загрози інтересам акціонерів або акціонерного товариства, а також в разі виявлення зловживань, вчинених посадовими особами. Позачергові збори скликаються на вимогу наглядової ради або ревізійної комісії [8, с. 17-18]. Крім того, акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 % акцій, мають право скликати позачергові збори [2]. Існування права скликання позачергових зборів на вимогу групи акціонерів є важливим інструментом захисту прав дрібних акціонерів [8, с. 17-18]. Але для цього міноритарні акціонери повинні мати високий ступінь самоорганізації для консолідації своїх акцій.

Сьогодні для акціонерних товариств проведення позачергових зборів скоріше є винятком, а не регулярно використовуваним інструментом. В 2015 році жодне з публічних акціонерних товариств не проводило позачергові загальні збори акціонерів (табл. 4.). В 2014 р. позачергові збори проводило лише ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса». ПАТ «Володарка» (2010 р.), ПАТ «Фастівське швейне виробництво «Козак» (2013 р.), ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса» (2014 р.) скликали збори лише один раз за досліджуваний період.

Як бачимо з табл. 5, причини скликання позачергових зборів є різними за тематикою. Здебільшого, це поточні питання організаційного характеру, а також питання, що стосуються залучення кредитних ресурсів, які потребують схвалення загальних зборів акціонерів.

Таблиця 5

Основні причини позачергових зборів акціонерів публічних акціонерних товариств швейної галузі

	Внесення змін до статуту	Затвердження рішення про вихід ПАТ із складу учасників іншої юридичної особи	Схвалення умов укладених договорів про кредитування	Внесення змін до укладених договорів про кредитування	Реорганізація
ПАТ «Володарка»	+				
ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»		+			
ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»			+	+	
ПАТ «Троттола»					+

*Складено автором за даними оприлюдненої інформації сайту www.smida.gov.ua (Інформація Про стан корпоративного управління).

Скликання позачергових загальних зборів акціонерів потребує значних фінансових витрат (рекомендовані листи, виготовлення бюлетенів для голосування, публікація повідомлення про збори) та витрат часу. Альтернативою частого проведення загальних зборів акціонерів є наглядова рада, діяльність якої у проміжках між загальними зборами акціонерів має бути направлена на представлення інтересів акціонерів та забезпечення їх постійного захисту.

Захист прав акціонерів наглядова рада здійснює шляхом контролю та регулювання діяльності виконавчого органу [7, с. 59]. Наглядова рада у досліджуваних акціонерних товариствах, має у своєму складі, зазвичай 3-4 члени, які є представниками як мажоритарних так і міноритарних акціонерів. Засідання наглядової ради протягом останніх трьох років найчастіше збирали у ПАТ «Бердичівська фабрика одягу», а саме 18 разів на рік. На всіх інших підприємствах засідання проводять у середньому від 1 до 6 разів на рік. Важливо

зазначити, що на більшості підприємств члени наглядової ради не отримують винагороди за свою діяльність. Лише у ПАТ «Швейна фабрика «Воронін» та ПАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса» отримують винагороду у вигляді фіксованої суми.

У більшості товариств у внутрішніх документах не встановлено вимог до членів наглядової ради. Такі вимоги, а саме галузеві знання і досвід роботи в галузі, а також знання у сфері фінансів і менеджменту, встановлено лише в трьох товариствах. Лише в ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» окрім зазначених вимог, також необхідними є особисті якості (чесність, відповідальність) та відсутність конфлікту інтересів.

Крім наглядової ради важливим контролюючим органом є ревізійна комісія, яка здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю правління. Членами ревізійної комісії не можуть бути члени правління, ради акціонерного товариства (спостережної ради) та інші посадові особи [8, с. 19]. Важливим моментом захисту акціонерів є те, що без висновку ревізійної комісії загальні збори акціонерів не вправі затверджувати баланс товариства [8, с. 19-20]. За останні 3 роки середня кількість засідань ревізійної комісії на рік по підприємствах має різні значення: від 1 до 4. Середньорічна кількість засідань ревізійної комісії у ПАТ «Володарка» і ПАТ «Троттола» становила одне засідання на рік, що є ознакою недостатньої ефективності роботи комісії.

Акціонерне товариство для перевірки та підтвердження правильності річної фінансової звітності повинне щорічно залучати аудитора, не пов'язаного майновими інтересами з товариством або з його учасниками [14, с. 54]. Всі досліджувані підприємства проводили аудиторські перевірки зовнішнім аудитором щорічно. Частота проведення аудиту протягом 3 останніх років у ПАТ «Швейна фабрика «Воронін» становила більше одного разу на рік.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз виявив, що слабким місцем в організаційній структурі досліджуваних підприємств є загальні збори акціонерів. На досліджуваних товариствах загальні збори акціонерів проводяться один раз на рік з метою затвердження результатів фінансового року, а проведення позачергових зборів є винятком. Тобто, акціонери інформуються на річних зборах вже про результати діяльності акціонерного товариства, і реального впливу протягом року не мають.

В умовах, коли позачергові збори акціонерів проводяться дуже рідко, вкрай важливою стає ефективна діяльність наглядової ради, яка представляє інтереси акціонерів у період між загальними зборами акціонерів та захищає їх права. На жаль, на практиці наглядова рада у багатьох випадках не захищає акціонерів, особливо якщо у товариства є власник, який володіє контрольним пакетом акцій та контролює розподіл доходів. Зрозуміло, що у такій ситуації залучення інвесторів, особливо дрібних, можна ставити під сумнів. Тому, гостро постає питання знаходження ефективного механізму захисту прав акціонерів, особливо власників дрібних пакетів акцій.

Зважаючи на викладене вище, вдосконалювати систему корпоративного управління потрібно шляхом підсилення ролі загальних зборів акціонерів. Найбільшої уваги заслуговує питання вдосконалення підготовки до загальних зборів акціонерів, а саме надання можливості проявляти ініціативу акціонерам, зокрема дрібним. Також перспективним напрямком є розробка механізмів контролю за допомогою яких дрібні акціонери зможуть ефективно відстоювати свої права, а також інструментів, які будуть допомагати дрібним акціонерів налагоджувати партнерські відносини між собою.

References

1. Pryntsyu korporatyvnoho upravlinnia Ukrainy: Rishennia Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid

Література

1. Принципи корпоративного управління України: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від

22.07.2014 r. №955 // <http://www.nssmc.gov.ua>
2. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy vid 17.09.2008 r. № 514-VI // zakon.rada.gov.ua.

3. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [ukl. i hol. red. V.T. Busel]. – K.– Irpin: VTF „Perun», 2003. – 1440 s.

4. Venher L. A. Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy korporatyvnoho upravlinnia v promyslovosti Ukrainy: dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.03 / Venher Liliia Anatoliivna ; Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia natsionalnoi akademii nauk Ukrainy» ; nauk. ker. Shablysta L. M. – Kyiv, 2011. – 190 s.

5. Dovhan L. Ye. Korporatyvne upravlinnia : navch. posib. / L. Ye. Dovhan, V.V. Pastukhova, L.M. Savchuk. — Kyiv : Kondor, 2007.- 174 s.

6. Yevtushevska O. V. Rozvytok korporatyvnykh vidnosyn v rynkovii ekonomitsi: dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.01 / Yevtushevska Olha Volodymyrivna. ; KNU im. Tarasa Shevchenka; nauk. ker. Shehda A. V. – Kyiv, 2010. – 228 s.

7. Malska M.P. Korporatyvne upravlinnia: teoriia ta praktyka [Tekst]: pidruch. / M.P. Malska, N. L. Mandiuk, Yu. S. Zanko. - Kyiv: TsUP, 2012. - 360 s.

8. Popov O.Ie. Formuvannia systemy korporatyvnoho upravlinnia aktsionernymy tovarystvamy mashynobuduvannia: dys. ... doktora ekonom. nauk: 08.00.04 / Popov Oleksandr Yevheniiovich; Kharkivskiy nats. ekonom. un-t ; nauk. kons. Hrynova V.M. – Kharkiv, 2010. – 491s.

9. Potentsial natsionalnoi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku / [Kindzerskyi Yu.V., Yakubovskyi M.M., Halytsia I.O. ta in.]; za red. kand. ekon. nauk Yu.V. Kindzerskoho; NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnozuv. – K., 2009. – 928 s.: tabl., rys.

10. Prokopchuk L. M. Formuvannia i rozvytok systemy korporatyvnoho upravlinnia v aktsionernykh tovarystvakh: dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.04 / Prokopchuk Liliia Mykolaivna; Podilskiy derzh. aharno-tekhnichnyi un-t ; nauk. ker. Domanchuk D. P. –

22.07.2014 p. №955 // <http://www.nssmc.gov.ua>
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // zakon.rada.gov.ua.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [укл. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.– Ірпінь: ВТФ „Перун», 2003. – 1440 с.

4. Венгер Л. А. Організаційно-економічні механізми корпоративного управління в промисловості України: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Венгер Лілія Анатоліївна ; Державна установа «Інститут економіки та прогнозування національної академії наук України» ; наук. кер. Шабліста Л. М. – Київ, 2011. – 190 с.

5. Довгань Л. Є. Корпоративне управління : навч. посіб. / Л. Є. Довгань, В.В. Пастухова, Л.М. Савчук. — Київ : Кондор, 2007.- 174 с.

6. Євтушевська О. В. Розвиток корпоративних відносин в ринковій економіці: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.01 / Євтушевська Ольга Володимирівна. ; КНУ ім. Тараса Шевченка; наук. кер. Шегда А. В. – Київ, 2010. – 228 с.

7. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика [Текст]: підруч. / М.П. Мальська, Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько. - Київ: ЦУП, 2012. - 360 с.

8. Попов О.Є. Формування системи корпоративного управління акціонерними товариствами машинобудування: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.04 / Попов Олександр Євгенійович; Харківський нац. економ. ун-т ; наук. конс. Гриньова В.М. – Харків, 2010. – 491с.

9. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О. та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 928 с.: табл., рис.

10. Прокопчук Л. М. Формування і розвиток системи корпоративного управління в акціонерних товариствах: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Прокопчук Лілія Миколаївна; Подільський держ. аграрно-технічний ун-т ; наук. кер. Доманчук

Kamianets-Podilskyi, 2012. –260 s.

11. Ptashchenko L.O. Naukovo-metodychni zasady korporatyvnoho upravlinnia v ekonomitsi Ukrainy: dys. ... doktora ekonom. nauk: 08.00.03 / Ptashchenko Liany Oleksandrivny. – Poltava, 2009. – 411 s.

12. Skibitskyi O.M., Matveev V.V., Skibitska L.I. Orhanizatsiia biznesu. Menedzhment pidpriemnytskoi diialnosti. Navch. posibnyk / Za redaktsiieiu L.I. Skibitskoi – K.: Kondor, 2009.

13. USE. Universalnyi slovnyk-entsyklopediia [Elektronnyi resurs] / [Hol. red. rady chl.-kor. NANU M. Popovych]. – K. : Iryna, 1999. – 1551 s. – Rezhym dostupu: <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20574.html>

14. H.Iu. Shtern Korporatyvne upravlinnia: Navch. posibnyk dlia studentiv spetsialnosti 8.050201 «Menedzhment orhanizatsii». – Kharkiv: KhNAMH, 2009. – 278 s.

Д. П. – Кам'янець-Подільський, 2012. –260 с.

11. Птащенко Л.О. Науково-методичні засади корпоративного управління в економіці України: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.03 / Птащенко Ліани Олександрівни. – Полтава, 2009. – 411 с.

12. Скібіцький О.М., Матвеев В.В., Скібіцька Л.І. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності. Навч. посібник / За редакцією Л.І. Скібіцької – К.: Кондор, 2009.

13. УСЕ. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс] / [Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович]. – К. : Ірина, 1999. – 1551 с. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20574.html>

14. Г.Ю. Штерн Корпоративне управління: Навч. посібник для студентів спеціальності 8.050201 «Менеджмент організацій». – Харків: ХНАМГ, 2009. – 278 с.

УДК 330.341.1:32(477)

Людмила М. Ганущак-Єфіменко
Київський національний університет технологій та дизайну
Ільхама Г.к Гаджиєва

Бакінський державний університет

**ІМПЕРАТИВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УКРАЇНІ**

В статті науково обґрунтовано та запропоновано теоретико-методичні засади управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні, проведено критичний аналіз стратегічних ініціатив і моделей розвитку України в умовах структурно-інноваційних перетворень, виділено трансформаційні етапи розвитку України, визначено їх характеристики та вирішальну роль інноваційного підприємництва як основи економічного розвитку в цьому процесі.

Ключові слова: підприємництво, інноваційний розвиток, механізм управління інноваційним розвитком підприємництва, національна інноваційна система, конкурентні переваги

Людмила М. Ганущак-Єфименко
Киевский национальный университет технологий и дизайна
Ильхама Г.к Гаджиева

Бакинский государственный университет

**ІМПЕРАТИВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

В статті науково обґрунтовано та запропоновано концепцію і методологічні принципи управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні, проведено критичний аналіз стратегічних ініціатив і моделей розвитку України в умовах структурно-інноваційних перетворень, виділено трансформаційні етапи розвитку України, виділено їх характеристики і визначаючу роль інноваційного підприємництва як основи економічного розвитку в цьому процесі.

Ключевые слова: підприємництво, інноваційний розвиток, механізм управління інноваційним розвитком підприємництва, національна інноваційна система, конкурентні переваги

Liudmyla M. Hanushchak-Yefimenko
Kyiv National University of Technology and Design
Ilhama G.k Hajiyeva
Baku State University

IMPERATIVES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT BUSINESS IN UKRAINE

A concept and methodological principles of innovative business development in Ukraine have been grounded and proposed for further implementation, a critical analysis of strategic initiatives and models of Ukraine in the context of innovation and structural change is conducted, transformational stages in Ukraine's development and their characteristics are identified, revealing the decisive role of innovative entrepreneurship in particular as the basis and engine of economic progress in the above process.

Keywords: entrepreneurship, innovative development, mechanism of innovative business development, national innovation system, territorial and sectoral clusters, competitive advantage, innovation active enterprises.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вибір шляху інноваційного розвитку та формування державної інноваційної політики для уряду будь-якої держави починається з визначення імперативів як основоположних, базових елементів державної політики, з яких починається її формування і якими визначаються її магістральні напрями.

Як свідчить досвід технологічно розвинутих країн, глибоко продуманий механізм обґрунтування та визначення пріоритетів на державному рівні і надійний моніторинг їх реалізації стають обов'язковою умовою ефективності інноваційної політики.

Аналіз останніх публікацій із означеної проблеми Проблеми функціонування підприємництва здавна були об'єктом досліджень науковців багатьох країн світу: Р. Гільфердінга, П. Друкера, Р. Кантільона, А. Маршала, Ж.-Б. Сея, А. Сміта, Й. Шумпетера та ін. За часи незалежності України питанням ведення підприємницької діяльності приділяли увагу такі вітчизняні вчені: В. Боронос, Л. Буряк, В. Воротіна, С. Дрига, В. Збарський, О. Квасовський, Д. Книш, О. Ковалюк, М. Крупка.

Серед іноземних економістів слід відзначити насамперед тих, хто у своїх наукових працях акцентують увагу на проблемах теорії і практики управління інноваціями у виробничій діяльності: Р. Бургельмана, П. Друкера, С.Дж. Клайна, Т. Куна, Ф. Кодама, Р. Росвелла, Б. Санто, К. Фрімена, Й. Шумпетера тощо.

Невирішені частини дослідження. Як свідчить світовий досвід, формування інноваційної системи неможливе без активної участі держави. Варто враховувати, що роль держави у становленні інноваційної економіки значно більше, ніж при регулюванні звичайної економічної політики. Саме тому необхідно передбачати розробку стратегії переходу до інноваційної моделі розвитку на основі використання методів наукового планування на всіх рівнях управління і підвищення рівня інноваційної культури.

Мета дослідження є дослідження теоретико-методичних засад формування системи управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. У інституціональному забезпеченні інноваційних процесів, насамперед, виділяється створення державних організацій та підрозділів, що виконують науково-дослідні розробки і здійснюють нововведення у галузях державного сектора економіки (оборона, охорона здоров'я, тощо). Держава також сприяє поширенню в економіці організаційних структур, найбільш ефективних з погляду продукування та впровадження інновацій (як великих корпорацій, так і малого бізнесу);

– регулювання соціальної та екологічної направленостей інновацій. З одного боку, держава має надавати особливу підтримку нововведенням, що забезпечують соціальну стабільність і підтримку екологічної рівноваги, а з іншого боку – лише на державному рівні можливо запобігти негативним впливам, пов'язаним з науково-технічним прогресом, та нейтралізувати їх наслідки.

Пріоритет інновацій над традиційним виробництвом передбачає визнання за наукою провідної ролі у системі продуктивних сил. Тільки використовуючи на практиці результати наукових досліджень, можна забезпечити конкурентоспроможність продукції та самих підприємств.

Свобода наукової та науково-технічної творчості у контексті інноваційної діяльності забезпечується відповідними законодавчими актами та Конституцією держави [2].

Інтеграція наукової, науково-технічної діяльності та освіти зміцнює взаємозв'язки між системою освіти та науково-виробничими системами, що дає змогу прискорити впровадження інновацій у виробництво, а наукову діяльність орієнтувати на вирішення виробничих проблем.

Принцип підтримки конкуренції у сфері науки, техніки та інноваційної діяльності означає поєднання стимулювання з функціонуванням інноваційних структур в умовах конкурентного середовища.

В Україні держава здійснює регулювання інноваційної діяльності через реалізацію відповідної інноваційної політики, яка включає сукупність законодавчих та нормативних актів і заходів, що мають забезпечити створення сприятливого інноваційного клімату у державі [3].

Інноваційна політика є складовою соціально-економічної політики. Вона повинна об'єднувати загальними завданнями науку, техніку, виробництво, споживання, фінансову систему, освіту і має орієнтуватись на використання інтелектуальних ресурсів, розвиток високотехнологічних виробництв та загальні пріоритети економічного розвитку.

Є три головні об'єктивні джерела формування пріоритетів:

1) Зростаюча обмеженість виробничих ресурсів і виникнення на цій основі проблем поточної і передбачуваної незбалансованості народного господарства. Чим більше обмежений будь-який вид ресурсу, тим більшою мірою науково-технічна діяльність повинна бути сконцентрована на економії і заміщенні даного ресурсу.

2) Створення і впровадження новітніх технологій, організаційно-технічних заходів, які дозволять забезпечити вирішення питання обмеженості ресурсів та досягнення кращих результатів розвитку за мінімальний проміжок часу.

3) Усунення або зменшення ступеня впливу соціальних обмежень, пов'язаних із здоров'ям, умовами праці і побуту людини, необхідність підтримки екологічної рівноваги.

Серед пріоритетів, що мають велике значення для інноваційного розвитку економіки, можна виділити:

1) науково-технічні пріоритети вищого порядку. Основним критерієм їх відбору є відповідність конкретним цілям розвитку суспільства у ближчій і більш віддаленій перспективі.

2) окремі інноваційні проекти, пов'язані з вирішенням завдань короткотермінового характеру, але мають велику актуальність для галузі, суб'єктів господарювання.

Крім державних пріоритетів, формуються також аналогічні їм напрямки регіональні.

Серед пріоритетів сьогодні виділяються: ресурсозберігаючі технології, нові матеріали та джерела енергії; підвищення конкурентоздатності продукції машинобудування і радіоелектроніки, розширення експорту і заняття нових ніш світового ринку; імпортозаміщуючі виробництва; інформатика, телекомунікації і зв'язок; енергетика і транспорт; переробка і зберігання сільськогосподарської продукції; охорона навколишнього середовища.

Основним механізмом реалізації пріоритетних напрямів мають бути загальнодержавні та галузеві наукові і науково-технологічні програми.

У нашій країні є високий науково-технічний потенціал визнаних у світі наукових шкіл та унікальних технологій розроблення нових матеріалів, біотехнології, радіоелектроніки, фізики низьких температур, ядерної фізики, електрозварювання, технологій у галузі інформатики, телекомунікацій та зв'язку тощо. Для збереження та примноження цього потенціалу в Україні прийнято низку національних комплексних програм.

Для України поки що характерні відсутність радикальних (базових) інновацій, незначна кількість інноваційної продукції принципової новизни, низька інноваційна активність підприємств. Наприклад, нові технічні рішення на рівні винаходу були використані у процесі створення лише 9% загальної кількості зразків нової техніки.

Практична реалізація стратегічного курсу на інноваційний розвиток України повинна ґрунтуватися на органічному поєднанні цілеспрямованого впливу держави на розвиток

економіки з ринковими механізмами її функціонування. Держава має бути організатором та учасником активних інноваційних перетворень в економіці України на основі використання методів наукового планування на всіх рівнях управління, підвищення рівня інноваційної культури.

Функції державних органів по регулюванню інновацій наступні [3]:

- акумулювання коштів на наукові дослідження та інновації;
- координація інноваційної діяльності завдяки кооперації та взаємодії різноманітних інститутів у здійсненні інновацій, формування єдиного технологічного простору, що забезпечує сумісність нововведень;
- стимулювання інновацій через заохочення конкуренції, різноманітні субсидії та пільги учасникам інноваційних процесів, часткове або повне державне страхування інноваційних ризиків;
- створення правової бази для інноваційних процесів завдяки реально діючим механізмам її дотримання;
- кадрове забезпечення інновацій, яке включає також постійну самоосвіту протягом всього активного життя;
- формування науково-інноваційної інфраструктури завдяки створенню державних організацій та підрозділів, що виконують науково-дослідні розробки, здійснюють нововведення у галузях державного сектора економіки, сприяння організаціям, які впроваджують інновації;
- регулювання соціальної та екологічної напруженостей інновацій.

Виходячи з наведеного вище, автором сформовано прогнозні оцінки інноваційного розвитку України, які базуються на основі використанні індикаторів Європейського інноваційного табло. Зміни значень комплексу індикаторів, що визначають бажану або можливу динаміку процесу інноваційного розвитку, узгоджені з основними показниками, запропонованими в проекті Стратегічного розвитку економіки України у період до 2020 року, зокрема з тими, що визначають темпи зростання ВВП. Автором за основу обрано необхідний рівень впливу інноваційного фактору в економічному зростанні, що передбачено проектом Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року, а також можливості посилення цього впливу за рахунок максимального використання прихованого потенціалу національної інноваційної системи [5].

Розрахунковий період – 2013-2020 рр. – визначено як період формування фундаментальних основ сталого розвитку, активізації реформ з подальшим закріпленням стабільно стійких темпів розвитку. Відповідно до розраховано варіанти змін основних макроіндикаторів економіки України, зокрема, приріст валового внутрішнього продукту (табл. 1).

Таблиця 1

Сценарні варіанти приросту ВВП у період до 2020 р.(%), передбачені проектом Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 р., розраховано на основі [5]

Приріст ВВП, %	2009-2012 рр. (у середньому за період)		2013-2020 рр. (у середньому за період)	
	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним
	1,5	4,0	5,2	6,5

Прогнозні оцінки інноваційного розвитку України за індикаторами Європейського інноваційного табло (табл. 2) засвідчують, що за умов проведення цілеспрямованої інноваційної політики, приведення у відповідність до неї підприємницької діяльності, здійснення реальних кроків у напрямку реалізації необхідних структурних змін в економіці

та технологічної модернізації виробництва, прогностні показники ВВП, наведені в табл. 1, навіть прийняті у більш оптимістичному, сценарії, можуть бути перевершені.

Таблиця 2

Прогностні (до 2020 р.) значення індикаторів Європейського інноваційного табло для України (значення для країн ЄС прийнято за 100%), розраховані за оптимістичним сценарієм – «Україна – лідер в групі країн «помірні інноватори», розраховано на основі [5]

	Індикатори	2013	2020 (прогноз)
1.	«Вхідні» індикатори - рушійні сили інновацій		
1.1	Особи з вищою освітою в галузі технічних та природничих наук серед населення віком 20-29 років (кількість на 1000 мешканців відповідного віку)	126	100-105%
1.2	Особи, що мають закінчену вищу освіту, серед населення у віком 25-64 роки (кількість на 100 мешканців відповідного віку)	78	95-100%
1.3	Ступінь використання населенням широкоплатформного Інтернету (кількість ліній широкоплатформного Інтернету на 100 мешканців)	15	65-70
1.4	Особи, що беруть участь у програмах підвищення кваліфікації (навчання), для населення віком 25-64 років (кількість на 100 мешканців відповідного віку)	-	40-45
1.5	Рівень освіти юнацтва (питома вага осіб 20-24 років, які мають, як мінімум, повну середню спеціальну освіту, серед населення відповідного віку)	86	95-100%
2.	«Вхідні» індикатори – створення нових знань		
2.1	Витрати некомерційного сектора на НДДКР (% ВВП)	40%	60-70%
2.2	Витрати комерційного сектора на НДДКР (% ВВП)	36%	50-60%
2.3	Витрати на НДДКР у високотехнологічному та середньо-високотехнологічному секторах промисловості (% загальних витрат на НДДКР у промисловості)	87%	95-105%
2.4	Підприємства, що отримують кошти на інноваційну діяльність з некомерційних джерел (% від загальної кількості як інноваційних, так і неінноваційних підприємств)	44%	60-65%
3.	«Вхідні» індикатори – інновації та підприємництво		
3.1	Малі та середні компанії, що займаються інноваціями для власних потреб (% від загальної кількості МСК)	-	70-80%
3.2	Малі та середні компанії, що беруть участь у спільних інноваційних проектах у промисловості (% від загальної кількості МСК)	-	60-70%
3.3	Витрати на інноваційну діяльність (% у загальному товарообороті)	23%	40-50%
3.4	Венчурний капітал, призначений на фінансування ранніх стадій роботи компаній (% ВВП)	-	30-40%
3.5	Витрати на інформаційні та комунікаційні технології (% ВВП)	106 %	110-120%
3.6	Малі та середні компанії, що використовують організаційні інновації (% від загальної кількості МСК)	45%	60-70%
4.	«Вихідні» індикатори – застосування		
4.1	Особи, зайняті у високотехнологічних сегментах сектору послуг (% від загальної чисельності робочої сили)	64%	80-85%
4.2	Експорт високотехнологічної продукції (% від загального експорту)	7%	40-45%
4.3	Продаж нової продукції на ринку (% від загального товарообороту)	54%	60-70%
4.4	Продаж нової для фірми промислової продукції, але не нової на ринку (% від загального товарообороту)	-	60-70%
4.5	Особи, зайняті у високотехнологічному та середньо- високотехнологічному секторах промисловості (% від загальної чисельності робочої сили)	78%	80-90%
5.	«Вихідні» індикатори – інтелектуальна власність		
5.1	Патенти ЄС на 1 млн. населення	0	15-20%
5.2	Патенти США на 1 млн. населення	0	15-20%
5.3	Патенти «тріадних груп» на 1 млн. населення	-	15-20%
5.4	Нові торгові марки ЄС на 1 млн. населення	0	15-20%
5.5	Нові промислові дизайни ЄС на 1 млн. населення	0	15-20%

Варіант сценарію «Україна – лідер в групі країн «помірні інноватори» є найбільш вірогідним на період до 2020 року. Його реалізація дозволить Україні досягти інтегральних показників інноваційного розвитку, які в теперішній час характерні для Норвегії, Чехії, Італії, Іспанії та інших країн. Помірне зростання ВВП у цьому періоді обумовлене складністю і певною інерційністю процесу переходу економіки країни на інноваційно-інвестиційну модель розвитку [4].

З врахуванням реалізації запропонованих напрямів удосконалення управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні та можливостей нарощування інноваційного потенціалу і його безпосереднього впливу на економічний розвиток, автором доведено, що позиції України в нарощуванні фінансового забезпечення інноваційної діяльності як державним сектором, так і недержавним, матимуть тенденцію до покращення. При цьому збільшення фінансування НДДКР та інновацій недержавним сектором може бути досягнуте за рахунок створення відповідних умов, які сприятимуть вкладанню коштів в інноваційні процеси та виробництво нової продукції. Виходячи з досвіду країн, які розвиваються швидкими темпами, можна очікувати, що рівень витрат недержавного сектору на інновації та НДДКР у ВВП можна подвоїти за 12 років, а частку витрат держави на НДДКР у ВВП збільшити у 1,5-1,7 разів за той самий період.

Що стосується показників інноваційної діяльності малих підприємств та діяльності венчурних фондів, виходячи із загальнонизьких їх значень на теперішній час, можна очікувати зростання у разі в наступні 8-10 років, але для цього необхідні відповідні інституційні зміни стимулювання інноваційної активності (у першу чергу фіскального характеру).

За узагальненими оцінками, за умов реалізації запропонованих напрямів можливо вийти на досить високі узагальнені показники інноваційного розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Україна у співставленні з ЄС-27: узагальнені прогностичні оцінки у разі реалізації запропонованих напрямів удосконалення управління інноваційним розвитком підприємництва розраховано на основі [5]

Узагальнений індикатор	Україна / ЄС27 (%)
Можливості у сфері інформаційних технологій	80-85%
Можливості у сфері досліджень і розробок	85-90%
Можливості структури промисловості	70-75%
Патенти, торгові марки, промислові зразки	20-30%

Необхідно зауважити, що динаміка багатьох показників залежатиме переважно від темпів структурних змін в українській економіці, зміцнення позицій секторів із високим рівнем переробки продукції та збільшення їх питомої ваги у загальному випуску продукції, суттєвого покращення системи державного управління інноваційним розвитком країни.

За сприятливого розвитку подій це не дозволить досягнути рівня країн-лідерів з ЄС, але сприятиме підвищенню загального рівня інноваційної активності та досягненню Україною середнього для ЄС рівня інноваційної діяльності за значенням інноваційного індексу.

За умов проведення «інерційної» інноваційної політики не слід очікувати поліпшення позицій України відносно інших європейських країн. Скоріше навпаки, Україна почне втрачати навіть ті відносно невеликі переваги, що ще зберігаються. Як наслідок, країна може опинитися наприкінці списку країн, що оцінюються за допомогою інструментів ЄІТ. Проте вже в найближчі роки Україна має суттєво підвищити потенціал віддачі від тих переваг, які існують у вітчизняній інноваційній сфері, а також значно підняти релевантність всіх

складових національної інноваційної системи відповідно до завдань економічного і соціального розвитку країни в умовах глобалізації і ринкових вимог.

Для досягнення загального успіху мають бути також відрегульовані рамкові умови розгортання масштабної інноваційної діяльності підприємницького сектора, зокрема, стосовно забезпечення оптимального балансу ринкових і регуляторних важелів впливу держави на інноваційний розвиток, вдосконалення структури економіки за інноваційною моделлю, приведення показника економічної нерівності населення до середньоевропейського стандарту, відновлення довіри громадян до держави, влади і бізнесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень Виходячи з цього, автором визначено узагальнені стратегічні імперативи ефективного управління інноваційним розвитком підприємництва в Україні:

- адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності;
- переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит і споживача;
- створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва;
- системний підхід в управлінні інноваційним розвитком, інформатизація суспільства.

References

1. Kouvni P. Venchurnyy biznes kak katalizator rosta : [Tekst] / Patrik Kouvni, Dzheffri Elton, Baydzh Shakh, Bredli Uaytkhed // Vesnik McKinsey. — 2002. — № 2.
2. Zharinova A. N. Innovatsii yak vyznachalna skladova vidtvoriuvalnoho protsesu / A. N. Zharinova // Kibernetichni zasady innovatsiinoho rozvytku : kol. nauk. monohr. / za nauk. red. d.e.n., prof. O. Iu. Chubukovoi, d.t.n., prof. V. Ia. Rubana. — K. : Foliant, 2010. — S. 23-30.
3. Fedulova L. Perspektyvy innovatsiino-tekhnolohichnoho rozvytku promyslovosti Ukrainy: [Tekst] / L. Fedulova // Ekonomika Ukrainy. — 2008. — № 7. — S. 24–36.
4. Fedulova L. I. Sotsiohumanitarnyi aspekt innovatsiino-tekhnolohichnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy : [Tekst] / L. I. Fedulova, S. V. Zakharin, M. S. Danko, I. A. Shovkun, V. K. Khaustov. — K., 2007. — 472 s.
5. Firstov S. Ramkovi prohramy yevrosoiuzu v konteksti stvorennia yedynoho naukovooho Yevropeiskoho prostoru : [Elektronnyi resurs] / S. Firstov, D. Levina, T. Patrakh, L. Chernyshev. — Rezhym dostupu : http://www.librar.org.ua/sections_load.php?s=general_scientific_knowledge&id=44.

Література

1. Коувни П. Венчурный бизнес как катализатор роста : [Текст] / Патрик Коувни, Джеффри Элтон, Байджу Шах, Бредли Уайтхед // Весник McKinsey. — 2002. — № 2.
2. Жарінова А. Г. Інновації як визначальна складова відтворювального процесу / А. Г. Жарінова // Кібернетичні засади інноваційного розвитку : кол. наук. моногр. / за наук. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Чубукової, д.т.н., проф. В. Я. Рубана. — К. : Фоліант, 2010. — С. 23-30.
3. Федулова Л. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України: [Текст] / Л. Федулова // Економіка України. — 2008. — № 7. — С. 24–36.
4. Федулова Л. І. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України : [Текст] / Л. І. Федулова, С. В. Захарін, М. С. Данько, І. А. Шовкун, В. К. Хаустов. — К., 2007. — 472 с.
5. Фірстов С. Рамкові програми Євросоюзу в контексті створення єдиного наукового Європейського простору : [Електронний ресурс] / С. Фірстов, Д. Левіна, Т. Патрах, Л. Чернишев. — Режим доступу : http://www.librar.org.ua/sections_load.php?s=general_scientific_knowledge&id=44.

6. Tsikhan T. V. Innovatsiina infrastruktura: dosvid stvorennia biznes-inkubatoriv : [Elektronnyi resurs] / T. V. Tsykhan. — Rezhym dostupu : <http://patent.km.ua/ukr/articles/i404>.
7. Shkarlet S. M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: innovatsiinyi aspekt : [Tekst] / S. M. Shkarlet. — K. : Knyzhkove vydavnytstvo Natsionalnoho aviatsiinoho un-tu, 2007. — 436 s.
8. Clusters of innovation. Regional Foundations of U.S. Competitiveness : [Text]. Professor Michael E. Porter, Harvard University. Monitor Group, ontheFrontier, Council of Competitiveness. — Washington, 2005. — 132 p.

6. Ціхан Т. В. Інноваційна інфраструктура: досвід створення бізнес-інкубаторів : [Електронний ресурс] / Т. В. Ціхан. — Режим доступу : <http://patent.km.ua/ukr/articles/i404>.
7. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : [Текст] / С. М. Шкарлет. — К. : Книжкове видавництво Національного авіаційного ун-ту, 2007. — 436 с.
8. Clusters of innovation. Regional Foundations of U.S. Competitiveness : [Text]. Professor Michael E. Porter, Harvard University. Monitor Group, ontheFrontier, Council of Competitiveness. — Washington, 2005. — 132 p.

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВРОБІТНИЦТВА

Київський національний університет технології та дизайну видає з 1999 року періодичний науковий економічний журнал «Вісник КНУТД», серія «Економічні науки».

Журнал визнаний ВАК України фаховим з економічних наук. З моменту свого заснування журнал став сполучною ланкою між науковцями і практиками, які працюють у науково-дослідних закладах, вищій школі, економіці, державних установах України і зарубіжжя, між усіма тими, хто переймається проблемами розвитку економіки в ринкових умовах. Активна участь в наукових публікаціях на шпальтах журналу сприяє розвитку фундаментальних та прикладних досліджень з усіх напрямків економічних наук, посиленню впливу економіки на вирішення правових, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку суспільства, входженню України в міжнародні економічні союзи.

Журнал є дуже цікавим для науковців, аспірантів, студентів, фахівців національного господарства, державних службовців.

Рубрики журналу «Вісник КНУТД», серія «Економічні науки»:

- **ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**
- **МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ**
- **СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ**
- **ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА**

Періодичність видання – 6 раз на рік. Журнал видається українською, російською, англійською мовами, анотації – українською, російською і англійською мовами. Матеріали, що надходять для публікації в журналі, проходять рецензування з боку членів редакційної колегії, розглядаються та рекомендуються Вченою радою Київського національного університету технології та дизайну до друку.

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 250
тел./факс: +38 (044) 280-60-47

**Інформаційна довідка
ДО УВАГИ АВТОРІВ ЖУРНАЛУ
«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну»
серія «Економічні науки»**

Редакційна колегія журналу «Вісник Київського національного університету технологій та дизайну» приймає до розгляду наукові статті авторів за матеріалами досліджень і науково-технічних розробок. Подані статті розглядаються редакційною колегією журналу «Вісник КНУТД» і після отримання позитивної рецензії приймаються до публікації.

ПРАВИЛА ПОДАННЯ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ

Для публікації автори подають в редакцію журналу:

1. **Рукопис статті** з анотаціями російською та англійською мовами, які розміщуються після тексту статті (роздрукований з електронного варіанта статті (файлу), підписаний авторами, в **2 (двох) примірниках**). Один примірник передається для редакторської роботи та рецензування.

2. **Електронний варіант статті** з анотаціями російською та англійською мовами, які розміщуються після тексту статті (файл на CD- або CD-RW-дисках). Файл статті повинен мати таку назву (англ. мовою): П.І.Б. (автора статті англ. мовою) Stat. **Наприклад: Karpenko_Stat**

3. **Електронний файл та роздрукований варіант інформації про автора (-ів)** подається українською, російською та англійською мовами. Фото авторів обов'язкове, розмір 3x4, формат файлу jpg. Файл інформації повинен мати таку назву (англ. мовою): П.І.Б. (автора статті англ. мовою) Inform engl. **Наприклад: Karpenko_ Inform_engl.**

Алгоритм оформлення авторських даних такий:

Алгоритм оформлення авторських даних:

	Англійською МОВОЮ	Українською МОВОЮ	Російською МОВОЮ
Прізвище, ім'я, по батькові			
Науковий ступінь			
Учене звання			
Посада			
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)			
ID (у системі наукової ідентифікації)			
ORCID (http://orcid.org/)			
ResearcherID (http://www.researcherid.com)			
Адреса надсилання видання			
Телефон			
Електронна адреса			
Фото авторів			

4. **Рецензія** на статтю, підписана доктором наук за напрямом наукової діяльності (підпис рецензента повинен бути засвідчений установою).

5. **Оригінал платіжного документу**, який засвідчує оплату за публікацію. **Оплата здійснюється після рецензування та прийняття статті до друку.**

6. **Договір** з підписами авторів про те, що надіслана стаття не друкувалася і не подана до інших видань.

7. **Заява** на друк.

Вимоги до структури та оформлення матеріалів:

– прізвище, ім'я та по-батькові автора (співавторів) – повністю, без скорочень, вчене звання, вчена ступінь, точна назва посади та місця роботи (повна назва кафедри або іншого структурного підрозділу, без абревіатур), робоча та домашня поштові адреси з індексами, електронна адреса (дуже бажано особиста, а не кафедральна), робочій, домашній та мобільний номери телефонів, основні наукові інтереси (найчастіше – тематика дисертаційного дослідження);

– анотація трьома мовами (укр., рос., англ.); ключові слова – теж трьома мовами, 5-6 позицій;

– структура тексту статті: **постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями; аналіз останніх публікацій по проблемі; невирішені частини дослідження, мета дослідження, виклад основних результатів та їх обґрунтування; висновки та перспективи подальших досліджень;**

– всі структурні розділи по тексту мають бути виділені жирним шрифтом;

– всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела;

– всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;

– посилання на підручники та науково-популярну літературу є небажаними;

– посилання на власні публікації є небажаними і допускаються лише в разі нагальної потреби;

– якщо в огляді літератури або далі по тексту Ви посилаєтесь на прізвище вченого – його публікація має бути у загальному списку літератури після статті;

– вторинне цитування не дозволяється! Якщо Ви цитуєте Адама Сміта – то посилання має бути саме на Сміта, а не на автора, який читав Сміта;

– інтервал – 1,15; шрифт – 12 пт. Поля – по 2 см з кожного боку. Лише Microsoft Word, doc, docx. Шрифт – TimesNewRoman. Всі нетекстові об'єкти мають бути побудовані із застосування засобів Microsoft Word (MicrosoftExcelChart, MicrosoftEquationтощо). При побудові графіків майте на увазі, що журнал є чорно-білим;

– у формулах – лише найрозповсюдженіші символи із стандартного набору;

– таблиці мають бути пронумеровані, кожна повинна мати назву;

– всі малюнки та графіки мають бути пронумеровані та мати назву;

– список джерел – не менше 10 позицій, мовами оригіналу, оформляється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. У тексті рукопису посилання на літературу ставляться в квадратні дужки.

приклад оформлення:

1. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Денисенко М.П. Інноваційні процеси в змішаній економіці [Текст] : монографія / [В. Г. Федоренко, М.П. Денисенко, І. М. Грищенко та ін.] ; під ред. : В. Г. Федоренко, М. П. Денисенко; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України, Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К. : ПК ДСЗУ, 2008 –193с.

3. Денисенко М.П. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком [Текст] : монографія / [О. М. Азарян, М. П. Денисенко, В. Я. Заруба та ін. ; за заг. ред. : О. А. Біловодська]. - Суми : Університетська книга, 2010. - 431 с.

Редакція лишає за собою право на незначне редагування та скорочення, зберігаючи при тому головні висновки та авторську стилістику.

**СТАТТІ, ОФОРМЛЕНІ БЕЗ ДОТРИМАННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ ВИМОГ,
РОЗГЛЯДАТИСЯ НЕ БУДУТЬ!**

Остаточний висновок щодо публікації схвалює редакційна колегія журналу та повідомляє автора (-ів) телефонним дзвінком або повідомленням по електронній пошті.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 01011, м. Київ-11, вул. Немировича-Данченка, 2,
корп. №1, кім. 1-0309, (044) 256-29-13 та корп. №2, кім. 2-0303 тел/факс (044)256-29-86

Електронна адреса редакції: vistnuk@knutd.com.ua. Статті приймаються на поштову скриньку: ludmilaganuschak@gmail.com

Банківські реквізити журналу «Вісник КНУТД» для перерахування оплати за публікацію наукової статті (вартість 1 стор. формату А4 коштує 45грн.):

Одержувач: Отримувач: Київський національний університет технологій та дизайну

Код ЄДРПОУ отримувача: 02070890

Банк отримувача : УДКСУ у Печерському р-ні м. Києва

Код банку отримувача: 820172

Розрахунковий рахунок: 31259228203551

Призначення платежу: П.І.Б. (автора (-ів) публікації) – за публікацію у журналі «Вісник КНУТД» Серія Економічні науки

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бєлялов Талат Енверович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0003-4019-755X>

Білоцька Лариса Борисівна

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри Технології та конструювання швейних виробів Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0003-4077-4417>

Варналій Захарій Степанович

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії економічних наук України, професор кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка

E-mail: vzs1955@gmail.com

Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0002-4458-2984>

Researcher ID: Q-2309-2016

E-mail: glm5@ukr.net

Донченко Світлана Вікторівна

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри Технології та конструювання швейних виробів Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0001-8992-2252>

E-mail: donchenko_sv@ukr.net

Жданова Ольга Алімівна

заступник директора Навчально-наукового інституту сучасних технологій навчання Київського національного університету технологій та дизайну

Золковер Андрій Олександрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0002-8176-1850>

E-mail: zaaaaa@ukr.net

Карклін Ірина В'ячеславівна

старший персональний менеджер у напрямку середнього та малого бізнесу АТ «Укрсіббанк»

E-mail: irina.karklin@yandex.ua

Касич Алла Олександрівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0001-7019-1541>

E-mail: kasich.alla@gmail.com

Квіта Галина Миколаївна

доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну

Коваленко Дмитро Іванович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну
E-mail: kdi75@ukr.net

Максимець Наталія Петрівна

головний бухгалтер Спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів

Мойсеєнко Сергій Іванович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри Технології та конструювання швейних виробів Київського національного університету технологій та дизайну

Ольшанська Олександра Володимирівна

доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну

Пенчук Олександра Петрівна

кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри дизайну одягу Київського національного університету культури та мистецтв

Ралле Наталія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри Економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0001-9602-352X>

E-mail: knutd_ralle@i.ua

Русіна Юлія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0001-9540-0899>

E-mail: rusmaxrus@meta.ua

Тарасенко Ірина Олексіївна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0003-3626-4377>

E-mail: irataras@ukr.net

Тарасенко Олексій

аспірант Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0003-3024-1385>

Ткачук Вадим Анатолійович

кандидат економічних наук, в.о. проректора з навчально-наукової роботи, міжнародних питань та розвитку університету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Фаріон Ніна Олександрівна

аспірант кафедри бізнес-економіки Київського національного університету технологій та дизайну

<http://orcid.org/0000-0002-0537-6985>

E-mail: nanni@ukr.net

Хмелевська Любов Петрівна

кандидат економічних наук, професор, директор Коледжу Київського національного університету технологій та дизайну

E-mail: koledgKNYTD@yandex.ua

Цимбаленко Наталія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

E-mail: natashats@ukr.net

Шіковець Катерина Олексіївна

доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну